ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji

Elżbieta Paprocka

Klio bez tajemnic

Program nauczania historii dla IV etapu edukacyjnego – zakres rozszerzony

„Klio bez tajemnic”

Program nauczania dla IV etapu edukacyjnego – zakres rozszerzony

Spis treści:

I. Uwagi wstępne ……2
II. Analiza wymagań nowej podstawy programowej a program „Klio bez tajemnic”……3
III. Cele kształcenia i wychowania ……..14
IV. Treści kształcenia……16
V. Procedury osiągania celów……85
VI. Ocenianie……96
VII. Ewaluacja……99

I. Uwagi wstępne

Program nauczania historii dla szkół ponadgimnazjalnych w zakresie rozszerzonym „Klio bez tajemnic” jest zgodny z nową podstawą programową opublikowaną w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4. poz. 17). Program uwzględnia także inne akty prawne obowiązujące w systemie oświaty, z których najważniejsze są:

– rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. Nr 89 poz. 730)

– rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 228, poz. 1491).

Pierwsze z rozporządzeń określa, z jakich elementów powinien składać się program nauczania oraz określa warunki jego dopuszczenia do użytku w szkole, drugi akt prawny zawiera zapisy o obowiązku indywidualizacji przez nauczycieli procesu kształcenia.

Nowa podstawa programowa zmieniła dotychczasowy rozkład treści nauczania historii. Historia najnowsza została przeniesiona do klasy pierwszej szkoły ponadgimnzjalnej. Ułatwi to z pewnością realizację treści ważnych dla rozumienia współczesnego świata, które w dotychczasowej praktyce szkolnej często były marginalizowane na wszystkich etapach kształcenia. W klasie drugiej i trzeciej szkoły ponadgimnazjalnej nauczyciele przygotowujący uczniów do egzaminu maturalnego będą mieli do dyspozycji 240 godzin dydaktycznych rozłożonych w trakcie dwóch lat nauki szkolnej. W tym czasie uczniowie ponownie będą zgłębiać zagadnienia od starożytności do współczesności. Oznacza to konieczność bazowania na wiedzy i umiejętnościach uczniów zdobytych na wcześniejszych etapach edukacyjnych.

Wymagania ujęte w podstawie programowej dla IV etapu kształcenia w zakresie rozszerzonym określają, w jaką wiedzę i umiejętności powinien być wyposażony abiturient zdający maturę z historii.

Ze względu na powyższe uwarunkowania nauczyciele historii powinni szczególnie uważnie podjąć decyzję o wyborze programu nauczania (lub przygotowaniu wersji autorskiej) . Bardzo istotny jest także dobór podręczników wraz z z oceną jakości merytorycznej i dydaktycznej, nie tylko podręcznika, ale towarzyszącej mu obudowy dydaktycznej. Powinna ona zapewnić nauczycielowi możliwość swobodnego kształtowania procesu dydaktycznego i zapewnić odpowiednie narzędzia służące kształceniu umiejętności wymaganych od ucznia na egzaminie maturalnym.

Program nauczania „Klio bez tajemnic” jest programem linearnym. Jest to układ pozwalający na poznawanie dziejów zgodnie z ich przebiegiem, w kontekście innych wydarzeń epoki. Nie zamyka to jednak możliwości tworzenia sytuacji dydaktycznych służących analizowaniu wydarzeń i procesów historycznych w ujęciu problemowym. Program uwzględnia nowoczesne metody oraz środki dydaktyczne służące jak najlepszej realizacji wymagań podstawy programowej. Istotnymi jego elementami jest zastosowanie elementów oceniania kształtującego oraz indywidualizacji procesu nauczania. Program uwzględnia następujące elementy:

– analizę podstawy programowej,
– przedstawienie celów edukacyjnych – kształcenia i wychowania,
– propozycję podziału treści nauczania na jednostki tematyczne/lekcyjne, z uwzględnieniem przewidywanych osiągnięć ucznia oraz wykorzystania zasobów portalu Scholaris,
– procedury osiągania celów,
– kryteria oceny,
– zasady ewaluacji programu.

II. Analiza wymagań nowej podstawy programowej a program „Klio bez tajemnic”

Analiza wymagań sformułowanych w podstawie programowej jest najważniejszym elementem przygotowania nauczyciela do realizacji procesu dydaktycznego. Należy zwrócić uwagę nie tylko na wymagania ogólne i szczegółowe dla danego przedmiotu, ale także na kształtowanie sformułowanych w podstawie programowej kompetencji kluczowych oraz ponadprzedmiotowych. Zgodnie z treścią podstawy programowej przedstawiają się one następująco:

Celem kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym jest[1]*:*

1) przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk;

2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;

3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym należą:

1) czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa;

2) myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym;

3) myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;

4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie;

5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;

6) umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;

7) umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;

8) umiejętność pracy zespołowej.

W dalszej części programu znajdą się konkretne przykłady odniesień do kształcenia umiejętności ponadprzedmiotowych poprzez propozycje metod aktywizujących ucznia .

Dokonanie przez nauczyciela analizy przedmiotowych wyamagań określonych w podstawie programowej warunkuje jakość podejmowego przez niego procesu dydaktycznego. Jednym z aspektów wysokiej jakości kształcenia i wdrażania dobrych praktyk jest stosowanie zasad oceniania kształtującego. Nauczyciel, który z pełną świadomością celów lekcji podchodzi do jej realizacji jest w stanie powiedzieć uczniom na co będzie zwracał uwagę („na-co-be-zu" – element oceniania kształtującego). Dzięki temu uczniowie (oraz rodzice) są na bieżąco informowani o oczekiwaniach

[1] W programie wszystkie treści cytowane z podstawy programowej oznaczone są kursywą.

nauczyciela. Współpraca z uczniami szkół ponadgimnazjlanych na zasadzie powierzenia uczniom współodpowiedzialności za proces dydaktyczny pełni również istotną rolę wychowawczą. Uczeń znający oczekiwania nauczyciela w stosunku do każdej jednostki lekcyjnej przyswaja wiedzę i umiejętności w sposób bardziej odpowiedzialny. Stosowanie jasnych oczekiwań ułatwi pełną realizację założeń podstawy programowej

Zgodnie z założeniami podstawy programowej edukacja historyczna w zakresie rozszerzonym powinna bazować na umiejętnościach i wiedzy zdobytych przez uczniów podczas kształcenia na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Wymaga to od nauczycieli analizy treści podstawy programowej dla wcześniejszych etapów edukacyjnych oraz dokonania na wstępie diagnozy poziomu wiedzy i umiejętności uczniów.

W gimnazjum oraz I klasie szkoły ponadgimnazjalnej, które są fundamentem edukacji historycznej, nauka tego przedmiotu koncentruje się na najważniejszych wydarzeniach, postaciach i najbardziej charakterystycznych zjawiskach kulturowych, społecznych i gospodarczych. Nie uwzględnia jednak wszystkich elementów procesu historycznego, których zrozumienie wymaga większej dojrzałości i przygotowania. Warto zwrócić uwagę, że wymagania ogólne sformułowane dla IV etapu kształcenia na poziomie podstawowym i roszerzonym są identyczne.

I. Chronologia historyczna.

Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

W porównaniu do wymagań III etapu edukacyjnego zmienia się podejście do chronologii historycznej – uczeń gimnazjum powinien sytuować wydarzenia w czasie, dostrzegać związki poprzedzania, równorzędności i następstwa; w szkole ponadgimnazjalnej kluczową umiejętnością dotyczącą chronologii jest synchronizowanie wydarzeń oraz dostrzeganie ciągłości procesu historycznego

W drugim z wymagań ogólnych – analizie historycznej nowymi wymaganiami jest dostrzeganie kontekstu epoki w wyjaśnianiu wydarzeń i procesów, umiejętność rozróżniania rodzajów źródeł i oceny ich przydatności do wyjaśniania procesu historycznego oraz dostrzeganie wielości perspektyw badawczych.

Podczas gdy gimnazjalista powinien posiąść umiejętność tworzenia krótkich wypowiedzi – notatki, planu, prezentacji, maturzysta powinien budować narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym, dokonując przy tym hierarchizacji i selekcji faktów oraz odpowiednio budując argumentację.

Porównanie wymagań szczegółowych III i pierwszej klasy IV etapu edukacyjnego z IV etapem w zakresie rozszerzonym ułatwi odpowiednie planowanie pracy. Tabela przedstawia treści oraz umiejętności, które są nowe dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym.

Wnioski szczegółowe:

Zagadnienie	**Nowe treści i umiejętności**
I. STAROŻYTNOŚĆ	
1. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu	W zakresie rozszerzonym występują treści dotyczące cywilizacji Dalekiego Wschodu (hinduskiej oraz chińskiej). Porównanie form ustrojowych i społecznych dotyczy różnych państw cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu (w gimnazjum wiedza uczniów w tym zakresie ograniczała się do Egiptu). W podobnym szerszym ujęciu przedstawione zostały treści dotyczące wierzeń i kultury (w gimnazjum dotyczyły Egiptu oraz Mezopotamii).
2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji.	Przemiany ustrojowe w Atenach (w gimnazjum wymagana jest znajomość ustroju Aten w czasach Peryklesa). Identyfikacja dokonań greckiej kultury z ich twórcami. Porównanie form ustrojowych greckich polis (w gimnazjum uczeń porównuje ustrój polityczny i społeczny Sparty i Aten w czasach Peryklesa). Identyfikacja dziedzictwa kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy (w gimnazjum uczeń wskazuje przykłady wpływu osiągnieć antyku na cywilizację współczesną).

3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim.	Wojny grecko-perskie, ekspansja Aleksandra Wielkiego oraz ekspansja rzymska (w gimnazjum uczeń wyjaśnia przyczyny i wskazuje skutki ekspansji Rzymu). Porównanie kolonizacji greckiej i fenickiej Wyjaśnienie idei imperium rzymskiego.
4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu.	Zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim – od religii prześladowanej do panującej (w gimnazjum umiejscawia w czasie narodziny oraz rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa oraz wskazuje przyczyny i przykłady prześladowania chrześcijan Porównanie niewolnictwa w starożytnym Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim i greckim. Prezentacja najważniejszych stanowisk historiografii dotyczących przyczyn upadku państwa rzymskiego (w gimnazjum rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku starożytnego państwa rzymskiego). w państwie rzymskim).
II. ŚREDNIOWIECZE	
1. Bizancjum i Zachód a świat islamu.	Charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego. Wyjaśnienie wpływu cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską (w gimnazjum uczeń wyjaśnia rolę Arabów w przekazywaniu dorobku kulturowego między Wschodem a Zachodem)
2. Europa wczesnego średniowiecza	Zasięg terytorialny, organizacja władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków (w gimnazjum mowa jest o państwie Franków za czasów Karola Wielkiego) Proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów Arabów, Normanów i Węgrów; Proces powstawania państw w Europie Środkowo-Wschodniej, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej;
3. Europa w okresie krucjat.	Ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji cesarstwa i papiestwa o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą (w gimnazjum opisuje relacje pomiędzy władzą cesarską a papieską w X–XI w.) Charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie w XI-XIII w. Opisuje kierunki i charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy Środkowo-Wschodniej.

4. Polska w okresie wczesnopiastowskim.	Uczeń prezentuje główne stanowiska historiografii dotyczące etnogenezy Słowian
5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego	W stosunku do gimnazjum większy nacisk położono na analizę przyczyn politycznych i społeczno-gospodarczych rozbicia dzielnicowego oraz porównanie procesu formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie
6. Europa późnego średniowiecza.	Całe zagadnienie jest ujęte tylko w podstawie programowej dla etapu rozszerzonego.
7. Polska w XIV–XV w.	Wydarzenia dotyczące dziejów Polski na etapie rozszerzonym uczeń pozna na szerszym międzynarodowym tle: Wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w. Omówienie zwiazków polsko-węgeirskich występuje dopiero na etapie rozszerzonym Stosunki polsko-krzyżackie w porównaniu do III etapu edukacyjnego zostały wzbogacone o aspekt gospodarczy i kulturowy. Uczeń ocenia panowania Piastów oraz politykę dynastyczną Jagiellonów.
III. DZIEJE NOWOŻYTNE	
1. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej	Cywilizacje prekolumbijskie w Ameryce Udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI-XVIII w. (w gimnazjum posiadłości kolonialne Hiszpanii i Portugalii) Ocena długofalowych konsekwencji wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki (w gimnazjum uczeń ocenia wpływ odkryć na życie społeczno-gospodarcze i kulturowe Europy i Nowego Świata)..
2. Europa w XVI–XVII wieku.	Zagadnienia dotyczące historii powszechnej są potraktowane szerzej niż w gimnazjum, w którym podstawa programowa koncentrowała się na humanizmie, renesansie i reformacji. Proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego Charakterystyka głównych europejskich konfliktów politycznych w XVI–XVII w. z uwzględnieniem roli Turcji

	Europie Środkowo-Wschodniej. Wyjaśnienie genezy i opis następstw rewolucji angielskich. (na poziomie gimnazjum uczeń charakteryzuje i porównuje ustrój monarchii absolutnej i parlamentarnej). Wyjaśnienie zmiany w funkcjonowaniu państw europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem oceny charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego. Analiza przemian kapitalistycznych w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w.
3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej.	W znacznie większym stopniu niż w gimnazjum podstawa programowa koncentruje się na umiejętności oceny różnych zagadnień (uczeń ocenia: demokrację szlachecką, polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim, zmiany w relacjach polsko-litewskich w XVI w., kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie, sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską.
4.Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo, kultura.	Charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej.
5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w.	Absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą (w gimnazjum uczeń porównuje reformy przeprowadzone w tych krajach). Program modernizacji Rosji i rosyjska idea imperium. Porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej (w gimnazjum uczeń poznaje te zagadnienia, ale ich nie porównuje). Ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.
6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory.	Prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej.

IV. WIEK XIX	
1. Europa napoleońska.	Wyjaśnienie źródeł sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej.
2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej.	W porównaniu do podstawy programowej z gimnazjum wymagania zostały rozszerzone o zagadnienia dotyczące Stanów Zjednoczonych (rozwój przemysłu, rozwój terytorialny, przemiany społeczno-kulturowe w XIX w.) Na poziomie rozszerzonym nowe są zagadnienia dotyczące powstania o niepodległość Grecji, Wiosny Ludów.
3. Ideologie XIX w	
4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej.	Rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej Prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych.
5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w.	Wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach. Analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej Porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej
6. Europa i świat w XIX w.	Opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Stanów Zjednoczonych
V. XX WIEK	
1.I wojna światowa i rewolucje w Rosji.	Opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej.
2. Kryzys demokracji i	Wyjaśnia przyczyny zwycięstwa bolszewików w Rosji (na poziomie gimnazjum wyjaśnia okoliczności przejęcia

systemy totalitarne.	władzy przez bolszewików). Porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele Prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych (na poziomie gimnazjum uczeń dokonuje porównania nazizmu z faszyzmem oraz totalitarnych systemów hitlerowskich Niemiec i Związku Radzieckiego). Ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu.
3.Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.	Charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przezwyciężania jego skutków w Stanach Zjednoczonych i Europie. Rozpoznaje dorobek kulturowy dwudziestolecia miedzywojennego.
4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej	Wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej.
5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.	Charakterystyka polityki II RP wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania Prezentacja ocen polskiej historiografii dotyczących II Rzeczypospolitej
6. Europa i świat podczas II wojny światowej	Wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939-41i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy środkowo-wschodniej (w gimnazjum ocenia konsekwencje zawarcia paktu Ribbentrop-Mołotow) Nowym elementem jest także porównanie charakteru działań wojennych oraz następstw I i II wojny światowej.
7. Europa pod okupacją niemiecką i Holokaust	W podstawie programowej w zakresie podstawowym nie wydrębniono takiego działu. Zagadnienie Holokaustu. potraktowane jest bardziej szczegółowo (faktograficznie). Rozszerzenie zawiera również element oceny stosunku społeczeństwa i rządów świata zachodniego oraz Kościoła katolickiego do Holokaustu.
8. Okupacja niemiecka i	Na poziomie podstawowym kampania wrześniowa jest częścią wydarzeń przełomowych na froncie, na poziomie

radziecka na ziemiach polskich	rozszerzonym jest wymieniona jako osobny element wymagań. Działalność rządu polskiego na uchodźstwie wymaga znajomości szerszego międzynarodowego tła. Nowym zagadnieniem jest tworzenie obozu lewicy komunistycznej w Polsce. Podobnie jak we wcześniejszych rozdziałach pojawia się synchronizacja wydarzeń historii Polski i powszechnej .
9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych	Na poziomie wymagań rozszerzonych znajduje się konflikt arabsko-izraelski po II wojnie światowej, na poziomie podstawowym sformułowanie jest bardziej ogólne – wyjaśnia przyczyny i charakter konfliktu bliskowschodniego
10. Rozpad systemu kolonialnego po II wojnie światowej	Zagadnienie potraktowane jest znacznie szerzej, w I klasie szkoły ponadgimnzjalnej uczeń jedynie sytuuje w czasie i przestrzeni proces dekolonizacji, natomiast przyszły maturzysta powinien opisać główne etapy procesu dekolonizacji Azji i Afryki, z uwzględnieniem Indii i Indochin, opisać zmiany na mapie politycznej świata w wyniku procesu dekolonizacji oraz ocenić polityczne i społeczno-gopspodarcze skutki procesu dekolonizacji .
11. Chiny po II wojnie światowej	Na poziomie podstawowym uczeń charakteryzuje przemiany w Chinach po II wojnie światowej, na poziomie rozszerzonym – opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin , charakteryzuje maoistowską odmianę komunizmu i międzynarodową pozycję Chin w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych oraz po rozpadzie ZSRR.
12. Europa środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej	Zagadnienia dotyczące tej części Europy zostały ujęte w formę procesu historycznego, na wcześniejszym etapie uczeń poznawał jedynie najważniejsze wydarzenia (Węgry 1956 r., Czechosłowacja 1968 r.), na poziomie roszerzonym uczeń musi rozumieć zależność tej części Europy od sytuacji w ZSRR oraz przedstawić proces uniezależniania się tych państw od ZSRR i przemiany ustrojowe, które miały miejsce po 1989 r.
13.Polska w latach 1944–48 **14.Polska w latach 1948–56** **15. Polska w latach 1956–80**	Te trzy rozdziały są na poziomie podstawowym ujęte w jedną całość, w której uczeń musi jedynie znać wydarzenia związane z kryzysami lat: 1956 r., 1968 r., 1970 r., 1976 r. oraz posiadać wiedzę na temat stalinizmu i roli Kościoła oraz realiów życia społeczno-gospodarczego w PRL. Rozbudowanie treści tych zagadnień na poziomie rozszerzonym polega na ich faktograficznym uszczegółowieniu, przedstawieniu na tle wydarzeń i procesów w Europie środkowo-wschodniej, charakteryzowaniu różnych elementów życia społecznego i politycznego (relacji państwo-Kościół, roli kultury oraz przeobrażeń gospodarczych).
16. Polska w latach 1980–1989	Oprócz większego poziomu uszczegółowienia , warto zwrócić uwagę na szersze ukazanie wydarzeń Okrągłego Stołu – na poziomie podstawowym uczeń poznaje najważniejsze postanowienia, na poziomie rozszerzonym również

	przyczyny i skutki . Na poziomie rozszerzonym wymagana jest także znajomość ocen polskiej historiografii dotyczącej PRL
17. Narodziny III Rzeczypospolitej	Uczeń wyjaśniając proces odbudowy demokratycznego państwa polskiego po 1989 r. powinien uwzględnić uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe. Nowym zagadnieniem jest ocena polityki zagranicznej III RP.
18. Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX w.	Poza zagadnieniem dotyczącym przemian w Kościele katolickim, pozostałe treści ujęte w tym dziale występują po raz pierwszy.

Porównanie wymagań szczegółowych obu etapów edukacyjnych pozwoliło mi uwzględnić w programie nauczania te umiejętności oraz wiadomości, na które położono w podstawie szczególny nacisk. W planowaniu rozkładu treści nauczania istotne jest stworzenie uczniowi możliwości synchronizacji wydarzeń historii Polski i powszechnej. Z tego powodu częściowo zrezygnowałam z dość tradycyjnego układania treści nauczania w osobnych rozdziałach dotyczących historii Polski i powszechnej na rzecz zestawienia treści dotyczących tych samych wydarzeń i procesów w bliskim sąsiedztwie. Lekcje powtórzeniowe do tak sformułowanych rozdziałów uwzględniają element synchronizacji wydarzeń i procesów.
Wyróżnikiem kształcenia na etapie rozszerzonym jest ujęcie dziejów w formę procesu, z uwzględnieniem różnych jego aspektów: polityki, gospodarki, struktury społecznej, kultury. Poziom umiejętności stawianych przyszłym maturzystom jest odpowiednio wyższy: podstawa programowa w zakresie rozszerzonym w znacznie większym stopniu określa takie wymagania jak: ocena wydarzeń, wymienianie długofalowych następstw zjawisk historycznych, retrospektywne spojrzenie na proces historyczny, prezentowanie różnych opinii historiografii, formułowanie własnych ocen. Uczeń przygotowujący się do matury z historii, oprócz wyższych umiejętności powinien również przyswoić pewną sumę nowej wiedzy, nie ujętej we wcześniejszych etapach kształcenia. W planowaniu pracy uwzględniłam to różnicując poziom wymagań – w stosunku do treści, które były realizowane na wcześniejszych etapach edukacyjnych program stawia wyższe wymagania dotyczące umiejętności historycznych – m.in. stosowania wiedzy w sytuacjach typowych i problemowych.

O innowacyjnym charakterze programu „Klio bez tajemnic” decyduje:

– wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (dalej stosuję skrót TIK) jako skutecznego środka dydaktycznego (zasobów portalu Scholaris),
– uwzględnienie tematyki społeczno-prawnej w zakresie szerszym niż wymagania podstawy programowej (młodzież często wybiera tak ukierunkowane studia),
– włączenie tematyki regionalnej,
– zastosowanie zasad oceniania kształtującego oparte na analizie wymagań podstawy w odniesieniu do każdej jednostki tematycznej,
– propozycja aktywizujących metod pracy sprzyjająca kształceniu samodzielnego myślenia,
– ścisła korelacja wymagań podstawy programowej z propozycją rozkładu materiału.
Przedstawiony program jest jest propozycją dla nauczyciela, który może ją zmodyfikować i dostosować do potrzeb swojego zespołu uczniowskiego, warunków szkoły.

III. Cele kształcenia i wychowania

Cele kształcenia i wychowania zostały sformułowane w oparciu o analizę treści podstawy programowej. Cele kształcenia zostały podzielone na wiedzę, umiejętności, świadomośc historyczną .

CELE KSZTAŁCENIA:

I. WIEDZA:
– utrwalenie oraz poszerzenie wiadomości dotyczących faktów i procesów historycznych
– ugruntowanie oraz rozwijanie wiedzy na temat dorobku kulturowego i cywilizacyjnego Polski na szerkim międzynarodwym tle
– poszerzenie zasobu pojęć historycznych potrzebnych do właściwego prezentowania wydarzeń i procesów
– znajomość klasyfikacji źródeł historycznych
– poznawanie dziejów regionu na tle wydarzeń historii Polski i powszechnej
– znajomość charakterystycznych dla każdej epoki rozwiązań ustrojowych i społecznych, procesów gospodarczych i zjawisk kulturalnych

II. UMIEJĘTNOŚCI:

– analiza różnorodnych źródeł historycznych, ocena ich wiarygodności i przydatności
– ocena skutków i przyczyn wydarzeń historycznych
– budowanie narracji opartej na dogłębnej analizie wydarzeń i procesów i dobór odpowiednich argumentów
– doskonalenie umiejętności pracy w grupie
– kształcenie umiejętności samodzielnego zdobywania informacji w oparciu o technologie informacyjne oraz literaturę
– wyciąganie wniosków z treści mapy historycznej
– rozwijanie umiejętności samodzielnej oceny wydarzeń i uzasadniania jej w dyskusji
– hierachizowanie wydarzeń historycznych
– uogólnianie faktów historycznych
– stosowanie wiedzy i umiejętności zdobytych na innych przedmiotach do odtwarzania procesu historycznego

III. ŚWIADOMOŚĆ HISTORYCZNA (ROZUMIENIE PROCESÓW I WYDARZEŃ):
– dostrzeganie związków między współczesnością a przeszłością
– krytyczne i racjonalne ocenianie wydarzeń historii ojczystej
– obiektywizm i rzetelność w formułowaniu ocen
– dostrzeganie zależności pomiędzy historią polityczną, gospodarczą, społeczną i kultury

CELE WYCHOWANIA:
– kształtowanie postaw patriotycznych
– doskonalenie umiejętności pracy w grupie
– przestrzeganie zasad kultury dyskusji
– negatywne ocenianie ideologii opartych na przemocy, dyskryminacji i braku szacunku dla jednostki ludzkiej
– negowanie stereotypów narodowościowych
– kształtowanie postawy tolerancji i szacunku wobec dorobku cywilizacyjnego innych kultur lub narodów

Szczegółowe cele kształcenia są ujęte operacyjnie w odniesieniu do każdej jednostki tematycznej/lekcyjnej w propozycji podziału treści kształcenia.

IV. Treści kształcenia

Treści kształcenia zostały podzielone na jednostki tematyczne, które odpowiadają jednostkom lekcyjnym. Do każdego tematu opracowano oczekiwane osiągnięcia ucznia ujęte w celach operacyjnych oraz odniesienie do podstawy programowej pozwalalające ocenić zgodność programu nauczania z podstawą programową. Sugerowany podział treści pomiędzy II i III klasę zakłada zakończenie edukacji w klasie II na roku 1815 (temat 139).
W tabeli umieszczono propozycje wykorzystania zasobów portalu edukacyjnego Scholaris – głównie zasobów multimedialnych – ćwiczeń interaktywnych, e-lekcji, prezenetacji, w mniejszym stopniu tradycyjnych scenariuszy lekcji.
Przedstawione treści są w przeważającej części realizacją wskazań podstawy programowej. Wynika to z obszerności treści oraz umiejętności określonych w podstawie dla tego etapu kształcenia i krótkiego cyklu realizacji. Są one oznaczone kursywą w części opisującej szczegółowe osiągnięcia ucznia. Nie zawsze to odniesienie do podstawy dotyczy zakresu rozszerzonego – niektóre wiadomości pojawiły się na wcześniejszych etapach edukacjii uczeń powienien je znać– w tym przypadku także stosowałam zapis kursywą.
Wymagania podstawy zostały rozszerzone przede wszystkim o zagadnienia dotyczące państwa i prawa. Po każdym dziale zamieszczono propozycje dodatkowego tematu poruszającego te treści w ujęciu problemowym.
Rozszerzeniem treści podstawy są również 3 tematy poświęcone historii regionalnej. Zostały one ujęte w sposób uniwersalny, nauczyciel może dostosować je do potrzeb własnego regionu i warunków, w jakich pracuje. Realizację treści regionalnych można przeprowadzić także podczas innych tematów, np. odpowiednio dobierając źródła. W aktualnie obowiązującej podstawie programowej zauważalna jest pewnego rodzaju „infantylizacja” edukacji regionalnej. O ile występuje ona w zapisie podstawy programowej dla szkoły podstawowej w postaci osobnego działu w przedmiocie *historia i społeczeństwo*, to dla etapu gimnazjum region pojawia się tylko w zestawieniu z zabytkami kultury, by następnie zupełnie zaniknąć na etapie rozszerzenia. A właśnie na tym ostatnim etapie uczniowie są najbardziej przygotowani do samodzielnego poszukiwania wiedzy oraz korzystania z opracowań naukowych dotyczących regionu.
Propozycja podziału treści kształcenia zawiera zaplanowane lekcje powtórzeniowe i sprawdzające, powtarzające się w dość równomiernych odstępach (8–12 lekcji). Ułatwi to uczniom opanowanie i utrwalenie wiedzy i umiejętności, a nuaczycielowi bieżącą ewaluację programu nauczania.

Treści kształcenia ujęte w jednostki lekcyjne (tematyczne)

Temat	**Treści**	**Oczekiwane osiągnięcia ucznia:** **Po lekcji uczeń:**	**Odniesienie do wymagań szczegółowych podstawy programowej**	**Zastosowanie zasobów portalu Scholaris**
1. Podstawy naukowego poznania przeszłości.	– periodyzacja dziejów – klasyfikacja źródeł historycznych – nauki pomocnicze historii – etapy pracy badawczej historyka: krtytyka zewnętrzna i wewnętrzna źródła	– dokonuje podziału na epoki, wskazuje na cezury poszczególnych epok – wymienia różne rodzaje źródeł – ocenia przydatność poszczególnych rodzajów źródel do wyjaśniania wydarzeń historycznych – rozróżnia krytykę wewnętrzną i zewnętrzną źródeł – wymienia i charakteryzuje najważniejsze nauki pomocnicze historii		
2. Najstarsze dzieje ludzkości	– podział na epoki prehistoryczne – znaczenie odkrycia Karola Darwina – antropogeneza – charakter rewolucji neolitycznej oraz jej skutki dla zmian w sposobie organizacji społeczeństwa	– wymienia epokę kamienia, brązu i żelaza, wyznaczając ich cezury czasowe – omawia najważniejsze etapy antropogenezy i dokonania człowieka w kolejnych etapach rozwoju – wyjaśnia różnicę pomiędzy kreacjonizmem a ewolucjonizmem – wyjaśnia dlaczego doszło do rewolucji neolitycznej, jakie były jej skutki dla organizacji zycia społecznego i gospodarki		
I. STAROŻYTNOŚĆ				
1.Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu				
3. Cywilizacje starożytnej Mezopotamii	– położenie Mezopotamii – znaczenie terminu: cywilizacja	*– omawia znaczenie wielkich rzek w rozwoju cywilizacji,* *– wyjaśnia znaczenie terminu cywilizacja, wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Sumerów* *– charakteryzuje powstanie i wskazuje na mapie rozwój terytorialny*	*1.1. charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim Wschodzie* *1.2 porównuje formy ustrojowe i struktury*	

	– osiągnięcia cywilizacji Sumerów – Babilonia – wierzenia mieszkańców Mezopotamii	*Babilonii* *– omawia wierzenia ludów starożytnej Mezopotamii* *– analizuje teksty źródłowe oraz materiały ikonograficzne dotyczące roli władcy, prawa, struktury społecznej oraz wierzeń*	*społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich;* *1.3. rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich […] w zakresie architektury,* *sztuki, nauki i pisma.*	
4.Starożytny Egipt	– położenie i warunki naturalne – początki państwa – pozycja faraona i struktura społeczna –osiągnięcia cywilizacji egipskiej – wierzenia Egipcjan	*– wyjaśnia znaczenie Nilu dla powstania cywilizacji egipskiej, wskazuje jej zasięg na mapie oraz czas trwania* *– dostrzega zależność pomiędzy warunkami przyrodniczymi a organizacją społeczeństwa* *– omawia rolę farona jako przykład despotii teokratycznej* *– charakteryzuje strukturę społeczną Egiptu* *– omawia osiągnięcia cywilizacji egipskiej* *– charakteryzuje system wierzeń w starożytnym Egipcie* *– analizuje różnorodne źródła dotyczące starożytnego Egiptu, wskazując na charakterystyczne elementy ikonograficzne*	*1.1. charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie;* *1.2 porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich;* *1.3. rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich […] w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.*	
5.Wielkie imperia –Asyria i Persja	– zasięg terytorialny i czasowy imperium asyryjskiego i perskiego – władca a społeczeństwo –osiągnięcia cywilizacyjne Asyrii oraz Persji	*– wskazuje na mapie zasięg terytorialny obu imperiów oraz omawia ich rozwój z uwzględnieniem roli wybitnych jednostek* *– charakteryzuje stosunek obu imperiów do ludności podbitej* *– omawia osiągnięcia cywilizacyjne Asyrii oraz Persji* *– analizuje źródła dotyczące pozycji władcy w obu państwach, przyyczyn sukcesów ekspansji stosunku do ludności podbitej*	*1.3. rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich […]w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.* .	
6. Fenicjanie i Izraelici	– siedziby Fenicjan i Izrealitów – kolonizacja fenicka – osiągnięcia Fenicjan – korzenie judaizmu–	*– wskazuje na mapie siedziby Fenicjan i Izrealitów* *– charakteryzuje przyczyny i zasięg kolonizacji fenickiej* *– omawia osiągnięcia cywilizacji fenickiej* *– wyjaśnia związek między tradycją religijną i historyczną Izraela* *– omawia rozwój Królestwa Izraela i przyczyny jego upadku* *– wyjaśnia najważniejsze zasady judaizmu i jego wpływ na*	*1.1. charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim wschodzie;* *1.2 porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich;*	

	tradycja historyczna i religijna – powstanie i rozwój Królestwa Izraela – diaspora żydowska – judaizm	*kształotwanie się odrębności społeczności żydowskiej*	*1.3. rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich […] w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.*	
7. Cywilizacje Dalekiego Wschodu	– położenie geograficzne – społeczeństwo starożytnych Indii – osiągnięcia cywilizacji znad Indusu – cywilizacaj chińska i jej osiągnięcia – system wierzeń: buddyzm i konfucjanizm	*– omawia połozenie i wskazuje na mapie zasięg cywilizacji Dalekiego Wschodu* – wyjaśnia znaczenie systemu kastowego dla organizacji społeczeństwa w Indiach *– wymienia osiągnięcia cywilizacji indyjskiej oraz chińskiej* *– omawia i porównuje buddyzm i konfucjanizm i ocenia ich długotrwałe skutki dla rozwoju cywilizacji oraz organizacji społeczeństw* *– analizuje źródła dotyczące osiągnięć cywilizacji Dalekiego Wschodu*	*1.1. charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji […] na Dalekim Wschodzie;* *1.3. rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji hinduskiej i chińskiej w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.* .	
9. Powtórzenie– cywilizacje Starożytnego Wschodu	– despotie Starożytnego Wschodu – porównanie – osiągnięcia cywilizacji Starożytnego Wschodu	*– wymienia i porównuje cechy charakterystyczne cywilizacji starożytnego Wschodu (położenie, pozycja władcy, ekspansywność)* *– charakteryzuje na przykładach najważniejsze wyznaczniki pierwszych cywilizacji (powstanie pisma, państwa, protomiasta, wierzenia)* *– omawia osiągnięcia cywilizacji starożytnego Wschodu, wskazując te, których wpływ odczuwamy do dziś*	*1.1. charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie;* *1.2 porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich;* *1.3. rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich oraz hinduskiej i chińskiej w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.*	
10. Starożytny Wschód – sprawdzian				
STAROŻYTNA GRECJA				

11. Początki cywilizacji greckiej	– położenie geograficzne i warunki naturalne starożytnej Grecji – kultura minojska i mykeńska – odkrycie Troi – kolonizacja grecka	*– wyjaśnia wpływ położenia geograficznego na społeczeństwo, gospodarkę oraz kulturę polityczną starożytnej Grecji* *– charakteryzuje osiągnięcia dwóch najstarszych cywilizacji minojskiej i mykeńkiej oraz sytuuje je w czasie i przestrzeni* *– omawia znaczenie odkryć H.Schliemanna* *– wyjaśnia przyczyny, przebieg, zasięg oraz skutki kolonizacji greckiej i porównuje ją z kolonizacją fenicką* *– analizuje różnorodne źródła dotyczące początków cywilizacji greckiej*	*2.1. charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej;* *2.3. rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami;* *2.4. identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.* *3.1. porównuje kolonizację grecką z fenicką w basenie Morza Śródziemnego;*	
12. Starożytne Ateny	– położenie Aten – ustroje starożytnej Hellady – ewolucja ustroju Aten – demokracja ateńska	*– wskazuje na mapie Ateny i omawia specyfikę ich położenia* *– omawia trzy typy ustrojów greckich polis: tyranię, oligarchię i demokrację* *– charakteryzyuje przemiany ustrojowe w Atenach: reformy Solona i Klejstenesa* *– wyjaśnia dlaczego w Atenach doszło do ukształtowania się demokracji, omawia oraz ocenia jej funkcjonowanie*	*2.1. charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej* *2.2. wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis;* *2.4. identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.*	
13. Sparta i inne greckie polis	– położenie Sparty – ustrój Sparty i organizacja społeczeństwa – inne greckie polis	*–wskazuje na mapie Spartę i omawia specyfikę jej położenia* *– omawia oligarchiczny charakter ustroju Sparty* *– charakteryzuje organizację społeczeństwa spartańskiego, w tym rolę wychowania w kształtowaniu postawy Spartiaty* *– podaje przykłady związków frazeologicznych związanych ze Spartą* *– wskazuje na znaczenie kolonizacji greckiej w przenoszeniu wzorców ustrojowych macierzystych polis* *– wymienia i wskazuje na mapie inne greckie polis*	*2.2. wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis;* *2.4. identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.*	
14. Wojny Greków z Persami i ich skutki	– przyczyny i przebieg konfliktu – taktyka walki oraz przełomowe bitwy – Grecja po wojnach z Persją: wzrost rywalizacji Aten i Sparty – wojna peloponeska	*– wyjaśnia okoliczności, w których doszło do zaatakowania Grecji przez imperium perskie* *– wymienia najważniejsze bitwy, ich dowódców oraz omawia taktykę walki obu stron* *– przywołuje historyczne i współczesne odniesienia do wydarzeń wojny (bieg maratoński, „polskie Termopile”* – charakteryzuje wzrost rywalizacji pomiędzy Atenami i Spartą po zakończeniu wojen z Persją – omawia przyczyny wybuchu oraz charakter wojny peloponeskiej i	*2.4. identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.* *3.2. charakteryzuje wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Wielkiego;*	

		wyjaśnia jej skutki dla świata greckiego – analizuje źródła dotyczące wojen z Persami oraz wojny pelopneskiej (Herodot, Tukidydes – „ojcowie” historii)		
15. Imperium Aleksandra Macedońskiego	– Macedonia za panowania Filipa II – bitwa pod Cheroneją i jej znaczenie w dziejach Grecji – ekspansja Macedonii za panowania Aleksandra Wilekiego – zasięg podobojów oraz stosunek zwycięzców do ludów podbitych	*– charakteryzuje reformy przeprowadzone przez Filipa II* *– dostrzega związek pomiędzy planami ekspansji macedońskiej i słabością polis greckich* *– omawia postawę Demostenesa* *– wskazuje na znaczenie bitwy pod Cheroneją* *– wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej* *– omawia przebieg ekspansji Aleksandra Wielkiego i wskazuje na mapie miejsca bitew oraz zasięg imperium* *– charakteryzuje stosunek Aleksandra Wielkiego do ludności podbitej* *– analizuje różnorodne źródła dotyczące podbojów Aleksandra Wielkiego*	*3.2. charakteryzuje […] ekspansję Aleksandra Wielkiego;*	
16. Kultura starożytnej Grecji	– filozofia – historiografia i literatura – style architektoniczne i przykłady budowli – rzeźba grecka w okresie klasycznym – teatr grecki – rola sportu w życiu Greków, znaczenie idei olimpijskiej – wierzenia Greków	*– wymienia najważniejsze kierunki filozofii greckiej oraz jej przedstawicieli* *– omawia rozwój literatury i historiografii greckiej przywołując nazwiska autorów* *– charakteryzuje style architektoniczne Grecji, wymienia przykłady budowli oraz rozpoznaje je* *– omawia rozwój rzeźby greckiej, podaje przykłady dzieł i ich twórców, na przykładach wskazuje cechy charakterystyczne osiągnięć w tej dziedzinie* *– charakteryzuje znaczenie sportu w życiu greków, wyjaśnia ideę kalos kai agathos oraz zanzczenie igrzysk olimpijskich* *– przypomina najważniejszych greckich bogów, wymienia ich atrybuty, rozpoznaje wizerunki* *– interpretuje źródła oraz bierze udział w dyskusji na temat dziedzictwa kultury greckiej*	*2.3. rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami;* *2.4. identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.*	**Scholaris:** Ilustracje zabytków starożytnej Grecji
17.Kultura	– polityczne	*– omawia losy imperium Aleksandra po jego śmierci*	*2.3. rozpoznaje dokonania kulturowe*	

hellenistyczna	uwarunkowania rozwoju kultury hellenistycznej – nowe ośrodki – znaczenie Aleksandrii – rozwój nauki i kultury – synkretyzm kultury i wierzeń – rzeźba hellenistyczna – porównanie kultury helleńskiej i hellenistycznej	*– wskazuje nowe ośrodki polityczne i kulturalne* *– wyjaśnia znaczenie mecenatu dla rozwoju nauki,* *– charakteryzuje rozwój nauki w dobie hellenizmu, podaje przykłady osiągnięć* *– wyjaśnia na czym polegał synkretyczny charakter kultury i wierzeń w dobie hellenizmu, podając odpowiednie przykłady* *– charakteryzuje rozwój rzeźby w dobie hellenizmu – na przykładach omawia jej cechy, porównując z rzeźbą w okresie klasycznym* *– dokonuje porównania osiągnięć kultury helleńskiej i hellenistycznej (najważniejsze osiągnięcia, rola państwa, ośrodki kultury, zasięg oddziaływania)*	*Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami;* *2.4. identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.*	
18. Starozytna Grecja – powtórzenie	– cechy charakterystyczne greckiej kultury politycznej – osiągnięcia Greków – wkład starożytnych Greków do dorobku cywilizacyjnego Europy – dyskusja	*– porównuje kulturę polityczną Grecji z despotiami starożytnego Wschodu, wskazuje na przyczyny odmienności tych systemów politycznych* *– charakteryzuje osiągnięcia Greków w różnych dziedzinach: filozofii, literurze, architekturze, rzeźbie, podając przykłady dzieł i ich twórców* *– ocenia znaczenie kultury greckiej w dorobku cywilizacyjnym Europy, bierze aktywny udział w dyskusji na ten temat*	*2.1. charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej* *2.2. wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis;* *2.3. rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami;* *2.4. identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.*	
19. Starożytna Grecja – sprawdzian				
STAROŻYTNY RZYM				
20. Początki Rzymu	– warunki naturalne – początki Rzymu w	*– porównuje warunki naturalne Rzymu oraz Grecji* *– opisuje legendę na temat założenia Rzymu*	*4.1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w*	

	świetle legendy i odkryć archeologicznych – geneza republiki – społeczeństwo rzymskie	*– przedstawia efekty prac archeologów dotyczące najstarszych dziejów osady rzymskiej* *– wyjaśnia dlaczego doszło w Rzymie do powstania republiki* *– charakteryzuje podziały w społeczeństwie rzymskim, przedstawia przyczyny i przebieg konfliktu pomiędzy patrycjuszami a plebejuszami*	*cesarstwie rzymskim;* *4.5. rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa […]*	
21. Podboje Rzymu	– przyczyny ekspansji rzymskiej – podboje w Italii – stosunek Rzymian do ludności podbitej – wojny punickie – zasięg podbojów rzymskich – organizacja armii rzymskiej	*– wyjaśnia przyczyny ekspansji Rzymu* *– omawia przebieg podbojów w Italii oraz wojen punickich* *– wskazuje na mapie rozwój terytorialny imperium rzymskiego* *– omawia organizację armii rzymskiej dostrzegając w niej jedno ze źródeł sukcesu podbojów* *– charakteryzuje społeczne i gospodarcze skutki podbojów rzymskich*	*3.3. charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego.* *4.1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim;* *4.2. porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim i greckim;*	
22. Republika rzymska w okresie podbojów	– gospodarcze i społeczne skutki podbojów rzymskich – próby reform – wzrost znaczenia wielkich wodzów – kryzys republiki	*– wyjaśnia zależność pomiędzy podbojami a przemianami społecznymi* *– omawia założenia reformy rolnej braci Grakchów oraz reformy wojskowej Mariusza* *– charakteryzuje wzrost roli wodzów w Rzymie* *– wyjaśnia zależność pomiędzy przemianami społecznymi a kryzysem fukcjonowania republiki* *– opisuje przejawy kryzysu republiki rzymskiej*	*4.1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim […]*	
23. Od republiki do cesarstwa	– pierwszy triumwirat – rola Juliusza Cezara – wojna domowa – dyktatura i śmierć Cezara – walka o władzę po śmierci Cezara – początki panowania	*– opisuje okoliczności zawiązania pierwszego triumwiratu* *– charakteryzuje rolę jaką odegrał G.J. Cezar w okresie kryzysu republiki* *– opisuje proces dojścia Cezara do władzy oraz reformy, które wprowadził w okresie dyktatury* *– wyjaśnia okoliczności śmierci Cezara* *– wymienia tytuły dzieł Cezara* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*4.1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim […]* *4.5. rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki;*	

	Oktawiana Augusta			
24. Rzym w okresie cesarstwa – przemiany ustrojowe i społeczne	– panowanie Oktawiana Augusta – ustrój Rzymu w okresie pryncypatu – ustrój Rzymu w okresie dominatu	*– charakteryzuje system rządów wprowadzony przez Oktawiana Augusta* *– wyjaśnia genezę i przebieg procesu romanizacji prowincji* *– opisuje cechy ustroju Rzymu w okresie pryncypatu* *– wyjaśnia zasady ustroju Rzymu w okresie dominatu* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*4.1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne […] w cesarstwie rzymskim;*	
25. Osiągnięcia starożytnych Rzymian	– prawo rzymskie – osiągnięcia techniczne – architektura i sztuki plastyczne w Rzymie – literatura rzymska	*– charakteryzuje zasady prawa rzymskiego* *– wymienia znane sentencje prawa rzymskiego aktualne także współcześnie* *– omawia osiągnięcia architektury rzymskiej i cechy charakterystyczne rzeźby* *– przedstawia dzieła literatury rzymskiej i jej twórców* *– wykazuje związek pomiędzy kulturą Rzymu i Grecji*	*4.5. rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki;* *4.6. identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.*	**Scholaris:** Ilustracje zabytków starożytnego Rzymu
26. Religie starożytnego Rzymu	– tradycyjne wierzenia Rzymian – mitologia rzymska – powstanie i rozwój chrześcijaństwa	– wyjaśnia zależność pomiędzy wierzeniami Greków i Rzymian *– wyjaśnia okoliczności powstania religii chrześcijańskiej* *– przy pomocy mapy charakteryzuje rozwój religii chrześcijańskiej* *– omawia podstanowienia edyktu mediolańskiego oraz edyktu Toedozjusza* *– wyjaśnia przyczyny uzyskania przez chrześcijaństwo statusu religii panującej*	*4.3. opisuje zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim (od religii prześladowanej, poprzez tolerowaną, do panującej);*	
27. Upadek Cesarstwa Rzymskiego	– przyczyny upadku cesarstwa rzymskiego – najazdy barbarzyńców – opinie historiografii na teamt upadku Rzymu	*– analizuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku imperium rzymskiego* *– umieszcza w czasie i przestrzeni wędrówkę ludów i najazdy barbarzyńców na Rzym* *– przedstawia różne stanowiska historyków na temat upadku cesarstwa* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*4.4. prezentuje najważniejsze stanowiska historiografii dotyczące przyczyn upadku państwa rzymskiego;*	
28. Starożytny Rzym– powtórzenie	– podboje Rzymu – przemiany ustrojowe	*– omawia przyczyny, przebieg i następstwa pobojów rzymskich* *– charakteryzuje przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie oraz dostrzega zależność pomiędzy ustrojem a wielkością państwa*	*3.3. charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego.* *4.1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i*	

wiadomości	– dorobek cywilizacji rzymskiej	*– bierze udział w dyskusji na temat znaczenia dorobku cywilizacji rzymskiej dla współczesnego świata*	*społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim;* *4.3. opisuje zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim (od religii prześladowanej, poprzez tolerowaną, do panującej);* *4.4. prezentuje najważniejsze stanowiska historiografii dotyczące przyczyn upadku państwa rzymskiego;*	
29. Sprawdzian				
30. „Mówiące narzędzia?”– problem niewolnictwa w starożytności	– położenie niewolników – rola niewolników w systemie gospodarczym	*– na podstawie tekstów źródłowych ocenia położenie niewolników w despotiach starożytengo wschodu, polis greckich i w starożytnym Rzymie* *– ocenia rolę niewolników w sytemie gospodarczym poszczególnych cywilizacji*	*4.2. porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim i greckim;*	
31. Idealny ustrój? Antyczne korzenie społeczeństwa obywatelskiego i demokracji	– państwo wg Platona – demokratyczne Ateny – rzymski etos obywatela	– dyskusja na temat koncepcji państwa idealnego Platona – ustrój demokratycznych Aten – idealny wzorzec? – rzymski etos obywatela na przykładzie tekstów źródłowych		
32. Antyk w dorobku kulturowym współczesnej Europy			*2.4. identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy* *4.6. identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy*	
II. ŚREDNIOWIECZE				
NARODZINY ŚREDNIOWIECZNEJ EUROPY				
33. Bizancjum	– od wschodniej części cesarstwa do Bizancjum – osiągnięcia	*– określa ramy czasowe i przestrzenne Bizancjum* *– charakteryzje działalnośc cesarza Justynaniana Wielkiego* *– omawia zakres władzy cesarzy bizantyjskich ze szczególnym uwzględnieniem ich roli przywódców kościoła*	*II.1.1. charakteryzuje kręgi kulturowe:[…], bizantyjski […]* *II.1.2. opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego;*	

	Justyniana Wielkiego – system władzy w Bizancjum – kultura bizantyjska – kościół w Bizancjum	*– omawia osiągnięcia kultury bizantyjskiej*		
34. Świat arabski	– Arabowie przed Mahometem – islam: działalność Mahometa i filary wiary – ekspansja islamu i kultury arabskiej	– charakteryzuje świat arabski przed pojawieniem się Mahometa *– wyjaśnia znaczenie działalności Mahometa dla dalszych losów świata arabskiego* *– przedstawia podstawowe zasady islamu* *– omawia przyczyny, zasięg i skutki ekspansji islamu (powstanie państwa arbskich oraz reconquista)* *– przedstawia osiągnięcia kultury i nauki arabskiej i ich recepcję w średniowiecznej Europie* *– analizuje źródła dotyczące tematu (w tym ikonograficzne, charakterystyczne dla sztuki arabskiej)*	*II.1.3. wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską;* *II.1.4. rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji islamskiej w zakresie architektury, sztuki i nauki.*	
35. Państwo Franków	– plemiona Franków – Chlodwig– twórca państwa Franków – kryzys państwa Franków – rola majordomów	– wskazuje na mapie pierwotne siedziby Franków *– omawia osiągnięcia Chlodwiga i wskazuje na znaczenie przyjęcia chrztu* *– umiejscawia w czasie i przestrzenie kolejne etapy rozwoju państwa Franków* *– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa Franków oraz przedstawia rolę majordomów* *– charakteryzuje osiągnięcia Karola Młota oraz Pepina Krótkiego umiejscawiając je w czasie*	*II.2.1. opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków;*	
36. Panowanie Karola Wielkiego	– terytorium państwa Franków za panowania Karola Wlk. – reformy wewnętrzne – idea cesarstwa karolńskiego	*– wskazuje na mapie rozwój terytorialny państwa Franków za panowania Karola Wielkiego* *– charakteryzuje reformy wewnętrzne dokonane przez Karola Wielkiego, ocenia ich znaczenie* *– wyjaśnia okoliczności koronacji Karola Wielkiego (w tym czas i miejsce)* *– analizuje źródła dotyczące tematu, w szczególności pozwalające ocenić dokonania Karola Wielkiego z perspektywy czasu*	*II.2.1. opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków;* *II.2.2. charakteryzuje […] ideę cesarstwa karolińskiego […]*	
37. Cesarstwo	– traktat w Verdun	*– omawia postanowienia traktatu w Verdun*	*II.2.2. charakteryzuje i porównuje ideę*	

Ottonów	– Niemcy w X w. – panowanie Ottona I – I Rzesza Niemiecka	– charakteryzuje dzieje wschodniej części dawnego cesarstwa karolińskiego na początku X w. *– umiejscawia w czasie panowanie Ottona I oraz opisuje jego osiągnięcia, wskazuje jego państwo na mapie* *– określa czas istnienia I Rzeszy Niemieckiej, z tej perspektywy ocenia znaczenie koronacji Ottona I* – dostrzega zależność pomiędzy dążeniami władców Niemiec do koronacji we Włoszech a tendenacjami decentralistycznymi w Niemczech *– analizuje źródła*	*cesarstwa karolińskiego z ideą cesarstwa Ottonów;*	
38. Najazdy Wikingów	– przyczyny najazdów Wikingów – zasięg podbojów – podbój Anglii przez Wilhelma Zdobywcę – początki państw skandynawskich	*– charakteryzuje przyczyny najazdów Wikingów* *– omawia przebieg oraz źródła sukcesów podbojów Wikingów; umiejscawia podboje w czasie i przestrzeni* *– opisuje przebieg oraz wyjaśnia znaczenie podboju Anglii przez Wilhelma Zdobywcę* *– omawia początek państw skandynawskich* *– analizuje źródła*	*II.2.3. opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów Arabów, Normanów i Węgrów;*	
39. Kształtowanie się systemu feudalnego	– geneza systemu feudalnego – społeczeństwo feudalne – feudalizm a władza państwowa – rola kościoła w syatsemie feudalnym	– omawia genezę systemu lennego umieszczając ją w kontekście epoki (zanik niewolnictwa i pojawienie się innych form zależności, brak gwarancji bezpieczeństwa ze strony państwa, szukanie możnych protektorów) *– opisuje strukturę społeczeństwa feudalnego* *– charakteryzuje zależności lenne operując właściwymi pojęciami* *– omawia skutki wprowadzenia systemu lennego dla tendencji decentralistycznych, wskazuje na wyjątek jakim była Anglia* *– dostrzega wpisanie się instytucji kościoła w strukturę systemu feudalnego oraz wskazuje na konsekwencje tego zjawiska* – analizuje źródła dotyczące tematu	*II.2.5. charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym*	
40. Pierwsze państwa słowiańskie	– skąd się wzięli Słowianie? – pierwsze państwa słowiańskie – Europa słowiańska – cechy	*– przedstawia koncepcje entogenezy Słowian oraz podział na grupy plemion* *– wskazuje na mapie pierwsze państwa słowiańskie i określa czas ich istnienia* *– omawia zależności pomiedzy ekspansją Węgrów oraz Normanów a powstaniem państw w Europie (Czechy, normańska koncepcja genezy*	*II.2.4. opisuje proces powstawania państw w Środkowo-Wschodniej Europie, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej;* *II.4.1. prezentuje główne stanowiska historiografii dotyczące etnogenezy*	

	charakterystyczne powstawania państw	*Rusi)* *– dostrzega różnice w rozwoju struktur politycznych i społecznych pomiędzy Europą zach. a wschodnią* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*Słowian;* *II.2.3. opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów Arabów, Normanów i Węgrów*	
41. Nowe kręgi kulturowe– powtórzenie		*– synchronizuje w czasie i przestrzeni kręgi kulturowe: łaciński, bizantyjski i arabski* *– przedstawia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne Bizancjum, świata arabskiego oraz państwa Franków* *– analizuje róznorodne źródła dotyczące osiągnięć cywilizacyjnych, roli i pozycji władcy we wczesnym średniowieczu*	*II.1.1. charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński, bizantyjski i arabski;*	
42. Sprawdzian				
EUROPA I POLSKA W XI–XII WIEKU				
43. Europa zachodnia w XI-XIII wieku	– przemiany społeczno-gospodarcze – rozwój miast – Hanza	*– omawia przebieg przemian społeczno-gospodarczych i dostrzega zależności pomiędzy kolejnymi ich etapami: wzrost wydajności rolnictwa, oddzielenie rzemiosła od rolnictwa, rozwój gospodarki towarowo-pieniężnej, rozwój miast, powstanie Hanzy* *– opisuje podziały społeczne w miastach* *– wskazuje na mapie miasta należące do Hanzy i omawia zasięg jej oddziaływania* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*II.3.3. opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI-XIII w.;*	
44. Papiestwo i cesarstwo	– duch reformy w Cluny – koncepcja dwóch mieczy – spór o inwestyturę	*– charakteryzuje znaczenie reform kluniackich dla pozycji kościoła* *– przedstawia przyczyny i skutki schizmy wschodniej* *– wyjaśnia koncepcje władzy uniwersalnej i podaje przykłady ich realizacji (cesarz Henryk III i papież Grzegorz VII)* *– omawia etapy sporu o inwestyturę, znaczenie konkordatu w Wormacji* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*II.3.1. wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji papiestwa z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą;*	
45. Wyprawy krzyżowe	– przyczyny krucjat – przebieg wypraw krzyżowych – reconquista – krucjaty w Europie	*– opisuje przyczyny krucjat* *– omawia przebieg wypraw krzyżowych, umiejscawiając je w czasie i przestrzeni* *– charakteryzuje skutki krucjat dla Europy oraz regionu Bliskiego Wschodu*	*II.3.2 charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty;*	**Scholaris:** Ilustracje: 1.Bernard z Clairvaux wzywa do krucjaty

	– zakony rycerskie	*– omawia przebieg reconquisty* – wskazuje przykłady krucjat w Europie, omawiając ich konsekwencje (krucjata przeciw albigensom, wyprawy przeciwko Prusom) *– omawia genezę oraz organizację zakonów rycerskich*		2. Fryderyk Barbarossa
46. Początki państwa polskiego	– źródła do dziejów państwa polskiego – chrzest Mieszka I – polityka zagraniczna Mieszka I	*– przedstawia i ocenia znaczenie najważniejszych źródeł dotyczących początków państwa polskiego* *– wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I oraz znaczenie tego wydarzenia* *– omawia politykę zagraniczną Mieszka I*	*II.4.2. wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji;* *II.8.2. ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego);*	
48. Między królewska koroną a rozbiciem– polityczne dzieje monarchii pierwszych Piastów	– panowanie Bolesława Chrobrego – kryzys państwa pierwszych Piastów – odbudowa państwa Piastów – panowanie Bolesława Krzywoustego	*– przedstawia przebieg oraz skutki misji Św.Wojciecha* *– omawia znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego* *– wskazuje na mapie zasięg państwa Bolesława Chrobrego i ocenia stosunki Polski z sąsiadami oraz uzasadnia swoje zdanie* *– umiejscawia w czasie najważniejsze wydarzenia panowania Bolesława Chrobrego i ocenia jego panowanie* *– charakteryzuje przyczyny oraz przebieg kryzysu państwa pierwszych Piastów* *– wyjaśnia okoliczności powrotu do kraju Kazimierza Odnowiciela i opisuje jego dokonania* *– charakteryzuje politykę zagraniczną Bolesława Śmiałego na tle wydarzeń europejskich* *– omawia okoliczności wygnania z kraju Bolesława Śmiałego* *– opisuje i ocenia panowanie Władysława Hermana* *– omawia sukcesy i trudności panowania Bolesława Krzywoustego* *– opisuje zasady statutu Bolesława Krzywoustego* *– umiejscawia w czasie najważnijesze wydarzenia z dziejów politycznych monarchii perwszych Piastów* *– dostrzega zależności pomiędzy pozycją państwa a takim czynnikami jak: polityka zagraniczna, opozycja wewnętrzna, wzrost znaczenia możnych* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*II.4.3. opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X-XII w.;* *II.4.4. rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X-XII w.;* *II.5.1. wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego*	
49. Organizacja państwa	– społeczeństwo w czasach pierwszych	*– opisuje strukturę społeczną państwa pierwszych Piastów* *– wymienia powinności ludności wobec władzy państwowej i kościelnej*	*II.4.4. rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym*	

pierwszych Piastów	Piastów – monarchia patrymonialna	*charakteryzuje ustrój monarchii patrymonialnej i dostrzega jego wpływ na losy polityczne kraju (rozbicie dzielnicowe jako jeden z etapów ewolucji ustroju)* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*państwa polskiego w X-XII w.;* *II.5.1. wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego;*	
50. Kultura, nauka i sztuka wczesnego średniowiecza	– styl romański – system 7 sztuk wyzwolonych – uniwersalizm kultury średniowiecza	*– charakteryzuje styl romański i podaje przykłady zabytków architektonicznych i dzieł sztuki w Europie i Polsce* *– opisuje system szkolnictwa* *– przedstawia przykłady dzieł literackich i filozoficznych tego okresu* *– podkreśla uniwersalny charakter kultury i nauki*	*II.8.1. wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej;* *II.8.2. ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego);* *II.83. identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.*	
51. Europa i Polska w XI–XIII wieku – powtórzenie	– znaczenie przemian społeczno-gospodarczych – funkcjonowanie systemu feudalnego – mechanizmy państwotwórcze	*– opisuje przeobrażenia gospodarczo-społeczne, dostrzega ich wpływ na inne dziedziny życia* *– charakteryzuje system lenny i ocenia jego znaczenie dla przemian ustrojowych w Europie zach.* *– omawia kształtowanie się państw w Europie sytuując ich powstanie w czasie* *– wyjaśnia odmienne mechanizmy „państwotwórcze” w Europie zach.i wschodniej (zachód – na gruzach imperium Karola Wielkiego, w wyniku najazdów normańskicj, Europa wsch. – najczęściej jednoczenie plemion przez tworzącą się władzę państwową)* *– synchronizuje naważniejsze wydarzenia z dzijów Polski wczesnopiastowskiej z wydarzeniami w Europie* *– wybiera najwybitniejszych przedstawicieli dynastii Piastów i uzasadnia swoje stanowisko* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*II.4.5. synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X-XII w.* *II.7.5. ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski […]*	
52. Sprawdzian				
ROZKWIT ŚREDNIOWIECZA				
53. Kościół w średniowieczu	*– struktura Kościoła katolickiego*	*– charakteryzuje strukturę kościoła w średniowiecznej Europie* *– ocenia rolę papiestwa w budowaniu autorytetu politycznego i*	*II.8.1. wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej;*	

	– rola papiestwa – zakony w średniowiecznej Europie	*ideowego kościoła* *– wymienia zakony średniowieczne i ocenia ich rolę społeczną, gospodarczą i kulturową* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*II.83. identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.*	
54. Narodziny monarchii stanowych	– Wielka Karta Swobód – powstanie parlamentu a Anglii i Stanów Generalnych we Francji	*– omawia genezę Wielkiej Karty Swobód w Anglii* *– analizuje tekst tego dokumentu* *– opisuje przemiany polityczne i społeczne w Anglii w XIII w., które doprowadziły do powstania parlamentu angielskiego* *– wyjaśnia geneze Stanów Generalnych we Francji* *– charakteryzuje cechy monarchii stanowej i określa czas jej powstania w Europie zach.*	*II.5. 2. porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie;*	
55. Najazdy Mongołów	– panowanie Czyngis-chana – podboje Mongołów – dlaczego Mongołowie siali postrach w Europie?	*– charakteryzuje wzrost znaczenie państwa mongolskiego za panowania Czyngis–chana* *– wskazuje na mapie zasięg podbojów mongolskich i określa je w czasie* *– na podstawie źródeł omawia przyczyny sukcesów mongolskich* *– ocenia znaczenie podbojów mongolskich dla dziejów Europy środkowo –wschodniej (szczególnie Rusi)*	*II.3.4. opisuje kierunki i charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy Środkowo-Wschodniej.*	
56. Rozbicie dzielnicowe– przemiany polityczne	– statut Bolesława Krzywoustego – panowanie Kazimierza Sprawiedliwego – wzrost zagrożenia zewnętrznego w okresie rozbicia – pojawienie się krzyżaków	*– omawia funkcjonowanie statutu Bolesława Krzywoustego w piewrszych latach rozbicia dzielnicowego* *– wskazuje na mapie podział na dzielnice* *– wyjaśnia okoliczności odejścia od zasady senioratu, umiejscawia w czasie rządy Kazmierza Sprawiedliwego* *– wskazuje na spadek znaczenia politycznego Polski* *– omawia powstanie Marchii Brandenburskiej oraz pojawienie się zakonu krzyżackiego* *– charakteryzuje stosunki polityczne zakonu krzyżackiego z polskimi książętami* *– ocenia cywilizacyjne znaczenie podboju Prus przez zakon*	*II.5. 1. wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego;* *II.5. 2. porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie;* *II.7.4. charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej*	
57. Gospodarka	– początki	*– omawia przyczyny kolonizacji na prawie niemieckim*	*II.5. 3. opisuje przemiany społeczno-*	

i społeczeństwo ziem polskich w dobie rozbicia dzielnicowego	kolonizacji na prawie niemieckim – zasady prawa niemieckiego – polskie wzorce lokacyjne – początki społeczeństwa stanowego	*– przedstawia zasady prawa niemieckiego* *– charakteryzuje przy pomocy mapy proces recepcji prawa niemieckiego* *– omawia rolę książąt śląskich oraz zakonu krzyżackiego w kolonizacji na prawie niemieckim i powstaniu polskich wzorców lokacyjnych (Środa, Chełmno)* *– charakteryzuje strukturę społeczeństwa, dostrzegajac przejawy kształtowania się odrębności stanowej: duchowieństwa, rycerstwa i mieszczaństwa*	*gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim;* *II.7.4. charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej* *II.5. 2. porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie;*	
58. Droga ku zjednoczeniu	– tendencje zjednoczeniowe – próby jednoczenia ziem polskich w XIII w. – Królestwo Polskie Władysława Łokietka	*– wymienia czynniki sprzyjające zjednoczeniu* *– omawia rolę kościoła w procesie jednoczenia ziem polskich* *– charkateryzuje etapy jednoczenia ziem polskich, sytuując je w czasie i przestrzeni (państwo Henryków śląskich, Przemysła II, Wacława II, Władysława Łokietka)* *– opisuje trudności Władysława Łokietka w jednoczeniu kraju, wskazuje na mapie straty terytorialne i opisuje ich okoliczności (Pomorze Gdańskie, Śląsk, niezależność Mazowsza)* *– ocenia politykę zagraniczną Władysława Łokietka dostrzegając jej mocne i słabe strony*	*II.5. 4. charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła;* *II.7.4. charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej* *II.7.5. ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów;*	
59. Polska za panowania Kazimierza wielkiego	– polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego – reformy wewnętrzne – monarchia stanowa	*– charakteryzuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego, omawia rozwiązania problemu krzyżackiego oraz czeskiego* *– wskazuje na mapie zmiany granic państwa za panowania Kazimierza Wielkiego i opisuje ich przebieg* *– omawia reformy wewnętrzne przeprowadzone przez Kazimierza Wielkiego i ocenia ich znaczenie* *– wyjaśnia znaczenie terminu Korona Królestwa Polskiego w kontekście kształtowania się monarchii stanowej w Polsce*	*II.5. 2. porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie;* *II.7.1. opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV-XV w.;* *II.7.4. charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej* *II.7.5. ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów;*	
60. Rozwit	– rola kościoła w	*– ocenia polityczną, gospodarczą, społeczną i kulturalną rolę kościoła*	*II.5. 5. synchronizuje najważniejsze*	

średniowiecza– powtórzenie	średniowieczu – znaczenie przemian społeczno-gospodarczych XIII w. dla rozwoju Polski – bilans panowania Piastów – społeczeństwo stanowe w Europie i Polsce	*i odpowiednio ją argumentuje* *– omawia przemiany gospodarcze i społeczne na ziemiach polskich w okresie rozbicia* *– przedstawia na mapie i sytuuje w czasie zmiany terytorialne państwa polskiego od XII do XIV w.* *– przedstawia osiągnięcia władców z dynastii Piastów* *– synchronizuje wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego z dziejami Europy* *– porównuje proces kształtowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i Europie zach.*	*wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.* *II.7.5. ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów;* *II.5. 2. porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie;* *II.7.1. opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV-XV w.;*	
61. Rozwit średniowiecza – sprawdzian				
JESIEŃ ŚREDNIOWIECZA				
62. Kryzys kościoła	– przyczyny kryzysu kościoła – niewola awiniońska – schizma zachodnia – husytyzm	*– omawia przyczyny kryzysu kościoła* *– charakteryzuje okres niewoli awiniońskiej* *– wyjaśnia okoliczności powstania schizmy zachodniej, znaczenie soboru w Konstancji* *– opisuje główne założenia husytyzmu oraz konsekwencje walki prowadzonej z tym ruchem społeczno-religijnym*	*II.6.1. wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza;*	
63. Konflikty polityczne ich konsekwencje społeczno-gospodarcze	– „czarna śmierć” – wojna stuletnia – żakeria i powstanie Wata Taylera – zmierzch idei uniwersalizmu: kryzys władzy w Niemczech	*– wyjaśnia zasięg oraz konsekwencje „czarnej śmierci” dla gospodarki europejskiej* *– omawia przyczyny oraz przebieg wojny stuletniej, umieszcza w czasie i przestrzeni wydarzenia z nią związane* *– opisuje przebieg powstań chłopskich na terenie Anglii i Francji* – charakteryzuje kryzys władzy w Niemczech, rywalizację dynastyczną oraz Złotą Bullę	*II.6.2. charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;* *II.6.3. opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV-XV w.;*	
64. Rządy Andegawenów i początki unii Polski z Litwą	– panowanie Ludwika Węgierskiego w Polsce	*– przedstawia okoliczności uzyskania przez Ludwika Węgierskiego tronu polskiego* *– omawia politykę wenętrzną Ludwika Węgierskiego* *–wyjąsnia genezę unii polsko-litewskiej*	*II.7.3. wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV-XV w.;*	

	– unia w Krewie i jej skutki – fukcjonowanie unii polsko-litewskiej na przełomie XIV i XV w. – pozycja Władysława Jagiełły w Polsce	– *przedstawia postanowienia unii w Krewie* – *ocenia konsekwencje unii polsko-litewskiej dla pozycji międzynarodowej obu państw* – *omawia kolejne dokumenty podpisane po unii w Krewie (unię wileńsko-radmoską i horodelską)* – *charakteryzuje pozycję Władysława Jagiełły w Polsce, omawia przywileje nadane polskiej szlachcie w zamian za prawo do sukcesji tronu przez synów Jagiełły* – wyjaśnia kontrowersje związane z różnym znaczeniem słowa „applicare” – przedstawia różne stanowiska historiografii (w tym litewskiej) oceniające unię polsko-litewską – wymienia inne przykłady średniowiecznych unii między państwami		
65. Wojny Polski z Zakonem Krzyżackim w XV w.	– geneza wielkiej wojny – przebieg wojny i postanowienia I pokoju toruńskiego – państwo krzyżackie i jego poddani w I poł. XV w. – geneza i przebieg wojny 13-letniej	– *omawia genezę i przebieg Wielkiej Wojny, sytuuje jej wydarzenia w czasie i przestrzeni* – *charakteryzuje sytuuację polityczną i gospodarczą zakonu krzyżackiego i jego poddanych po I pokoju toruńskim* – *przedstawia polskie stanowisko na soborze w Konstancji* – *opisuje okoliczności powstania Związku Pruskiego i jego działalność* – *przedstawia przyczyny oraz przebieg i charakter wojny trzynastoletniej, sytuuje w czasie i przestrzeni wydarzenia z nią związane* – *omawia postanowienia oraz ocenia znaczenie polityczne i gospodarcze II pokoju toruńskiego* – *charakteryzuje posatwę poddanych zakonu konsekwetnie dążących do prawa do decydowania o przynależności politycznej regionu*	*II.7.4. charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej* *II.7.1 opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV-XV w.;*	
66. Ekspansja turecka i jej skutki	– Turcja – nowe zagrożenie w Europie – ekspansja turecka w XIV i XV w. – zdobycie Konstantynopola	– *przedstawia przebieg ekspansji tureckiej, sytuuje ją w czasie i przestrzeni* – *charakteryzuje przyczyny sukcesów armii tureckiej i wymienia największe klęski europejskiego rycestwa (Kosowe Pole, Nikopolis, Warna)* – *omawia okoliczności zdobycia Konstanynopla przez Turków i upadku*	*II.6.4. charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyńskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.* *III.2.5. opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego;*	

	– Moskwa „trzecim Rzymem”	*Bizancjum* *– opisuje stosunek najeźdźców do ludności podbitej oraz zmiany na mapie politycznej Europy spowodowane ekspansją turecką, w tym koncepcję Moskwy jako „trzeciego Rzymu”*		
67. Państwa Jagiellonów w XV i na początku XVI w.	– drzewo genaologiczne Jagiellonów – rozwój przywilejów szlacheckich – polityka dynastyczna Jagiellonów – dlaczego Jagiellonowie przegrali z Habsburgami	*– wskazuje na mapie państwa, w których Jagiellonowie panowali w I połowie XV w.* *– omawia rozwój przywilejów szlacheckich za panowania Kaziemierza Jagiellończyka i Jana Olbrachta* *– charakteryzuje założenia polityki dynastycznej Jagiellonów* *– posługuje się drzewem genealogicznym dynastii Jagiellonów* *– omawia okoliczności przejęcia tronów w Czechach i na Węgrzech w II połowie XV w.* *– przedstawia postanowienia traktatu wiedeńskiego z 1515 r. oraz jego konsekwencje* *– ocenia przyczyny niepowodzenia w budowaniu spójnej polityki dynastycznej Jagiellonów*	*II.7.2. charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;* *II.7.3 wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV-XV w.;* *II.7.5. ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne Rzeczpospolita Jagiellonów (ekran a) Lub e-lekcja Rzeczpospolita w XVI-XVII w. (ekran 1
68. Kultura i nauka późnego średniowiecza w Europie i Polsce.	– gotyk w Europie i Polsce – uniwersytety w średniowiecznej Europie – nauka i literatura póznego średniowiecza	*– omawia cechy architektury i sztuki gotyckiej, podaje przykłady w Europie i Polsce* *– charakteryzuje rozwój sieci uniwersytetów w Europie* *– omawia rozwój nauki w średniowieczu,* *– rozpoznaje fragmenty najważniejszych dzieł polskich kronikarzy*	*II.8.3. identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.*	**Scholaris:** Prezentacja multimedialna: Architektura i sztuka gotyku
69. Jesień średniowiecza– powtórzenie	– dlaczego „jesień średniowiecza”? – Polska i Europa w póznym średniowieczu– przegląd najważniejszych wydarzeń	*– przedstawia przejawy kryzysu epoki w różnych dziedzinach: polityki, roli kościoła, gospodarki* *– synchronizuje najważniejsze wydarzenia historii Polski i powszechnej w XIV-XV w.*	*II.7.6. synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV-XV w*	
70. Jesień				

średniowiecza – sprawdzian				
71. Średniowiecze– wieki ciemne?	– ocena dorobku średniowiecza	*– bierze udział w dyskusji na temat dorobku kultury średniowiecza*	*II.8.3. identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.*	
72. Od monarchii patrymonialnej do stanowej – przemiany ustrojowe w wiekach średnich	– cechy charakterystyczne monarchii patrymonialnej – rozbicie dzielnicowe – charakterystyczny element monarchii patrymonialnej – charakterystyka monarchii stanowej	– przedstawia cechy monarchii patrymonialnej – podaje przykłady rozbicia dzielnicowego w innych państwach – przedstawia zakres władzy królewskiej w monarchii stanowej – wyjaśnia jak zmieniło się rozumienie roli władcy w monarchii stanowej – przedstawia mechanizmy wpływania na decyzje panującego w monarchii stanowej		
73. Moja miejscowość (region) w średniowieczu	– charakterystyczne dla danej miejscowości/ regionu wydarzenia polityczne, zjawiska społeczne i kulturalne	– przedstawia wydarzenia związane z dziejami miejscowości/ regionu w średniowieczu – synchronizuje wydarzenia historii regionalnej z historią Polski i powszechną – analizuje źródła (w tym świadectwa kultury materialnej) związane z historią lokalną – samodzielnie zdobywa wiedzę na temat regionu		
III. NOWOŻYTNOŚĆ				
WIEK XVI – CZAS WIELKICH ZMIAN				
74. Humanizm i odrodzenie	– geneza humanizmu – nowe spojrzenie na świat – twórcy renesansu i ich dzieła	*– przedstawia genezę humanizmu i czas jego trwania* *– porównuje założenia humanizmu z poglądami ludzi średniowiecza* *– przedstawia najważniejsze dzieła renesansu i ich twórców* *– wyjaśnia znaczenie wynalezienia druku*	*III.2.1. rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego oraz wskazuje czołowych twórców i ich dzieła;*	**Scholaris:** szkice Albrechta Dürera ćwiczenia interaktywne: Geniusze renesansu

75. Reformacja i kontrreformacja w Europie.	– przyczyny reformacji – wystąpienie Marcina Lutra – reformacja w Niemczech – reformacja w innych krajach – podział wyzaniowy Europy – reforma katolicka czy kontrreformacja–Kościół katolicki wobec reformacji – różnice pomiędzy kościołami protestanckimi a katolickim	*– charakteryzuje przyczyny reformacji* *– omawia treść tez Marcina Lutra oraz wyjaśnia intencje ich autora* *– opisuje proces kształtowania się wyznania ewangelicko-augsburskiego* *– przedstawia przebieg konfliktów religijnych w Niemczech* *– omawia okoliczności powstania i zasady innych wyznań protestanckich* *– opisuje sytuację wyznaniową w Anglii i Francji* *– przedstawia na mapie podział wyznaniowy Europy w XVI w.* *– wyjaśnia polityczne uwarunkowania wyboru wyznań protestanckich* *– omawia stosuenk kościoła katolickiego do reformacji* *– przedstawia postanowienia soboru trydenckiego* *– omawia rolę jezuitów w odbudowie autorytetu kościoła katolickiego* *– charakteryzuje różnice pomiędzy kościołem katolickim a wyznaniami protestanckim (dogmatyczne, wygląd świątyń, pozycja społeczna duchownych)* – wyjaśnia różnice pomiędzy pojęciami: reforma katolicka i kontrreformacja – analizuje źródła	*III.2. 2. wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując główne nurty i postaci; charakteryzuje reformę Kościoła katolickiego;* *III 2.3. opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.;*	**Scholaris:** e-lekcja Reformacja i kontrreformacja (ekran 2–4)
76. Wielkie odkrycia geograficzne	– przyczyny odkryć – przebieg wypraw – skutki odkrycia Nowego Świata	*– przedstawia osiągnięcia cywilzacji Majów, Azteków i Inków, przedstawia przyczyny odkryć geograficznych* *– omawia przebieg najważniejszych odkryć geograficznych, wskazuje je na mapie, określa ich czas* *– omawia postanowienia traktatu w Tordesillas, wskazuje na mapie podział stref wpływów pomiędzy Hiszpanię i Portugalię* *– charakteryzuje działalność konkwistadorów* *– wyjaśnia negatywne skutki odkryć dla ludności terenów kolonizowanych, które na długie stulecia popadły w zależność od Europy* *– omawia zmiany w podziale stref wpływów w XVII i XVIII w. – włączenie się do procesu kolonizacji Wielkiej Brytanii, Francji, Holandii*	*III.1.1. charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie w Ameryce;* *III.1.2. opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI-XVIII w.;* *III.1.4. ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki.*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Kultury prekolumbijskie
77. Gospodarka	– skutki odkryć	*– omawia rozwój nowych szlaków handlowych, wskazuje na mapie*	*III.1.3. ocenia wpływ odkryć*	**Scholaris:**

Europy w XVI w.	geograficznych dla gospodarki Europy – dualizm w rozowju gospodarczym Europy – początki przemian kapitalistycznych	*porty, które zyskały na znaczeniu* *– wyjaśnia pojęcie „nożyc cen”* *charakteryzuje zjawisko dualizmu w rozwoju gospodarczym Europy, wskazuje granicę stref* *– opisuje znaczenie nowych zjawisk w życiiu gospdarczym Europy: pojawienia się giełdy, weksli, manufaktur i system nakładczego* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy;* *III.2.8. analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI-XVII w.;*	Scenariusz lekcji: Dualizm w rozowju ekonomicznym Europy
78. Walka o dominację w Europie XVI w.	– dominacja Habsburgów – wojny włoskie – ekspansja turecka – rozwój Wlk. Ks. Moskiewskiego	*– omawia pozycję Habsburgów w Europie XVI w. , wskazuje na mapie kraje przez nich rządzone* *– charakteryzuje przyczyny i przebieg wojen włoskich* *– opisuje ekspansję turecką i jej konsekwencje (bitwa pod Mohaczem, podział Węgier, kontrowersje wokół bitwy pod Lepanto)* *– przedstawia prcoes jednoczenia ziem ruskich przez Wlk.Ks.Moskiewskie* *– omawia politykę wewnętrzną i zagraniczną cara Iwana IV Groźnego* *– omawia wzmocnienie władzy centralnej w krajach Europy zach.*	*III.2.5. opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego;* *III.2.6. charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI-XVII w., z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej;*	
79. Przemiany gospodarcze i społeczne w Polsce XVI w.	– przywileje gospodarcze polskiej szlachty – rola Gdańska – polityka antymieszczańska i antychłopska polskiej szlachty	*– opisuje rozwój i funkcjonowanie gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej (w tym przywileje gospodarcze szlachty ułatwiające powiększanie folwarków)* *– omawia rolę Gdańska w wymianie handlowej Polski z Europą zachodnią* *– charakteryzuje pozycję społeczną szlachty w Polsce, dostrzega antymieszczański i antychłopski charakter ustawodawstwa dotyczącego zagadnień gospodarki* *– analizuje różnorodne źródła (w tym statystyczne) dotyczące tematu*	*III.3.2. ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi;*	**Scholaris:** Scenariusz lekcji: Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana w Polsce
80. Demokracja szlachecka w Polsce	– rozwój przywilejów szalcheckich – rodzaje sejmików i ich zadania – początki sejmu – między elitarnością a egalitaryzmem –	*– porządkuje wiadomości związane z rozwojem przywilejów szlacheckich (daty, postanowienia, skutki)* *– określa funkcje i rodzaje sejmików* *– przedstawia genezę sejmu polskiego, jego strukturę, rodzaje sejmów oraz ich organizację* *– omawia znaczenie konstytucji Nihil Novi* *– wyjaśnia założenia ruchu egzekucyjnego oraz jego osiągnięcia*	*III.3.1. opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu, senatu i sejmu elekcyjnego; ocenia demokrację szlachecką;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Co wiesz o usroju Rzeczypospolitej szlacheckiej

	rywalizacja magnaterii i średniej szlachty o wpływy w państwie – ruch egzekucyjny – zwycięstwo średniej szlachty – ocena ustroju demokracji szlacheckiej	*– wyjaśnia znaczenie wolnej elekcji dla ugruntowania pozycji szlachty w Polsce* *– bierze udział w dyskusji: Szanse i zagrożenia demokracji szlacheckiej* *– analizuje źródła dotyczące tematu*		
81. Polityka zagraniczna ostatnich Jagiellonów	– ostatnia wojna z zakonem – hołd pruski – ustępstwa Rzeczyspospolitej wobec władców Brandenburgii w XVII w. – rywalizacja o Inflanty – nowe zagrożenia na wschodzie	*– omawia rozwiązanie kwestii krzyżackiej w XVI w. (ostatnia wojna z zakonem, hołd pruski)* *– ocenia znaczenie hołdu pruskiego* *– wskazuje na zagrożenia, które wyniknęły z późniejszych ustępstw od zasad wprowadzonych w traktacie krakowskim* *– opisuje przebieg rywalizacji o Inflanty w XVI w. (do 1570 r.)* *– wskazuje na mapie terytorium Inflant włączone do państwa polsko-litewskiego oraz terytoria lenna* *– przedstawia założenia polityki morskiej Zygmunta Augusta oraz stopień ich realizacji* *– omawia straty terytorialne Litwy na rzecz Wlk. Ks.Moskiewskiego* *– synchronizuje wydarzenia w Europie z sytuacją w Polsce, dostrzega rosnące zagrożenia tureckie dla wschodnich kresów Rzeczypospolitej*	*III.3.3. opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.;*	
82. Rzeczpospolita Obojga Narodów	– funkcjonowanie unii polsko-litewskiej w XVI w. – geneza unii lubelskiej – postanowienia unii – struktura narodowościowa i wyznaniowa Rzeczypospolitej Obojga Narodów	*– charakteryzuje relacje polsko-litewskie w XV-XVI w.* *– wymienia czynniki sprzyjające zawarciu unii realnej* *– omawia postanowienia unii lubelskiej* *– wymienia zmiany w nazwie państwa oraz jego symbolice (herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów)* *– przedstawia podział narodościowy Rzeczypospolitej Obojga Narodów* *– szeroko opisuje skutki unii lubelskiej: polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe*	*III.3.4. ocenia zmiany w relacjach polsko-litewskich w XVI w.;* *III.3.5. ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie;*	

83. „Państwo bez stosów”– Polska rajem dla innowierców?	– recepcja reformacji w Polsce – polska tolerancja wyznaniowa czy płytka religijność? – działalność arian – Stanisław Hozjusz– Inicjator reform w polskim kościele – reformacja a rozwój kultury narodowej	*– opisuje podłoże i przebieg reformacji w Polsce* *– charakteryzuje najważniejsze dokumenty polskiej tolerancji wyznaniowej – zgodę sandomierską i konfederację warszawską* *– porównuje sytuuację wyzaniową w Rzeczpospolitej i Europie* *– przedstawia poglądy oraz osiągnięcia arian polskich* *– wskazuje na wpływ reformacji na rozwój kultury* *– przedstawia działalność kardynała Stanisława Hozjusza* *– wskazuje na znaczenie działalności jezuitów w Polsce dla odzyskiwania wiernych przez kościół katolicki*	*III.3.6. ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską;*	**Scholaris:** e-lekcja Reformacja i kontrreformacja (ekran 6)
84. „Złoty wiek kultury polskiej”	– architektura polskiego renesansu – osiągnięcia polskiej nauki doby renasansu – twórczość literacka – dlaczego „złoty wiek”?	*– wymienia zabytki architektury oraz rzeźby renesansowej w Polsce i łączy je z osobami twórców* *– omawia poglądy polityczne i społeczne: Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Stanisława Orzechowskiego* *– charakteryzuje dzieła i osiągnięcia: Mikołaja Kopernika, Macieja z Miechowa, Marcina Kromera,Marcina Bielskiego, Bernarda Wapowskiego, Jana Dantyszka* *– przypomina najważniejszych twórców polskiej literatury doby renansu i ich dzieła* *– buduje argumentację uzasadniające sformułowanie zawarte w temacie*	*III.3.7. identyfikuje dzieła polskiego renesansu oraz ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji.*	**Scholaris:** Ilustracje z kroniki Marcina Bielskiego Ćwiczenia interaktywne: Złoty wiek kultury polskiej
85.Wiek XVI – czas wielkich zmian – powtórzenie	– znaczenie odkryć geograficznych, reformacji i humanizmu dla nweog obrazu świata i człowieka – demokracja szlachecka a ustroje innych państw europejskich – porównanie	*– wymienia wydarzenia, które miały największy wpływ na ukształtowanie się nowożytnej Europy: humanizm, odkrycia, geograficzne i reformacja oraz uzasadnia ich znaczenie* *– określa pozycję międzynarodową Polski na tle wydarzeń europejskich i wymienia najważniejsze osiągnięcia polskiej polityki zagranicznej* *– porównuje systemy polityczne państw Europy zachodniej i Polski w relacji: pozycja władcy i uprawnienia społeczeństwa* *– analizuje źródła dotyczące ideologii państwa i prawa w Europie i Polsce (w tym fragmenty dzieł T. Hobbes’a, J.Bodina)*	*III.3.2. ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi;*	
86. Wiek XVI –				

czas wielkich zmian – sprawdzian				
WIEK XVII – STULECIE WOJEN				
87. Wojna trzydziestoletnia	– przyczyny wybuchu wojny trzydziestoletniej – przebieg działań wojennych – skutki wojny dla Niemiec i Czech – wzrost znaczenia Szwecji, Francji i Brandenburgii	*– omawia genezę wojny trzydziestoletniej* *– przedstawia strony konfliktu i sojuszników* *– opisuje przebieg działań wojennych, wymienia kolejne etapy wojny i miejsca ważniejszych bitew oraz dowódców obu stron* *– wymienia (i wskazuje na mapie) postanowienia pokoju westfalskiego oraz ocenia jego znaczenie dla zmiany układu sił politycznych w Europie* *– ocenia gospodarcze skutki wojny 30. letniej* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.2.6. charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI-XVII w., z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej;*	**Scholaris:** e-lekcja Nowożytna Europa (odpowiednie ekrany)
88. Rewolucje angielskie XVIIw.	– dynastia Stuartów na tronie angielskim – przyczyny wybuchu rewolucji – wojna domowa – dyktatura Cromwella – restauracja Stuartów – „sławetna rewolucja” – prawne podstawy monarchii parlamentarnej w Anglii – Anglia na drodze rozwoju	*– charakteryzuje rządy dynastii Stuartów w Anglii* *– opisuje przemiany społeczne – powstanie gentry* *– określa przyczyzny konfliktu między Stuartami a parlamentem* *– omawia przebieg rewolucji angielskiej i etap rządów dyktatorskich Cromwella* *– przedstawia przyczyny i przebieg „sławetnej rewolucji”* *– charakteryzuje najważniejsze dokumenty kształtujące zasady monarchii parlamentarnej w Anglii, na ich podstawie omawia uprawnienia parlamentu brytyjskiego, rządu oraz króla* *– podkreśla znaczenie tempa przemian politycznych i społecznych w Anglii dla początków rewolucji przemysłowej w tym kraju* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.2.7. wyjaśnia genezę i opisuje następstwa rewolucji angielskich;* *III.2.8. analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI-XVII w.;* *III.5.5. charakteryzuje parlamentaryzm angielski i rewolucję przemysłową w Anglii;*	**Scholaris:** e-lekcja Nowożytna Europa (odpowiednie ekrany)
89. „Państwo to ja”– Francja w	– cechy monarchii absolutnej	*– opisuje cechy monarchii absolutnej na przykładzie Francji czasów Ludwika XIII i Ludwika XIV*	*III.2.4. wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w*	**Scholaris:** Ćwiczenia

dobie absolutyzmu	– Richelieau i Mazzarini– człowie postacie francuskiej polityki XVII w. – reformy wewnętrzne doby absolutyzmu – odwołanie edyktu nantejskiego	*– charakteryzuje rolę pierwszych ministrów obu władców dla ukształtowania się monarchii absolutnej* *– omawia reformy przeprowadzone we Francji w XVII w.* *– ocenia znaczenie odwołania edyktu nantejskiego* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego;*	interaktywne: Absolutyzm we Francji
90. Rzeczpospolita w czasie pierwszych władców elekcyjnych	– pierwsza wolna eleckja – panowanie Stefana Batorego – elekcja 1587 r. – Jan Zamoyski – przykład błyskotliwej kariery – „jestem waszym królem rzeczywistym, nie malowanym”– jak szlachta ograniczyła władzę królewską w Polsce	*– przedstawia okoliczności elekcji Henryka Walezego oraz jego ucieczki z kraju* *– wskazuje na mapie i omawia przebieg wojny z Rosją w czasach Stefana Batorego* *– omawia przebieg elekcji Zygmunta III Wazy* *– opisuje karierę Jana Zamoyskiego* *– ocenia pozycję władców elekcyjnych w oparciu o przyjęte rozwiązania prawno-ustrojowe (wolna elekcja i związane z nią artykuły henrykowskie oraz pacta conventa) oraz praktykę (utworzenie Trybunału Koronnego w czasach Stefana Batorego, rokosz Zebrzydowskiego)* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.3.2. ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi;* *III.3.3. opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.;* *III.4.3. charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Pierwsze wolne elekcje e–lekcja Rzeczpospolita XVI-XVII w. (ekran 15, wojna o Inflanty, ekran 16, elekcja Zygmunta III Wazy)
91. Wojny Polski ze Szwecją w I połowie XVII w.	– przyczyny wojen ze Szwecją – przebieg konfiktów w I połowie XVII w. – postanowienia traktatów rozejmowych	*– przedstawia przyczyny wojen polsko-szwedzkich* *– omawia przebieg działań wojennych, sytuuje je w czasie i przestrzeni* *– wymienia najważniejsze bitwy, ich dowódców oraz źródła sukcesu polskiego oręża* *– wymienia postanowienia traktatów rozejmowych, opisuje straty terytorialne poniesione przez Polskę w czasie wojen ze Szwecją w I połowie XVII w., wskazuje je na mapie* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.4.1. opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;* *III.4.2. opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecj […] w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Wiek wojen (odpowiednie ekrany)
92. Wojny z Rosją i Turcją w	– Wielka Smuta w rosji	*– opisuje sytuację Rosji na początku XVII w.* *– przedstawia pzrebieg dymitriad i ich znaczenie dla genezy wojny*	*III.4.1. opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;*	**Scholaris:** Ćwiczenia

I połowie XVII w.	– dymitriady – wojna polsko-rosyjska – rozejm w Dywilinie i pokój w Polanowie – wojny z Turcją	*polsko-rosyjskiej* *– omawia przebieg działań wojennych, umiejscawia je w czasie i przestrzeni* *– przedstawia sukcesy strony polskiej (bitwa pod Kłuszynem, zajęcie Kremla)* *– opisuje koncepcję tronu moskiewskiego dla królewicza Władysława i powody odrzucenia tej propozycji przez Zygmunta III Wazę* *– wymienia postanowienia traktatu w Dywilinie i pokoju w Polanowie oraz wskazuje na mapie zmiany terytorialne* *– ocenia skutki zaangażowania Polski w wojnę z Rosją* *– wyjaśnia genezę konfliktu z Turcją, (mi.n. wyjaśnia pojęcie I odsiecz wiedeńska)* *– opisuje przebieg działań wojennych, wskazuje na mapie Chocim i omawia przebieg bitwy* *– przedstawia postanowienia rozejmu* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.4.2. opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej z […], państwem moskiewskim/Rosją i Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa;*	interaktywne: Wiek wojen (odpowiednie ekrany)
93. Powstanie Chmielnickiego	– specyfika społeczności kozackiej – problem rejestru – chwiejność polityki Rzeczypospolitej wobec Kozaków – powstanie Chmielnickiego – czy naprawdę Rzeczpospolita Obojga Narodów”	*– omawia pochodzenie ludności kozackiej* *– wskazuje na mapie terytoria zamieszkałe przez Kozaków* *– charakteryzuje odmienność Kozaków od innych grup społecznych Rzeczypospolitej, podkreśla znaczenie rejestru* *– wyjaśnia przyczyny niezadowolenia ludności kozackiej* *– podkreśla brak konsekwentnej polityki władz państwa wobec ludności kozackiej* *– opisuje przebieg powstania Chmielnickiego, umiejscawia w czasie i przestrzeni najważniejsze wydarzenia z nim związane* *– omawia warunki porozumień z Kozakami* *– wyjaśnia przyczyny oddania się Kozaków pod opiekę Rosji* *– analizuje konsekwencje gospodarczei społeczne powstania Chmielnickiego* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.4.4. wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w;*	**Scholaris:** symulacja negocjacji polsko-kozackich ze scenariusza: Geneza i przebieg powstania Chmielnickiego
94. Potop szwedzki	– geneza potopu – przebieg potopu	*– przestawia genezę potopu* *– omawia przebieg działań wojennych, wskazuje na mapie kierunki*	*III.4.1. opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;*	**Scholaris:** Ćwiczenia

	– utrata zwierzchnictwa na Prusami – potop w polskiej tradycji narodowej – skutki gospodarcze potopu	*ataku wojsk szwedzkich oraz miejsca oporu* *– wymienia momenty przełomowe w wojnie* *–wskazuje na różnice wyznaniowe jako ważny element jednoczący społeczeństwo w walce z okupantem* *– przedstawia międzynarodowe uwarunkowania tego konfliktu, w tym utratę przez Polskę zwierzchności na Prusami Książęcymi* *– identyfikuje wydarzenia potopu szczególnie obecne w naszej tradycji inarodowej (obrona Jasnej Góry, wyprawa Czarnieckiego utrwalona w słowach Hymnu Narodowego, śluby jasnogórskie)* *– omawia postanowienia pokoju w Oliwie* *– ocenia skutki potopu dla gospodarki* *– wyjaśnia różnice między rzeczywistością historyczną a literacką wizją Henryka Sienkiewicza* *– analizuje źródła*	*III.4.2. opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją, w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa;* *III.4.4. wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w;*	interaktywne: Wiek wojen (odpowiednie ekrany)
95. Wojny z Rosją i Turcją w II połowie XVII w.	– przyczyny wojen z Rosją w II połowie XVII w. – stray terytorialne na rzecz Rosji – wojny z Turcją: przebieg i bilans	*– wyjaśnia związek między powstaniem Chmielnickiego a wybuchem wojny z Rosją* *– przedstawia przebieg działań wojennych,* *– omawia i wskazuje na mapie zmiany terytorialne wprowadzone rozejmem w Andruszowie i potwierdzone pokojem Grzymułtowskiego* *– omawia przebieg konfliktu polsko tureckich w II połowie XVII w.* *– wskazuje na mapie najważniejsze miejsca z nim związane: Buczacz, Chocim, Żórawno i omawia wydarzenia z nimi związane* *– przedstawia przebieg oraz ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem* *– omawia i ocenia zaanagażowanie Polski w działania Ligi Świętej* *– przedstawia postanowienia pokoju w Karłowicach* *– analizuje źródła*	*III.4.1. opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;* *III.4.2. opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej z, państwem moskiewskim/Rosją i Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Wiek wojen (odpowiednie ekrany)
96. Kryzys Rzeczpospolitej w drugiej połowie XVII w.	– kryzys gospodarki – proces agraryzacji miast – liberum veto i jego skutki dla funkcjonowania państwa	*– omawia konsekwencje gospodarcze i społeczne wojen XVII w.* *– charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej: – użycie liberum veto i konskewencje dla funkcjonowania państwa* *– rokosz Lubomirskiego i nieudane próby reform Jana Kazimierza* *– wyjaśnia przyczyny i przejawy wzrostu nietolerancji wyznaniowej w Rzeczypospolitej*	*III.4.3. charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej;* *III.4.4. wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Kryzys Rzeczpospolitej Ćwiczenia interaktywne:

	– przejawy oligarchizacji życia politycznego	*– analizuje źródła*		Czy naprawdę państwo bez stosów?
97. Barok w Europie	– cechy sztuki barokowej – „myślę więc jestem”– rozwój nauki w XVIII w. – stzuka w służbie Kościoła katolickiego	*– przedstawia najwybitniejszych twórców epoki baroku i ich dzieła* *– opisuje osiągnięcia nauki w XVII w.* *– omawia zależność pomiędzy reformą kościoła katolickiego a sztuką barokową* *– omawia znaczenie muzyki barokowej, wymienia twórców* *– analizuje źródła*	*III.2.9. opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku.*	**Scholaris:** Prezentacja multimedialna: Architektura i sztuka baroku Ćwiczenia interaktywne: Sztuka w służbie kościoła
98. Barok i sarmatyzm w Polsce	– ideologia sarmatyzmu – twórczośc literacka epoki baroku – sztuka polskiego baroku	*– charakteryzuje ideologię sarmatyzmu jako specyficzną cechę polskiego baroku* *– charakteryzuje twórczość literacką tego okresu* *– wymienia przykłady dzieł barokowych w Polsce* *– porównuje cechy polskiego baroku z barokiem europejskim* *– analizuje teksty charakterystyczne dla polskiego baroku*	*III.4.6.charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty; rozpoznaje dzieła sztuki polskiego baroku.*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Barok na ziemiach polskich
99. Wiek XVII – wiek wojen– powtórzenie	– dlaczego wiek wojen? – naważniejsze konflikty europejskie – świetność polskiego oręża i osłabienie Rzeczyspolitej – wojny Polski z sąsiadami – różnedrogi rozwoju: ustrój Rzeczypospolitej na	*– synchronizuje wydarzenie historii politycznej Europy i Rzeczypospolitej* *– porównuje ustrój Rzeczypospolitej z ustrojami państw Europy zach. – Anglii i Francji*	*III.4.5. ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi;*	

	tle ustroju Anglii i Francji			
100. Wiek XVII– wiek wojen– sprawdzian				
CZAS OŚWIECENIOWEGO PRZEŁOMU				
101. „Odważ się być mądrym”– oświecenie w Europie	– główne założenie ideologii oświecenia – klasycyzm – nauka w czasach oświecenia – toerie umowy społecznej	*– omawia osiągnięcia oświecenia w dziedzinie nauki* *– charakteryzuje architekturę i sztukę klasycyzmu* *– przedstawia zmianę stosunku do kościoła w epoce oświecenia* *– omawia myśl polityczną i społeczną oświecenia na przykładach tekstów dotyczących teorii umowy społecznej*	*III.5.1. wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego;* *III.5.2. charakteryzuje główne idee europejskiego oświecenia i rozpoznaje jego główne dokonania w myśli politycznej, nauce, literaturze, sztuce i architekturze;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Dorobek naukowy XVIII w. Ćwiczenia interaktywne: Klasycyzm w sztuce
102. Przemiany społeczno-gospodarcze– idee liberalizmu i początki rewolucji przemysłowej	– ideologia liberalna – początki rewolucji przemysłowej	*– przedstawia na podstawie lektury tekstów źródłowych założenia liberalizmu* *– omawia przemiany społeczne i gospodarcze sprzyjające rozwojowi kapitalizmu* *– charakteryzuje czynniki sprzyjające początkom rewolucji przemysłowej (wzrost liczby ludności, wynalezienie maszyny parowej, ustrój polityczny sprzyjający prowadzeniu swobodnej działalności gospodarczej, kolonie jako rynki zbytu)* *– analizuje różne źródła dotyczące tematu*	*III.5.5. charakteryzuje parlamentaryzm angielski i rewolucję przemysłową w Anglii;*	
103. Rosja w XVIII w.	– wielka wojna północna: wzrost znaczenia Rosji – reformy cara Piotra I – osiągnięcia Katarzyny II w budowaniu	*– omawia przemiany w Rosji za panowania Piotra I* *– charakteryzuje rolę Rosji w wielkiej wojnie północnej, omawia i wskazuje na mapie postanowienia pokoju w Nystad* *– omawia dalszy rozwój imperium rosyjskiego, w szczególności za panowania carycy Katarzyny II* *– analizuje różnorodne źródła*	*III.5.4. charakteryzuje program modernizacji Rosji i rosyjską ideę imperium;* *III.5.8.wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy i Ameryki Północnej w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny;*	

	mocarstwowości Rosji			
104. Prusy i Austria w dobie absolutyzmu oświeconego	– cechy absolutyzmu oświeconego – wzrost znacznia Prus w drugiej połowie XVII iw XVIII w. – reformy władców Prus w XVIII w. – rywalizacja prusko-austriacka – reformy w Austrii	*– charakteryzuje cechy absolutyzmu oświeconego* *– omawia wzrost roli Prus w II połowie XVII w. przypięczętowany koronacją królewską* *– przedstawia reformy przeprowadzone w Prusach przez Fryderyka I i Fryderyka Wilhelma II* *– przedstawia przebieg konfliktu Prus i Austrii w XVIII w., wskazuje na mapie tereny uzyskane przez Prusy* *– omawia reformy wprowadzone w Austrii przez Marię Teresę i Józefa II* *– porównuje reformy w Prusach i Austriii, odnajduje ich cechy wspólne* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.5.3. charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzecząpospolitą;* *III.5.8.wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy i Ameryki Północnej w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny;*	
105. Polska w czasach saskich	– elekcja 1697 r. – Polska w dobie wojny północnej – sejm niemy 1717 r. – wojna o sukcesję polską – sytuacja polityczna i gospodarcza czasów saskich	*– omawia przebieg elekcji 1697 r.* *– przedstawia wydarzenia wojny północnej* *– charakteryzuje obcą ingerencję w sprawy wewnętrzne Rzeczypospolitej* *– opisuje wojnę o sukcesję polską* *– omawia przejawy kryzysu władzy w czasach saskich* *– przedstawia przejawy ożywienia gospodarczego w czasach saskich* *– analizuje źródła*	*III.6.1. charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Czasy Sasów
106. Początki panowania S.A.Poniatowskiego	– elekcja 1764 r. – reformy pierwszych lat panowania S.A.Poniatowskiego – problem praw innowierców – sejm delegacyjny i prawa kardynalne	*– omawia przebieg elekcji 1764 r.* *– przedstawia reformy pierwszych lat panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego* *– omawia okoliczności powstania konfederacji innowierczych* *– opisuje genezę sejmu delegacyjnego oraz jego postanowienia* *– ocenia znaczenie wprowdzenie praw kardynalnych* *– analizuje teksty źródłowe*	*III. 6.2. charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w.;*	**Scholaris: e-lekcja** Kryzys Rzeczypospolitej (ekran 3: Ostatnia wolna elekcja)
107. Oświecenie w Rzeczpospolitej	– rola mecenatu królewskiego – publicystyka	*– omawia rolę mecenatu królewskiego dla rozwoju oświecenia* *– charakteryzuje program reform społeczno-politycznych* *– omawia rozwój architektury i sztuki*	*III. 6.6. wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia; ocenia dorobek kulturowy okresu stanisławowskiego, z*	

	polityczna i społeczna – reforma edukacji – zabytki architektury klasycystycznej w Polsce	*– przedstawia reformę oświaty i ocenia jej znaczenie* *– opisuje reformy gospodarcze* *– analizuje źródła*	*uwzględnieniem reformy szkolnictwa;*	
108. Pierwszy rozbiór Polski	– konferederacja barska – I rozbiór Polski – sejm rozbiorowy – źródła ikongraficzne dotyczące I rozbioru	*– omawia przyczyny zawiązania konfederacji barskiej oraz jej działalność* *– przedstawia i ocenia uzasadnienie I rozbioru podane przez zaborców* *– wskazuje na mapie terytoria utracone przez Rzeczpospolitą w wyniku I rozbioru* *– opisuje przebieg sejmu rozbiorowego* *– ocenia postawę Tadeusza Reytana* *– krytycznie analizuje różnorodne źródła dotyczące I rozbioru (w tym opisuje postacie i sposób ich przedstawienia na obrazie Jana Matejki)*	*III. 6.4. opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic;*	**Scholaris: e-lekcja** Kryzys Rzeczypospolitej (ekran 4: I rozbiór Polski)
109. Rewolucja amerykańska	– sytuacja polityczna i gospodarcza kolonii brytyjskich w Ameryce w XVIII w. – wybuch wojny o niepodległość – Deklaracja Niepodległości a idee oświecenia – przebieg wojny z W.Brytanią – ustrój Stanów Zjednoczonych w świetle konstytucji	*– przedstawia przyczyny wybuchu rewolucji amerykańskiej* *– omawia przebieg wydarzeń wojny o niepodległość* *– analizuje tekst Deklaracji niepodległości dostrzegając w nim osiągnięcia myśli oświeceniowej* *– przedstawia sylwetki wybitnych posatci związnych z walką o niepodległość Stanów Zjednocznych* *– wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania sukcesu w walce z Wielką Brytanią* *– omawia ustrój Stanów Zjednoczonych w świetle konstytucji* *– ocenia znaczenie Deklaracji niepodległości oraz konstytucji Stanów Zjednoczonych dla kształtowania się nowoczesnego społeczeństwa* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.5.6. porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej;* *III.5.8.wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy i Ameryki Północnej w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny;* *III.5.9. ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.*	
110. Rewolucja francuska	– przyczyny wybuchu rewolucji – Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela a idee	*– charakteryzuje przyczyny wybuchu rewolucji* *– przedstawia przebieg wydarzeń w pierwszych miesiącach rewolucji (V-VIII 1789 r.)* *– analizuje treść Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, dostrzegając wpływ ideologii oświecenia*	*III.5.6. porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej;* *III.5.9. ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.*	

	oświecenia – od króla Ludwika XVI do „obywatela Capet”	*– porównuje tekst Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela i Deklaracji Niepodległości* *– omawia zmieniającą się sytuację Ludwika XVI i jego otoczenia oraz jej uwarunkowania* *– analizuje źródła dotyczące rewolucji francuskiej*		
111. Republika francuska	– Francja republiką – wojna Francji z koalicją państw europejskich – reformy we Francji – główne ugrupowania polityczne Legislatywy	*– omawia przyczyny egzekucji Ludwika XVI* *– przedstawia sytuację międzynarodową Francji* *– charakteryzuje zmiany o chrakterze ideowym wprowadzone w okresie rewolucji (np. nowy kalendarz, walka z kościołem, symbolika rewolucyjna) oraz analizuje źródła ikonograficzne z tym związane* *– omawia główne ugrupowania polityczne Legislatywy oarz wymienia ich przywódców* *– wyjaśnia zasady podziału ugrupowań na prawicę, lewicę i centrum dostrzegając umowność podziałów związaną z radykalizacją nastrojów i terrorem rewolucyjnym*	*III.5.6. porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej;* *III.5.9. ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.*	
112. Dyktatura jakobinów	– dojście jakobinów do władzy – terror rewolucyjny – sukcesy w walce z koalicją państw europejskich	*– wyjaśnia okoliczności dojścia do władzy jakobinów* *– przedstawia metody sprawowania władzy przez jakobinów, opiera je odpowiednimi przykładami (np. stłumienie powstania w Wandei)* *– opisuje sytuację międzynarodową Francji w okresie rządów jakobinów* *– analizuje teskty źródłowe, odnosi wydarzenia rewolucji do ideałów oświecenia* *– ocenia znaczenie rewolucji francuskiej dla tradycji narodowej Francji oraz kształtowania się idei wolnościowych w Europie*	*III.5.7. charakteryzuje specyfikę okresu jakobińskiego rewolucji francuskiej;*	
113. Sejm Wielki	– okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego – główne stronnictwa polityczne – reformy Sejmu Wielkiego – konstytucja 3 Maja na tle ideałów	*– wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania zwołania oraz przebiegu Sejmu Wielkiego* *– przedstawia podział sił politycznych w sejmie* *– omawia reformy przyjęte przez sejm do uchwalenia Konstytucji 3 Maja* *– opisuje okoliczności uchwalenia Konstytucji 3 Maja* *– analizuje tekst konstytucji, porównuje go do znanych dokumentów rewolucji amerykańskiej i francuskiej i ocenia poszczególne zapisy jako konserwatywne lub reformatorskie*	*III.6.3. charakteryzuje i ocenia dzieło Sejmu Wielkiego, odwołując się do tekstu Konstytucji 3 maja;* *III.6.7. synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych.*	**Scholaris: e-lekcja** Kryzys Rzeczypospolitej (ekran 5: Sejm Wielki)

	oświecenia	*– analizuje źródła ikonograficzne związane z tematem* *– ocenia znaczenie Konstytucji 3 Maja w budowaniu tożsamości narodowej Polaków*		
114. II rozbiór Polski	– konfederacja targowicka – wojna z Rosją – II rozbiór Polski	*– przestawia przyczyny zawiązania konfederacji targowickiej* *– opisuje przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 Maja,* *– wskazuje na mapie miejsca ważnych bitew oraz Targowicę* *– omawia okoliczności uchwalenia orderu Virtuti Militari oraz jego znaczenie w tradycji* *– przedstawia i ocenia motywy decyzji króla o przystąpieniu do konfederacji targowickiej* *– wymienia i wskazuje na mapie ziemie utracone przez Rzeczpospolitą w II rozbiorze* *– analizuje teksty źródłowe* *– przedstawia opinie historiografii oceniające przystąpienie króla do konfederacji targowickiej*	*III.6.4. opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic;* *III.6.7. synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych.*	
115. Powstanie kościuszkowskie i III rozbiór Polski	– geneza powstania – przebieg walk – sprawa chłopska w insurekcji kościuszkowskiej – III rozbiór Polski	*– omawia przyczyny wybuchu powstania kościuszkowskiego* *– przedstawia przebieg walk, wskazuje na mapie miejsca bitew* *– omawia znaczenie sprawy chłopskiej w powstaniu kościuszkowskim* *– wskazuje na mapie podział ziem Rzeczypospolitej w III rozbiorze* *– opisuje okoliczności abdykacji Stanisława Augusta Poniatowskiego* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*III.6.2. charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w.;* *III.6.4. opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic;*	**Scholaris:** Ilustracja: Odezwa Tadeusza Kościuszki do szlachty wzywająca do zniesienia pańszczyzny
116. Powtórzenie	– ideologia oświecenia i jej wpływ na przemiany polityczne XVIII w. – Rzeczpospolita na tle sytuacji w Europie	*– omawia założenia ideologii oświecenia i podaje przykłady ich praktycznej realizacji w Europie i Polsce (absolutyzm oświecony, rewolucje amerykańska i francuska, reformy czasów panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego)* *– synchronizuje rozwój sytuacji politycznej w Polsce i krajach ościennych: narastanie dysproporcji sił i przyczny tego procesu* *– ocenia sytuację międzynarodową Polski na tle sytuacji politycznej Europy* *– analizuje źródła*	*III.6.7. synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych.* *III.6.5. prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej;*	

117. Sprawdzian				
118. „Złota wolność szlachecka” przyczyną rozbiorów?	– opinie historiografii na temat rozbiorów – ocena ustroju Rzeczypospolitej w XVI–XVIII w.	*– przedstawia poglądy współczesnej historiografii na temat przyczyn upadku Rzeczypospolitej* – wyjaśnia interpretacje przyczyn rozbiorów wg szkoły warszawskiej i szkoły krakowskiej *– analizuje źródła z epoki dotyczące przyczyn rozbiorów i krytycznie się do nich ustosunkowuje* *– bierze udział w debacie oxfordzkiej zatytułowanej „złota wolność szlachecka przyczyną rozbiorów”*	*III.6.5. prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej;*	**Scholaris:** Polska widziana oczami obcokrajowca i Polaków (teksty źródłowe)
119. „Źródłem władzy jest naród” – przemiany ideologii państwa i prawa w epoce nowożytnej	– państwo i społeczeństwo w ideologii T.Hobbesa, J. .Bodina, J.Locke’a, J.J. Roussseau, E.Sieysa	– analizuje w oparciu o teksty źródłowe koncepcje organizacji państwa i społeczeństwa w epoce nowożytnej (teksty T.Hobbesa, J.Bodina, J.Locke’a, J.J. Roussseau, E.Sieysa)		
120. Moja miejscowość /region w epoce nowożytnej	– charakterystyczne dla danej miejscowości/ regionu wydarzenia polityczne, zjawiska społeczne i kulturalne	– przedstawia wydarzenia związane z dziejami miejscowości/ regionu w epoce nowożytnej – synchronizuje wydarzenia historii regionalnej z historią Polski i powszechną – analizuje źródła (w tym świadectwa kultry materialnej) związne z historią lokalną – samodzielnie zdobywa wiedzę na temat regionu		
IV. WIEK XIX				
EUROPA W DOBIE NAPOLEONA				
121. Francja w czasach konsulatu i cesarstwa	– rządy dyrektoriatu – kariera Napoleona – konsulat – sukcesy militarne	*– charakteryzuje okres rządów dyrektoriatu* *– omawia przebieg kariery Napoleona Bonaparte oraz okoliczności dojścia do władzy konsularnej* *– omawia pierwsze sukcesy militarne napoleońskiej Francji (do 1802 r.)* *– omawia przemiany wewnętrzne we Francji* *– wyjaśnia okoliczności koronacji cesarskiej Napoleona*	*IV.1.1. opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium;* *IV.1.2. wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej;*	

		– wyjaśnia znaczenie przyjętego tytułu oraz reakcje państw europejskich		
122. Czas triumfu napoleońskiej Francji	– wojny Francji z III, IV i V koalicją – przemiany polityczne w Europie	*– omawia sukcesy Napoleona w walce z III, IV i V koalicją* *– sytuuje w czasie i przestrzeni najważniejsze bitwy* *– wskazuje na mapie zmiany terytorialne wprowadzone w wyniku ekspansji Francji* *– charakteryzuje przemiany ustrojowe wprowadzane w krajach zależnych od Francji* *– interpretuje odniesienia do tradycji starożytnego Rzymu w symbolice okresu napoleońskiego (łuki triumfalne, moda w stylu empire)*	*IV.1.2. wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej;* *IV.1.3. wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie;*	
122. Legiony Polskie we Włoszech	– geneza Legionów i ich organizacja – szlak bojowy Legionów Polskich	*– wyjaśnia genezę Legionów* *– omawia organizację oraz liczebnośc Legionów Polskich* *–charakteryzuje szlak bojowy Legionów* *– ocenia czy cele przyświecające twórcom Legionów zostały zrealizowane* *– analizuje źródła*	*IV.1.4. wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona;*	
124. Księstwo Warszawskie	– traktat w Tylży – ustrój Ks.Warszawskiego – fukcjonowanie Ks.Warszawskiego – ocena zanczenia Ks.Warszawskiego	*– opisuje okoliczności powstania Księstwa Warszawskiego* *–charakteryzuje ustrój polityczny Ks.Warszawskiego w oparciu o analizę fragmentów konstytucji* *– wskazuje na mapie terytorium Ks.Warszawskiego w 1807 r. i po 1809 r.* *– omawia rolę armii Ks. Warszawskiego w strategii Napoleona* *– analizuje źródła*	*IV.1.3. wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie;* *IV.1.5. charakteryzuje ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego;*	
125. Upadek Napoleona	– przyczyny upadku Napoelona – wojna z Rosją – wojna z VI koalicją – sto dni Napoleona	*– omawia trudności związane z blokadą kontynentalną Anglii* *– opisuje konflikt w Hiszpanii i dostrzega przyczyny porażek Napoleona w tym kraju* *– przedstawia przebieg wyprawy na Rosję, wskazuje na mapie miejsca bitwe* *– ocenia znaczenie klęski w Rosji dla upadku Napoleona* *– opisuje warunki kapitulacji Napoleona w 1814 r.* *– omawia wydarzenia „stu dni” Napoleona* *– przedstawia warunki ostatecznje kapitulacji Napoleona* *– analizuje źródła dotyczące epoki*	*IV.1.2. wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej;*	

		– charakteryzuje „białą legendę” Napoleona i jej uwarunkowania propogandowe		
126. Kongres Wiedeński	– zasady kongresu wiedeńskiego – nowy porządek europejski –Święte Przymierze	*– wymienia państwa i posatcie, które odegrały pierwszoplanową rolę podczas kongresu* *– charakteryzuje zasady przyszłego porządku europejskiego ustalone na kongresie wiedeńskim* *–omawia zmiany wprowadzone na mocy kongresu wiedeńskiego i wskazuje je na mapie* *– przedstawia znaczenie kongresu wiedeńskiego dla kształtowania się kodeksu dyplomatycznego* *– omawia na podstawie tekstu źródłowego przyczyny powstania „Świętego Przymierza” i wymienia jego założycieli* *– analizuje źródła dotyczące tematu (w tym również karykatury)*	*IV.1.6. charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego, z uwzględnieniem sprawy polskiej*	
127. Sprawa polska na kongresie wiedeńskim	– postanowienia kongresu w sprawie polskiej – rola Ks. A.Czartoryskiego – sytuacja ziem polskich po 1815 r.	*– omawia decyzje kongresu wiedeńskiego w sprawie polskiej* *– przedstawia podział ziem polskich po 1815 r.* *– krótko omawia sytuację poszczególnych ziem polskich po 1815 r.*	*IV.1.6. charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego, z uwzględnieniem sprawy polskiej*	
128. Europa w dobie Napoleona– powtórzenie	– dlaczego Napoleon zwyciężał? – zmiany na mapie politycznej Europy – przemiany ustorjowe i społeczne	*– charakteryzuje przyczyny sukcesów Napoleona* *– wymienia i wskazuje najważniejsze bitwy tego okresu* *– omawia przy pomocy mapy zmiany terytorialne wprowadzone w Europie w wyniku ekspansji Francji* *– ocenia długofalowe przyczyny klęski Napoleona* *– ocenia znaczenie istnienia Legionów Polskich oarz Ks. Warszawskiego dla tradycji niepodległościowej*	*IV.1.2. wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej;* *IV.1.3. wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie;* *IV.1.4. wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona;*	
129. Europa w dobie Napoleona–				

sprawdzian				
SYSTEM WIEDEŃSKI W EUROPIE				
130. Przemiany gospodarcze i społeczne	– rewolucja przemysłowa – przebieg rewolucji w krajach europejskich i USA – miasta doby rewolucji przemsyłowej – konsekwencje społeczne rewolucji	*– omawia przebieg rewolucji przemysłowej* *– w oparciu o źródła statystyczne przedstawia poziom uprzemysłowienia wybranych krajów europejskich i Stanów Zjednoczonych* *– na podstawie źródeł ikonograficznych oraz statystycznych ocenia zmiany w wyglądzie oraz funkcji miast w dobie rewolucji przemysłowej* *–charakteryzuje wpływ rewolucji przemysłowej na przemiany społeczne– pojawienie się nowych grup: robotników, przemysłowców* *– ocenia sytuację robotników w I połowie XIX w., przedstawia walkę związków zawodowych i czartystów w Wielkiej Brytanii o poprawę warunków pracy robotników*	*IV.2.1. charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich i Stanów Zjednoczonych;* *IV.2.2. charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.;* *IV.2.3. ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej.* *IV.3.4. charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników: związki zawodowe, partie polityczne oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej.*	
131. Ideologie początku XIX w.	– konserwatyzm i liberalizm na początku XIX w. – anarchizm – socjalizm utopijny – marksizm	*– charakteryzuje i porównuje poglądy konserwatystów i liberałów w I połowie XIX w. w następujących aspektach: rola i zakres władzy państwa, prawa obywateli, stosunek do kościoła i tradycji, stosunek do prawa własności* *– wymienia przedstawicieli konserwatyzmu i liebralizmu w I połowie XIX w.* *– wyjaśnia genezę anarchizmu i podaje nazwiska przedstawicieli tej ideologii* *– przedstawia założenia socjalizmu utopijnego oraz wymienia przedstawicieli tego nurtu* *– przedstawia założenia marksizmu, wyjaśnia pojęcie „walki klas”oraz osiągnięcia marksizmu w integrowaniu ruchu robotniczego (I,II Międzynarodówka)*	*IV.3.1. charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm;*	
132. Ruchy rewolucyjne i niepodległościowe w Europie	– rewolucje europejskie lat 20 i 30 XIX w. – wojna o	*– omawia rozwój ruchów rewolucyjnych i wystąpienia rewolucyjne w latach 20. i 30. (Włochy, Niemcy)* *– przedstawia przebieg wojny o niepodległość Grecji, ocenia znaczenie przystąpienia do wojny z Turcją Wielkiej Brytanii i Francji*	*IV.3.2. wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia*	

	niepodległość Grecji – rewolucja lipcowa we Francji – niepodległośc Belgii	*– przedstawia przebieg rewolucji lipcowej oraz walki o niepodległość Belgii* *– dostrzega związek pomiędzy rozwojem ruchów wolnościowych a ideologią liberalną oraz sytuacją polityczną w Europie* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*powstanie o niepodległość Grecji, Wiosnę Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec;* *IV.3.4. charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników: związki zawodowe, partie polityczne oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej.*	
133. Ziemie polskie w latach 1815–1830	– sytuacja Polsków w trzech zaborach – ustrój Królestwa Polskiego w świetle konstytucji z 1815 r. – reofrmy gospodarcze w Królestwie Polskim – gospodarka w zaborze pruskim – rozwój kultury w Galicji	*– omawia sytuację polityczną ziem polskich po 1815 r. zwracając uwagę na zakres swobód politycznych i narodowościowych w poszczególnych zaborach* *– prezentuje założenia konstytucji Królestwa Polskiego* *– przedstawia osiągnięcia gospodarcze i kulturalne Króestwa Polskiego w latach 1815–1830* *– opisuje przebieg uwłaszczenia w zaborze prsukim oraz rozwój gospodarczy tej dzielnicy* *– omawia osiągnięcia kulturalne Polaków w Galicji (np. Ossolineum)* *– omawia genezę powstania listopadowego: podaje przykłady łamania konstytucji przez cara oraz wymienia organizacje spiskowe* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*IV.4.1. charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej;* *IV.4.2. rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej;*	
134. Powstanie listopadowe	– przyczyny wybuchu – przebieg powstania – przyczny klęski i ocena historiografii	*– omawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, synchronizuje powstanie z wydarzeniami w Europie* *– przedstawia wydarzenia nocy listopadowej i pierwszych dni grudnia 1830 r.* *– opisuje na podstawie tekstu przyczyny detronizacji cara Mikołaja I* *– omawia przebieg działań wojennych, wymienia nazwiska kolejnych przywódców powstania* *– wskazuje na mapie miejsca ważniejszych bitew* *– przedstawia przyczyny klęski powstania listopadowego i wydarzenia, które do niej doprowadziły* *– charakteryzuje znaczenie powstania listopadowego dla polskiej tradycji narodowej*	*IV.4.3. wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych;* *IV.4.4. prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych;*	

		symbole narodowe, literatura i malarstwo) *– analizuje źródła dotyczące tematu*		
135. Wielka Emigracja	– główne nurty polityczne Wielkiej Emigracji – osiągniecia Wielkiej Emigracji – mesjanizm	*– przedstawia kierunki emigracji Polaków, uzasadnia je* *– prezentuje programy polityczne najważniejszych ugrupowań wielkiej emigracji w oparciu o analize tekstów źródłowych* *– wymienia najwybitniejsze postacie życia politycznego i kulturalnego Wielkiej Emigracji* *– omawia twórczość Polaków na emigracji* *– charakteryzuje ideologię mesjanizmu* *– ocenia znaczenie Wielkiej Emigracji dla budowania tożsamości narodowej*	*IV.4.5. charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach;* *IV.4.6. ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków.* *IV.5.3. wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie;*	
136. Ziemie polskie po upadku powstania listopadowego	– „noc paskiewiczowska” – działalność spiskowa na ziemiach polskich – hasła pracy oraganicznej	*– przedstawia represje wprowdzone przez władze rosyjskie po upadku powstania* *– omawia działałność niepodległościową na ziemiach polskich w latach 1833-46* *– prezentuje działania związanej z początkami pracy organicznej* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*IV.4.1. charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej;* *IV.4.2. rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej;*	
137. Wiosna Ludów w Europie	– geneza Wiosny Ludów w Europie – pzrebieg Wiosny Ludów w róznych krajach – skutki Wiosny Ludów	*– wymienia przyczyny wybuchu Wiosny Ludów* *– opisuje przebieg wydarzeń we Francji od lutego do grudnia 1848 r.* *– przedstawia przebieg wydarzeń rewolucyjnych we Włoszech Niemczech i Austrii* *– porównuje przuczyny oraz osiągnięcia Wiosny Ludów w poszczególnych krajach* *– uzasadnia dlaczego do wybuchu Wiosny Ludów nie doszło w Wielkiej Brytanii oraz Rosji* *– analziuje źródła dotyczące tematu*	*IV.3.2. wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia powstanie o niepodległość Grecji, Wiosnę Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec;*	
138. Polacy w czasie Wiosny Ludów	– Wiosna Ludów w Wielkopolsce i Galicji – udział Polaków w	*– przedstawia genezę oraz przebieg Wiosny Ludów w Wiekopolsce i Galicji* *– prezentuje zasady uwłaszczenia w Galicji* *– omawia udział Polaków w europejskiej Wiośnie Ludów*	*IV.5.3. wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie;*	

	europejskiej Wiośnie Ludów – skutki Wiosny Ludów na ziemiach polskich	*– analizuje źródła dotyczące tematu*		
139. System wiedeński w Europie – powtórzenie	– między reakcją a rewolucją: ideologie a wydarzenia polityczne – Polacy pod zaborami	*– uzasadnia, że lata 1815–1848 były czasem walki pomiędzy reakcją a ruchami wolnościowymi* *– ocenia zaangażowanie Polaków w budowanie tożsamości narodowej w różnych aspektach: politycznym, gospodarczym i kulturalnym*	*IV.3.2. wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi*	
140. System wiedeński w Europie – sprawdzian				
Fundamenty nowoczesności – świat i Europa w II połowie XIX w.				
141. Wojna krymska i jej skutki dla Rosji i Królestwa Polskiego	– geneza wojny krymskiej – przebieg działań – klęska Rosji i odwilż posewastopolska – sytuacja Królestwa Polskiego w dobie odwilży	*– przedstawia genezę i przebieg wojny krymskiej* *– omawia konsekwencje wojny krymskiej dla imperium rosyjskiego („odwilż posewastopolska”)* *– opisuje zaangażowanie Polaków w działania wony krymskiej* *– przedstawia sytuację polityczną w Królestwie Polskim w latach 1856–1862* *– porównuje ustrój polityczny i społeczny Rosji w XIX w. do systemów politycznych inncyh państw i przedstawia przykłady anachronizmów* *– charakteryzuje różne postawy Polaków wobec „odwilży powsewstopolskiej” (intensyfikacja działalności spiskowej, lojalizm, zaangażowanie w pracę organiczną)*	*IV.6.2. charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie;*	
142. „Gloria victis–powstanie styczniowe	– geneza powstania – przebieg i charakter walk – polskie państewo podziemne w czasie powstania	*– przedstawia przyczyny wybuchu powstania styczniowego* *– omawia przebieg walk powstańczych, podkreśla charakter prowadzonej walki* *– charakteryzuje i ocenia działalność państwa podziemnego w okresie powstania* *– omawia przyczyny klęski powstania*	*IV.4.3. wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych;* *IV.4.4. prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych;*	**Scholaris:** Ilustracja instrukcja powstańcza Rządu Narodowego

	– opinie historiografii	*– prezentuje opinie historiografii na temat powstania styczniowego* *– analizuje źródła dotyczące tematu* *– ocenia rolę powstania styczniowego w budowaniu polskiej tożsamości narodowej (m.in. odwołania do literatury, malarstwa)*		
143. Zjednoczenie Włoch	– idea risorgimento – rola Piemontu – przebieg zjednoczenia – rola społeczeństwa w zjednoczeniu Włoch	*– przedstawia ideę risorgimento w XIX w.* *– omawia rolę polityczną i gospodarczą Piemontu* *– przedstawia i wskazuje na mapie kolejne etapy zjednoczenia Włach* *– charakteryzuje rolę jednostek w zjednoczeniu Włoch: Camilo Cavoura i Giuseppe Garibaldiego* *– ocenia charakter zjednoczenia Włoch: czy ważniejsze były działania polityczne czy aktywny udział społeczeństwa?* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*IV.3.2. wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia powstanie o niepodległość Grecji, Wiosnę Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec;* *IV.3.3. porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec;*	
144. Zjednoczenie Niemiec	– koncepcja Wielkich i Małych Niemiec – etapy jednoczenia Niemiec – skutki zjednoczenia Niemiec dla Europy – znaczenie określenia „krwią i żelazem”	*– omawia rywalizację prusko-austriacką o przodownictwo wśród państw niemieckich* *– przedstawia i wskazuje na ampie kolejne etapy jednoczenia Niemiec w latach 1864–1871* *– charakteryzuje rolę Bismarcka w procesie zjednoczenia* *– przedstawia skutki zjednoczenia Niemiec dla polityki europejskiej* *– odnosi się do stwierdzenia „zjednoczenie krwią i żelazem”* *– analizuje źródła*	*IV.3.2. wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia powstanie o niepodległość Grecji, Wiosnę Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec;* *IV.3.3. porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec;*	
145. Wojna secesyjna	– różnice pomiędzy Północą a Południem USA – przebieg wojny – Stany Zjednoczone po wojnie	*– przedstawia różnice w rozwoju gospodarczym północy i południa* *– omawia przebieg wojny secesyjnej, umiejscawia w czasie najwżniejsze wydarzenia* *– wskazuje na mapie miejsca bitew* *– ocenia charakter prowadzonych działań wojennnych (wojna totalna w ostatnim etapie) oraz przczyny zwycięstwa Unii* *– charakteryzuje długofalowe skutki wojny secesyjnej*	*IV.6.1. charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych […]*	

		– analizuje teksty źródłowe		
146. Przemiany gospodarcze i społeczne na świecie w II połowie XIX w.	– skutki rewolucji przemysłowej – koncentracja kapitału – rozwój ruchu robotniczego	*– omawia rozwój industrializacji i urbanizacji i skutki tych zjawisk dla rozwoju gospodarczego* *– przedstawia różne formy koncentracji kapitału* *– przedstawia społeczne konsekwencja rozwoju kapitalizmu* *– analizuje róznorodne źródła dotyczące tematu*	*IV.6.1. charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii;*	
147. Nowe ideologie i narodziny partii politycznych	– nowe ideologie – demokratyzacja życia politycznego – rozwój partii politycznych	*– charakteryzuje ideologie: nacjonalizmu, syjonizmu, chrześcijańskiej nauki społecznej i socjademokracji* *– przedstawia przejawy demokratyzacji życia politycznego* *– omawia rozwój partii politycznych* *– analizuje źródła*	*IV.6.1. charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii;*	
148. „Brzemię białego człowieka?”– ekspansja kolonialna	– podział świata w XIX w. – konflikty kolonialne – bunty ludności kolonii – misja czy eksploatacja? Ocena kolonializmu	*– przedstawia przyczyny, przebieg i skutki ekspansji kolonialnej Europejczyków* *– wskazuje na mapie podział świata w XIX w.* *– omawia konflikty kolonialne w II połowie XIX w. i na początku XX w. (konflikt włosko-etiopski, japońsko-chiński, o Sudan, marokański* *– prezentuje nawjażniejsze wystąpienia w koloniach: ich przyczyny oraz przebieg: wojny opiumowe, powstanie sipajów, mahdystów,bokserów oraz wojny burskie)* *– na podstawie analizy źródeł ocenia znaczenie kolonii dla gospodarki państw europejskich*	*IV.6.4. analizuje polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny oraz następstwa podbojów kolonialnych państw europejskich w Azji i Afryce;*	**Scholaris:** Scenariusz lekcji: Ekspansja kolonialna państw europejskich w XIX w.
149. „Kolos na glinianych nogach” i nowa potęga – Rosja i Japonia w II połowie XIX w.	– samodzierżawie rosyjskie pod koniec XIX w. – panslawizm – kierunki ekspansji Rosji – reformy w Japonii – wojna rosyjsko-japońska	*– omawia reformy w Rosji w II połowie XIX wieku* *– porównuje ustrój Rosji schyłku XIX w. z ustrojami innych państw europejskich* *– charakteryzuje ekspansję Rosji i ideę panslawizmu* *– przedstawia proces otwierania się Japonii na świat* *– omawia reformy Meiji* *– opisuje genezę, przebieg wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905* *– przedstawia przebieg rewolucji 1905 r. w Rosji*	*IV.6.1. charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w […] Rosji i Japonii;* *IV.6.2. charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie;* *IV.5.5. charakteryzuje wydarzenia rewolucyjne 1905–1907;*	

	– rewolucja 1905 r. w Rosji			
150. Polacy wobec zaborców w II poł. XIX w.	– germanizacja w zaborze pruskim – represje po powstaniu styczniowym – autonomia Galicji – walka Polaków o zachowanie tożsamości narodowej – proces asymilacji ludności żydowskiej	*– przedstawia proces germanizacji oraz rusyfikacji Polaków* *– prezentuje przykłady autonomii Galicji* *– charakteryzuje postawy trójlojalizmu* *– przedstawia działania Polaków zmierzające do zachowania tożsamości narodowej w dziedzinie kultury* *– omawia inicjatywy społeczne i gospodarcze służące wzmocnieniu pozycji ludności polskie* *–przedstawia proces asymilacji ludności żydowskiej j* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*IV.5.2. analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach, z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej;* *IV.5.6. porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej.*	
151. Partie polityczne na ziemiach polskich w II połowie XIX w.	– rozwój ruchu robotniczego, ludowego oraz narodowego – programy polskich partii politycznych	*– omawia rozwój ruchu robotniczego, ludowego oraz narodowego* *– na podstawie źródeł porównuje programy polskich partii politycznych w następujących aspektach: stosunek do walki o niepodległość, ustrój przyszłego państwa polskiego, pozycja poszczególnych grup społecznych*	*IV.5.4. porównuje programy ruchu narodowego, ruchu ludowego oraz partii socjalistycznych*	
152. Osiągnięcia cywilizacyjne drugiej połowy XIX w.	– nauka doby pozytywizmu – nowe osiągnięcia techniczne – zmiany w życiu codziennym	*– wymienia osiągnięcia naukowe drugiej połowy XIX w.* *– charakteryzuje rozwój nauki, wymienia nazwiska uczonych i ich odkrycia* *– przedstawia wpływ osiągnięć nauki i techniki na życie społeczne* *– analizuje źródła*	*IV.6.5. charakteryzuje czynniki sprzyjające rozwojowi badań naukowych; rozpoznaje największe osiągnięcia nauki i techniki XIX w.;* *IV.6.6. rozpoznaje dorobek kulturowy XIX w.*	
153. Fundamenty nowoczesności – świat w drugiej połowie XIX w. –		*– charakteryzuje zmiany, które doprowadziły do rozwoju cywilizacyjnego świata w XIX w.:*		

powtórzenie				
154. Fundamenty nowoczesności – świat w drugiej połowie XIX w.– sprawdzian				
V. WIEK XX				
Świat w przededniu i w czasie Wielkiej Wojny				
155. Wzrost napięć w stosunkach międzynarodowych na przełomie XIX/XX w.	– rywalizacja o kolonie – powstanie Trójprzymierza i Trójporozumienia – wzrost nacjonalizmów – gospodarcze przyczyny napieć w stosunkach między państwami – sytuacja na Bałkanach	*– wskazuje na konflikt o nowy podział kolonialny świata jako jedną z przyczyn wybuchu I wojny* *– na tle sytuacji politycznej i interesów mocarstw omawia powstanie dwóch przeciwstawnych bloków polityczno-militarnych* *– analizuje narodowościowe tło wzrostu antagonizmów* *– przedstawia gospodarcze podłoże konfliktu (rywalizacja o rynki zbytu dla rozwijającego się kapitału)* *– omawia wzrost znaczenia armii i rozwój techniki wojennej* *– charakteryzuje sytuacją polityczną i narodowościową Płw. Bałkańskiego na początku XX w.* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*V.1.1. wyjaśnia genezę I wojny światowej […]*	
156. „Przygotowania do niepodległości” – Polacy przed I wojną światową	– znaczenie Galicji dla polskiego życia narodowego – orientacje polityczne – niepodległściowe organizacej polityczne i paramilitarne	*– charakteryzuje przejawy aktywności politycznej Polaków na początku XX w.* *– uzasadnia dlaczego Galicja była centrum polskiego życia politycznego, naukowego i kulturalnego* *– przedstawia „orientację na Rosję ” oraz „na Niemcy i Austro-Węgry” i opisuje działalność R. Dmowskiego oraz J. Piłsudskiego* *– omawia działalność polskich organizacji paramilitarnych oraz politycznych bezpośrednio przed wybuchem I wojny światowej* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*V.1.5. omawia polskie orientacje polityczne […]*	
157. Wybuch wielkiej wojny	– wybuch wojny – przebieg działan	*– na podstawie tekstu źródłowego omawia treść ultimatium dla Serbii* *– przedstawia przebieg działań wojennych do 1916 r.*	*V.1.1. wyjaśnia genezę I wojny światowej i opisuje charakter działań wojennych;*	

	wojennych do 1916 r. – charakter działań wojennych	*– charakteryzuje charakter walk i ocenia jego skutki* *– analizuje i wskazuje na mapie zmiany na froncie wschodnim*		
158. Rewolucje w Rosji	– przyczny wybuchu rewolucji lutowej – okres dwuwładzy – rewolucja październikowa czy zamach stanu?	*– przedstawia przyczyny wybuchu rewolucji lutowej* *– charakteryzuje okres dwuwładzy w Rosji* *– opisuje działalność bolszewików* *– bierze udział w dyskusji: Rewolucja październikowa czy zamach stanu?* *– omawia losy rodziny carskiej* *– przedstawia sylwetki przywódców rewolucji* *– charakteryzuje początki władzy komunistów* *– analizuje źródła*	*V.1.2 przedstawia genezę i charakteryzuje przebieg rewolucji rosyjskich w 1917 r.;* *V.1.3. wyjaśnia wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na przebieg I wojny światowej;*	
159. Działania wojenne na frontach I wojny światowej w latach 1916–18	– przełomowe bitwy 196 r. na froncie zach. – przyłaczenie się USA do wojny – zanczenie rewolucji w Rosji dla przebiegu wojny	*– wskazuje na mapie i omawia przebieg przełomowych bitew I wojny światowej* *– charakteryzuje nowe środki walki i skutki ich zastosowania* *– ocenia znaczenie wydarzeń 1917 r. dla przebiegu wojny* *– omawia przyczyny zakończenia działań wojennych i zwycięstwa państw Ententy* *– analizuje źródła*	*V.1.1. […] opisuje charakter działań wojennych;*	
160. Sprawa polska w czasie I wojny światowej	– polskie formacje zbrojne w latach I wojny – wielka licytacja w sprawie polskiej	*– omawia i ocenia zaangażowanie Polaków w tworzenie polskich sił zbrojnych u boku armii zaborców* *– analizuje dokumenty dotyczące stosunku mocarstw walczących do sprawy polskiej* *– omawia kryzys przysięgowy* *– analizuje inne źródła (w tym ikonograficzne oraz treść pieśni I Brygady Legionów)*	*V.1.5. omawia polskie orientacje polityczne oraz działalność polskich formacji wojskowych w okresie I wojny światowej;* *V.1.6. wyjaśnia zmiany zachodzące w polityce mocarstw wobec sprawy polskiej, w tym charakteryzuje stanowisko Rosji i Stanów Zjednoczonych*	
161. Zakończenie I wojny światowej i jej bilans	–dlaczego Ententa wygrała? – zmiany na mapie politycznej Europy w 1918 r.	*– ocenia przyczyny zwycięstwa Ententy w wojnie* *– charakteryzuje zmiany mapy politycznej Europy (rozpad starych mocarstw, powstanie nowych państw)* *– analizuje źródła dotyczące demograficznych oraz gospodarczych strat I wojny światowej*	*V.1.4. opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej* *V.3.1 charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I*	

	– bilans wojny		*wojny światowej […]*	
162. Świat w przededniu i w czasie Wielkiej Wojny – powtórzenie		*– szeroko omawia genezę I wojny światowej* *– bierze udział w dyskusji punktowanej: „Bella epoque” – jak zmienił się świat na przełomie XIX i XX w.*		
163. Świat w przededniu i w czasie Wielkiej Wojny – sprawdzian				
DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE				
164. System wersalsko-waszyngtoński	– trakat wersalski – pozostałe traktaty z państwami centralnymi –traktat mniejszościowy – Liga Narodów – konferencja w Waszyngtonie	*– omawia postanowienia konferencji wersalskiej oraz główne postanowienia pozostałych traktatów* *– charakteryzuje pozycję międzynarodową poszczególnych państw* *– omawia problem mniejszości narodowych po I wojnie światowej* *– przedstawia genezę, organizację i uprawnienia Ligi Narodów* *– ocenia znaczenie konferencji waszyngtońskiej dla układu sił na świecie* *– analizuje źródła*	*V.1.4. opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Europa po I wojnie światowej – Liga Narodów
165. Republika weimarska	– powojenne nastroje w Niemczech – powstanie Republiki Weimarskiej – traktaty w Rapallo i Locarno – Niemcy w Lidze Naordów – „ulgi” dla Niemiec	– na podstawie źródeł ocenia nastroje panujące w Niemczech po I wojnie światowej – opisuje najważniejsze cechy ustroju Republiki Weimarskiej i sytuację polityczną w latach dwudziestych – omawia znaczenie traktatów w Rapallo i Locarno – charakteryzuje sukcesy polityki G.Strasemanna – omawia założenia planów: Dawesa iYounga – analizuje źródła		
166. Faszyzm	– Włochy po	*– opisuje sytuację gospodarczą i społeczną we Włoszech po I wojnie*	*V.2.2. wyjaśnia społeczne, gospodarcze,*	

	wojnie – założenia ideologii faszyzmu – droga Mussoliniego do władzy – państwo totalitarne	*światowej* *– omawia genezę i założenia faszyzmu* *– charakteryzuje działalnośc polityczną B.Mussoliniego* *– przedstawia cechy państwa totalitarnego na przykładzie faszystowskich Włoch* *– wskazuje na mapie kierunki ekspansji Włoch* *– analizuje źródła*	*polityczne i kulturowe uwarunkowania […] faszyzmu włoskiego oraz charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch w latach trzydziestych XX w.*	
167. ZSRR– pierwsze państwo komunistyczne	– wojna domowa – komunizm wojenny i NEP – nowy przywódca: towarzysz Stalin – kolektywizacja i industrializacja – „wielkie czystki”	*– omawia przebieg wojny domowej* *– przedstawia założenia komunizmu wojennego i NEP* *– charakteryzuje przywództwo Lenina i Stalina* *– opisuje przebieg kolektywizacji i jej skutki* *– prezentuje założenia planów industrializacji* *– analizuje przebieg i reguły „wielkich czystek” w ZSRR* *– przedstawia i porównuje z Włochami metody indoktrynacji społeczeństwa* *– omawia fukcjonowanie aparatu terroru* *– analizuje źródła*	*V.2.1 wyjaśnia przyczyny zwycięstwa bolszewików w Rosji oraz charakteryzuje najistotniejsze przemiany zachodzące w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym w ZSRR do końca lat trzydziestych XX w.*	
168. Kryzys demokracji	– przyczyny kryzysu demokracji – państwa autorytarne – totalitaryzm i autorytaryzm– porównanie	*– omawia genezę kryzysu demokracji uwzględniając różne aspekty: politykę, gospodarkę, kryzys wartości* *– podaje przykłady państw autorytarnych w Europie w latach trzydziestych XX wieku* *– porównuje podobieństwa i różnice systemów autorytarnych i totalitarnych* *– analizuje źródła*	*V.2.2. wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszyzmu włoskiego i nazizmu*	
169. Wielki kryzys gospodarczy	– geneza krachu na giełdzie – przebieg kryzyu w Stanach i Europie – New Deal i interwencjonizm	*– przedstawia mechanizm powstania wielkiego kryzysu gospodarczego* *– omawia przebieg i cechy charakterystyczne kryzysu* *– prezentuje gospodarcze i społeczne skutki kryzysu* *– opisuje założenia New Deal oraz efekty programu* *– omawia proces wychodzenia z kryzysu państw europejskich* *– analizuje źródła statystyczne i ikonograficzne*	*V.3.2. charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przezwyciężania jego skutków w Stanach Zjednoczonych i w Europie*	

	państwa – sytuacja gospodarcza państw europejskich w latach 30.			
170. Powstanie III Rzeszy	– Niemcy w dobie wielkiego kryzysu – polityczna droga A.Hitlera – III Rzesza: cechy państwa totalitarnego	*– omawia sytuację gospodarczą i społeczną Niemiec w dobie wielkiego kryzysu* *– przedstawia działalność polityczna Adolfa Hitlera i jego drogę do władzy* *– omawia cechy państwa totalitarnego na przykładzie Niemiec i porównuje je z Włochami i ZSRR* *– analizuje źródła*	*V.2.2. wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania […] nazizmu* *V.2.3. porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele;*	
171. Wojna domowa w Hiszpanii	– przyczyny wojny – udział sił ZSRR i Niemiec – wojna Hiszpanii we malarstwie i literaturze	*– przedstawia genezę oraz etapy wojny domowej* *– wskazuje na mapie ważne wydarzenia i miejsca wojny domowej w Hiszpanii* *– uzasadnia stwierdzenie, że „wojna w Hiszpanii była starciem ideologicznym i militarnym państw totalitarnych”* *– charakteryzuje oddźwięk wojny w Hiszpanii (twórczość E.Hemingwaya, „Guernica” P.Picassa)*	*V.2.2. […] charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch i Niemiec w latach trzydziestych XX w.;*	
172. Monachium – uratowany pokój czy zdrada mocarstw?	– ustępstwa na rzecz Niemiec – postanowienia konferencji w Monachium – znaczenie konferencji	*– przedstawia proces ustępstw moacarstw wobec remillitaryzacji i ekspansywności Niemiec* *– wyjaśnia okoliczności zwołania konferencji w Monachium* *– wymienia uczestników konferencji i jej postanowienia* *– ocenia znaczenie Monachium w oparciu o dalszy przebieg wydarzeń (z ultimatum wobec Polski włącznie)* *– analizuje źródla*	*V.2.5. ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genezę II wojny światowej.*	
173. Osiągnięcia dwudziestolecia	– demokratyzacja życia politycznego – emancypacja	*– przedstawia proces wprowadzania powszechnego prawa wyborczego oraz praw wyborczych kobiet po I wojnie światowej* *– charakteryzuje przejawy emancypacji kobiet*	*V.3.1. charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem […] przemian*	

	kobiet – rozwój techniki i zmiany w życiu codziennym – architektura i malarstwo – sztuka filmowa	*– omawia przejawy rozwoju kultury masowej (rozwój kina, prasy, dostępność edukacji)* *– przedstawia rozwój techniki i zmiany w życiu codziennym* *– opisuje główne założenia modernizmu* *– omawia nurty w malarstwie, podaje nazwiska twórców i przykłady dzieł (P.Picasso, S. Dali, U. Boccioni)*	*cywilizacyjnych, w tym kultury masowej;* *V.3.3. rozpoznaje dorobek kulturowy okresu międzywojennego*	
174. Powtórzenie		*– omawia genezę oraz porównuje ideologie i funkcjonowanie systemów totalitarnych* *– ocenia przyczyny krótkotrwałości pokoju w Europiei przedstawia nawjaźniejsze wydarzenia, które doprowadziły do zachwiania systemu wersalskiego*	*V.2.4. prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych*	
175. Sprawdzian				
II RZECZPOPOLITA				
176. Odbudowa państwa polskiego	– ośrodki władzy w 1918 r. – pierwsze dekrety władz II RP – mała konstytucja	*– przedstawia ośrodki władzy funkcjonujące na ziemiach polskich w 1918 r.* *– przedstawia proces budowania władz centralnych i pierwsze dekrety* *– omawia rolę J.Piłsudskiego i I.Paderewskiego* – prezentuje postanowienia i znaczenie małej konstytucji *– analizuje źródła*	*V.5.1. charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej;* *V.5.2. analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania;* *V.5.3. charakteryzuje dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej;* *V.5.4. prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej.*	**Scholaris:** e-lekcja Pierwsze lata państwa polskiego (wybrane ekrany)
177. Walka o granicę zachodnią i południową	– dwie wizje granic – sprawa polska w Wersalu – powstanie wielkopolskie – postanoweinia traktatu wersalskiego w	*– opisuje koncepcje granic J. Piłsudskiego oraz R. Dmowskiego* *– przedstawia stanowisko mocarstw na konferencji wersalskiej w kwestii kształtu granic Polski* *– opisuje genezę, przebieg i skutki powstania wielkopolskiego* *– przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie polskiej* *– charakteryzuje sytuację na Śląsku* *– analizuje wyniki oraz przyczyny klęski Polski w plebiscycie na Warmii, Mazurach i Powiślu*	*V.4.1. opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty […]*	**Scholaris:** e-lekcja: Kształtowanie się granic II Rzeczypospolitej Tekst:

	sprawie polskiej – plebiscyt i powstania śląskie – plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu – problem przynależności Zaolzia i Śląska Cieszyńskiego	– omawia problem Zaolzia i Śląska Cieszyńskiego – *analizuje źródła*		źródłowy fragment *Wojny polsko-bolszewickiej* J.Piłsudskiego
178. Walka o granicę wschodnią	– walki w Galicji – wojna polsko-bolszewicka – problem Wileńszczyzny – ocena polityki wschodniej J.Piłsudskiego	– przedstawia przebieg konfliktu polsko-ukraińskiego – *omawia genezę i przebieg wojny polsko-bolszewickiej* – *wskazuje na mapie najważniejsze bitwy i przebieg działań wojennych* – *wskazuje postanowienia traktatu ryskiego* – omawia problem Wileńszczyzny – ocenia politykę wschodnią J. Piłsudskiego – *analizuje źródła*	*V.4.1. opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej w tym […] wojnę polsko-bolszewicką*	**Scholaris:** e-lekcja: Kształtowanie się granic II Rzeczypospolitej
179. Ustrój, społeczeństwo i gospodarka w pierwszych latach II RP	– ustrój II RP w świetle konstytucji marcowej – wybory prezydenckie – struktura narodowościowa II RP – polityka II RP wobec mniejszości – sytuacja gospodarcza Polski w pierwszych latach niepodległości	– *omawia konstytucję marcową* – *przedstawia przebieg pierwszych wyborów prezydenckich* – *charakteryzuje scenę polityczną do 1926 r.* – *opisuje strukturę narodowościową II RP oraz politykę II RP wobec mniejszości niemieckiej i ukraińskiej oraz Żydów* – *analizuje problemy w integracji ziem polskich* – *przedstawia problemy oraz sukcesy polskiej gospodarki* – *analizuje różnorodne źródła*	*V.4.2. rozpoznaje charakterystyczne cechy ustroju II Rzeczypospolitej w oparciu o konstytucje z 1921 […]* *V.4.3. opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców* *V.5.1. charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej* *V.5.2. analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Gospodarka nowej Rzeczypospolitej

180. Zamach majowy i początki rządów sanacji	– geneza zamachu – przebieg wydarzeń – sanacja – życie polityczne po 1926 r.	*– przedstawia genezę zamachu majowego* *– omawia przebieg wydarzeń* *– charakteryzuje obóz sanacyjny* *– wyjaśnia zmiany wprowadzone nowelą sierpniową i ocenia ich znaczenie* *– przedstawia kształtowanie się opozycji antysanacyjnej* *– opisuje przebieg kolejnych wyborów parlamentarnych* *– charakteryzuje cechy rządów autorytarnych na przykładzie Polski po 1926 r.* *– analizuje różnorodne źródła*	*V.4.4. wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej, charakteryzuje przyczyny i konsekwencje przewrotu majowego;*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Przewrót majowy (przemówienie J.Piłsudskiego w sejmie)
181. Polityka zagraniczna II RP	– relacje Polski z sąsaidami u progu niepodległości – sojusze z Francją i Rumunią – polityka równowagi – aneksja Zaolzia – nawiązanie stosunków z Litwą	*– analizuje relacje Polski z sąsiadami na początku lat dwudziestych* *– wymienia sojusze z Francją i Rumunią* *– ocenia znaczenie postanowień traktatu w Rapallo i Locarno dla Polski* *–charakteryzuje założenia polityki równowagi* *– przedstawia okoliczności aneksji Zaolzia i nawiązania stosunków dyplomatycznych z Litwą* *– przedstawia polską odpowiedź na żądania niemieckie* *– analizuje źródła*	*V.4.5. wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej;* *V.4.6. synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi.*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Polityka zagraniczna II RP, ekran II Podział Czechosłowacji
182. Polska po śmierci Piłsudskiego	– rywalizacja o schedę po Marszałku – głowne posatcie polskiej sceny politycznej po 1935 r. – gospodarka polska lat 1935–39	*– omawia postanowienia konstytucji kwietniowej* *– przedstawia dekompozycję obozu rządzącego* *– wymienia znanych polityków tego okresu* *– opisuje osiągnięcia gospodarcze lat trzydziestych,* *– wyjaśnia znaczenie podziału na Polskę A i B* *– prezntuje przykłady aktywizacji polskiego społeczeństwa przed wybuchem wojny* *– analizuje źródła*	*V.4.2. rozpoznaje charakterystyczne cechy ustroju II Rzeczypospolitej w oparciu o konstytucje z 1921 i 1935 r.* *V.4.3. opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców* *V.5.1. charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej*	

183. Kultura i nauka II RP	– reforma systemu oświaty – nauka polska doby dwudziestolecia – scena literacka i filmowa – malarstwo i architektura	*– przedstawia reformy systemu oświaty* *– omawia osiągnięcia nauki* *– prezentuje najważnijesze postacie polskiej sceny literackiej* *– opisuje rozwój sztuki filmowej* *– przedstawia nurty malarskie i architektoniczne (T. Łempicka, H. Stażewski)*	*V.5.3. charakteryzuje dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej;* .	**Scholaris:** Scenariusz lekcji: Kultura i nauka odrodzonej Polski
184. Powtórzenie		*– przedstawia opinie historiografii na temat blasków i cieni* II RP – ocenia pozycję polityczną II RP na tle sytuacji międzynarodowej	*V.5.4. prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej*	
185. Sprawdzian				
186. Jednostka a system polityczny w dwudziestoleciu międzywojennym	– demokratyzacja ustrojów politycznych po 1918 r. – geneza autorytryzmów i totalitaryzmów – zniewolona jednostka	*– charakteryzuje sprzeczne tendencje dwudziestolecia: od demokratyzacji do ustrojów autorytarnych i totalitarnych* *– przedstawia w oparciu o literautrę przedmiotu przyczyny „ucieczki od wolności” w okresie dwudziestolecia* *– bierze udział w dyskusji na ten temat*	*V.2.4. prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych*	
II WOJNA ŚWIATOWA				
187. Kampania wrześniowa	– pakt Ribentrop-Mołotow – gwarancje brytyjskie i francuskie – przebieg kampanii wrześniowej – bilans kampanii	*– omawia sytaucję Polski w przededniu wojny: postanowienia paktu Ribbentrop-Mołotow oraz układy sojusznicze* *– przedstawia przebieg działań wojennych* *– wskazuje na mapie kierunki agresji niemieckiej i najważniejsze bitwy i miejsca oporu* *– przedstawia okoliczności agresji radzieckiej i jej konsekwencje* *– charakteryzuje dysproporcje sił pomiędzy Polską i najeźdźcami* *– analizuje źródła*	*V.8.1. opisuje przebieg i następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r.* *V.6.2. wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939-1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej*	**Scholaris:** Scenariusz lekcji: Działania w Europie 1939-41 (odpowiedni e fragmenty
188. Wojna w Europie w 1940 r.	– ekspansja sowieckiej Rosji – ekspansja	*– wskazuje na mapie i omawia agresję radziecką w państwach nadbałtyckich i Besarabii* *– wskazuje na mapie i omawia etapy agresji niemieckiej w 1940 r.*	*V.6. 1. opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu*	**Scholaris:** Scenariusz lekcji:

	Niemiec w 1940 r. – bitwa o Anglię – kolaboracja	*– opisuje etapy bitwy o Anglię* *–wyjaśnia przyczyny niepowowodzenia hitlerowskiego ataku na Anglię* *– przedstawia problem kolaboracji norweskiej i francuskiej* *– analizuje źródła*		Działania w Europie 1939-41 (odpowiedni e fragmenty
189. Wojna na Bałkanach i działania na morzach	– wojna na Bałkanach – sukcesy wojsk niemiekich na froncie bałkańskim – wojna o panowanie na morzach	*– omawia przebieg działań wojennych na Bałkanach i powody zaanagażowania się Hitlera w wojnę w tym regionie* *– przedstawia zmianę układu sił na Bałkanach po sukcesach Hitera (nowi sojusznicy)* *– wyjaśnia znaczenie operacji morskich dla przebiegu II wojny światowej, charakteryzuje metody walki* *– analizuje źródła*	*V.6. 1. opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu*	
190. Wojna w Afryce	– przebieg działan wojennych w Afryce – koniec rządów Mussoliniego i przejście Włoch na stronę aliantów	*– wskazuje na mapie i omawia etapy walk w Afryce w czasie II wojny światowej* *– wyjaśnia okoliczności i konsekwencje przejścia Włoch na stronę aliantów* *– analizuje źródła*	*V.6. 1. opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu*	
191. Wojna radziecko-niemiecka	– geneza i przebieg wielkiej wojny ojczyźnianej – przełomowe bitwy (Stalingrad, Łuk Kurski) – przykłady kolaboracji z Niemcami (A.Własow)	*– przedstawia założenia planu Barbarossa* *– omawia przebieg „wojny ojczyźnianej"* *– opisuje przełomowe bitwy i operacje, wskazuje je na mapie i ocenia ich znaczenie strategiczne* *– przedstawia przykłady kolaboracji z Niemcami* *– analizuje źródła*	*V. 6. 1. opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu*	
192. Działania Wielkiej Trójki	– geneza koalicji „Wielkiej Trójki" – wojna na Dalekim	*– wyjaśnia genezę powstania koalicji „Wielkiej Trójki"* *– przedstawia najważniejsze wydarzenia wojny na Dalekim Wschodzie w latach 1941–43* *– omawia postanowienia konferencji Wielkiej Trójkiw Teheranie*	*V.6. 1. opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu*	**Scholaris:** scenariusz lekcji (fragmenty)

	Wschodzie – konferencja Wielkiej Trójki w Teheranie – drugi front w Europie – kapitulacja Niemiec	*– opisuje utworzenie drugiego frontu w Europie* *– omawia okoliczności kapitulacji Niemiec* *– przedstawia przebieg walk na Dalekim Wschodzie w latach 1943–45*	*V.6.3. charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia*	Franklin Delano Roosvelt– wielki prezydent na trudne czasy
193. Konferencje w Jałcie i Poczdamie	– okoliczności konferencji w Jałcie i Poczdamie – zmiany na mapie świata – przesiedlenia ludności	*– omawia postanowienia konferencji w Jałcie i Poczdamie* *– wskazuje na mapie zmiany granic* *– przedstawia skutki postanowień konferencji dla ludności Europy środkowo-wschodniej* *– charakteryzuje układ sił, który powstał na świecie po II wojnie światowej* *– analizuje źródła*	*V.6.3. charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia*	
194. Powtórzenie		*– przedstawia przełomowe wydarzenia II wojny światowej* *– porównuje charakter działań wojennych podczas I i II wojny światowej*	*V.6. 1. opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu* *V.6.4. porównuje I i II wojnę światową – charakter działań wojennych i następstwa obu konfliktów*	
195. Sprawdzian				
EUROPA POD OKUPACJĄ RADZIECKĄ I NIEMIECKĄ				
196 . Polityka Niemiec w okupowanej Polsce	– podział ziem polskich w 1939 r. – polityka niemiecka na ziemiach wcielonych i w GG – Volkslista – zbrodnie niemieckie	*– omawia i wskazuje na mapie podział administracyjny ziem polskich pod okupacją niemiecką* *– opisuje traktowanie ludności polskiej na ziemiach wcielonych i w Generalnym Gubernatorstwie* *– wyjaśnia szczegółowe kryteria Volkslisty* *– przedstawia zbrodnie niemieckie w stosunku do ludności cywilnej* *– analizuje źródła*	*V.7.1. charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych* *V.8. 3. wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego;*	

197. Polityka ZSRR na ziemiach okupowanych	– wcielenie dawnych Kresów RP do ZSRR – paszportyzacja – deportacje ludności: ofiary i przebieg deportacji – zbrodnia katyńska – współpraca NKWD i Gestapo	*– omawia sytuację polityczną ziem polskich pod okupacją radziecką* *– przedstawia problem deportacji* *– omawia sposoby traktowania jeńców i ludności polskiej przez radziecki aparat terroru* *– wyjaśnia okoliczności zbrodni katyńskiej i jej konsekwencje* *– wskazuje na współpracę Gestapo i NKWD* *– analizuje źródła*	*V.8. 3. wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego;*	
198. Holokaust	– ideologiczne podstawy eugeniki – eksterminacja ludności żydowskiej – powstanie w getcie warszawskim – świat wobec Holokaustu – postawa Szmula Zygielbojma – Sprawiedliwi wśród Narodów Świata	*– plany zagłady Żydów na tle polityki rasowej III Rzeszy* *– eksterminacja ludności żydowskiej* *– przedstawia przebieg powstania w getcie warszawskim* *– prezentuje postawy przywódców mocarstw oraz Kościoła katolickiego wobec Holokaustu* *– przedstawia sylwetki Sprawiedliwych wśród Narodów Świata* *– bierze udział w dyskusji na temat etycznej oceny eugeniki*	*V.7.1. charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych* *V.7.2. opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji, w tym powstanie w getcie warszawskim, a także opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu;* *V.7.3. ocenia stosunek społeczeństw i rządów świata zachodniego oraz Kościoła katolickiego do Holokaustu.*	
199. Polski rząd na uchodźstwie	– polskie władze na uchodźstwie – polityka zagraniczna rządu na emigracji – trudna współpraca z	*– wyjaśnia okoliczności powstania polskiego rządu na uchodźstwie* *– charakteryzuje strukturę i skład instytucji państwa polskiego na obczyźnie* *– przedstawia założenia polityki zagranicznej polskiego rządu* *– omawia relacje polskich władz z ZSRR* *–przedstawia hipotezy dotyczące śmierci Władysława Sikorskiego*	*V.8.2. opisuje międzynarodowe uwarunkowania działalności polskiego rządu na wychodźstwie;*	

	ZSRR i jej zerwanie	*– analizuje źródła*		
200. Polskie państwo podziemne	– struktura organizacyjna Polskiego Państwa Podziemnego – fukcjonowanie Polskiego Państwa Podziemnego – rola Armii Krajowej – wybitne postacie Polskiego Państwa Podziemnego	*– charakteryzuje struktury Polskiego Państwa Podziemnego* *– przedstawia kompetencje poszczególnych instytucji Polskiego Państwa Podziemnego* *– omawia działalność AK do 1943 r.* *– prezentuje sylwetki polityków i dowódców wojskowych* *– analizuje źródła*	*V.8.4. opisuje organizację polskiego państwa podziemnego oraz ró żne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej;*	
201. Lewica komunistyczna	– okoliczności powstania PPR – zależność lewicy komunistycznej od Moskwy na przykładzie biografii działaczy – tekst deklaracji „O co walczymy?” – utworzenie KRN	*– przedstawia proces powstawania lewicy komunistycznej w kraju* *– wyjaśnia zależność lewicy komunistycznej od ośrodka decyzyjnego w Moskiwe* *– przedstawia struktury militarne współpracujące z lewica komunistyczną* *– omawia proces przygotowania do przejęcia władzy: tworzenie struktur władzy konkurencyjnych dla PPP i najważniejsze dokumenty* *– analizuje źródła*	*V.8.5. wyjaśnia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce;*	
202. Powstanie warszawskie	– założenia akcji „Burza” – kotrowersyjne wydarzenia na Wołyniu w 1944 r. – wybuch powstania warszawskiego – przebieg walk i postawa aliantów	*– prezentuje założenia planu „Burza”* *– omawia sytuację na Wołyniu w 1944 r.* *– przedstawia przebieg powstania warszawskiego* *– wyjaśnia stosunek aliantów do powstania* *– charakteryzuje skutki powstania warszawskiego* *– zna opinie historiografii na temat powstania i bierze udział w dyskusji na temat jego oceny*	*V.8.6. wyjaśnia uwarunkowania polityczne i charakteryzuje czyn zbrojny powstania warszawskiego;*	

	– historiografia wobec powstania warszawskiego			
203. Polacy na frontach II wojny światowej	– tworzenie polskich sił zbrojnych – udział polskiego lotnictwa w bitwie o Anglię – armia gen. Andersa	*– opisuje początki polskich sił zbrojnych* *– omawia udział polskiego lotnictwa w bitwie o Anglię* *– przedstawia znaczenie układu Sikorski-Majski dla rozbudowy polskich sił zbrojnych* *– omawia formowanie się polskiej armii w ZSRR i przedstawia problemy z tym związane* *– przedstawia udział Polaków w walkach w Norwegii, Włoszech i Francji* *– analizuje źródła*	*V.8.7. synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata.*	
204. Powtórzenie	– przełomowe wydarzenia II wojny światowe – ekspansja ZSRR i państw Osi: porównanie – niemieckie i sowieckie metody eksterminacji ludności: porównanie i bilans ofiar	*– przedstawia przełomowe wydarzenia II wojny światowej* *– porównuje ekspansję państw Osi i ZSRR* *– charakteryzuje metody eksterminacji ludności oraz aparat terroru Niemiec i ZSRR*	*V.8.7. synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata.*	
205. Wielkie konflikty XX wieku	– porównanie I i II wojny światowej	*– porównuje przebieg oraz charakter prowadzonych działań wojennych w czasie I i II wojny światowej (m.in. zasięg konfliktu, uzbrojenie, stosunek do ludności cywilnej)*	*V.6.4.porównuje I i II wojnę światową – charakter działań wojennych i następstwa obu konfliktów*	
206. sprawdzian				
EUROPA I ŚWIAT W OKRESIE RYWALIZACJI ZSRR I USA				
207. Skutki II wojny światowej	– mapa polityczna świata w 1945 r. – bilans ofiar i strat gospodarczych	*– przedstawia zmiany na mapie politycznej świata w 1945 r.* *– omawia gospodarcze i społeczne skutki wojny* *– na podstawie źródeł statystycznych ocenia straty wojenne* *– przedstawia problem reparacji wojennych dla państw zwycięskich (w*	*V.9.1. opisuje demograficzne, społeczno-gospodarcze i polityczne skutki wojny* *V.9.2. rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej*	

	– reparacje wojenne – problemy gospodarcze Europy a zagrożenie komunizmem – fala powojennych migracji i przesiedleń – powstanie, struktura i cele ONZ	*tym zasady odszkodowań dla Polski)* *– omawia problemy gospodarcze i społeczne po II wojnie (w tym tematykę przesiedleń ludności)* *– przedstawia powstanie ONZ, charakteryzuje zadania tej organizacji, wymienia intrewencje wojsk ONZ* *– analizuje źródła*	*V.9.7. wyjaśnia cele utworzenia ONZ i charakteryzuje jego rolę w rozwiązywaniu problemów współczesnego świata*	
208. Początki zimnej wojny	– przemówienie z Fulton – doktryna Trumana i jej konsekwencje – plan Marshalla – wyścig zbrojeń – powstanie NATO i UW – kryzys kubański i inwazja w Zatoce Świń	*– przedstawia znaczenie wystąpienia W.Churchilla w Fulton* *– prezentuje kolejne etapy oraz aspekty „zimnej wojny"* *– omawia założenia planu Marshalla i jego efekty* *– wyjaśnia znaczenia powstania NATO i UW dla dalszej polaryzacji układu sił* *– omawia przebieg kryzysu kubańskiego oraz inwazję w Zat.Świń* *– analizuje źródła, w tym karakatury dotyczące tematu*	*V.9.3. wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi;* *V.9.5. wyjaśnia cele utworzenia NATO i Układu Warszawskiego oraz charakteryzuje te bloki militarne;* *V.9.6. charakteryzuje proces integracji Europy Zachodniej* *V.9.8. charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: […] kryzysu kubańskiego […]*	**Scholaris:** Ćwiczenia interaktywne: Podzielona Europa
209. Niemcy po II wojnie światowej	– postanowienia konferencji w Poczdamie w sprawie Niemiec – proces norymberski – narastanie różnic w Sojuszniczej	*– przypomina postanowienia konferencji poczdamskiej w sprawie Niemiec* *– omawia przebieg i charakter procesu norymberskiego* *– charakteryzuje różnice w polityce mocartsw wobec Niemiec* *– omawia proces powstawania 2 państw niemieckich* *– przedstawia przebieg sytuacji kryzysowych: blokady Berlina, powstania berlińskiego, budowy muru berlińskiego* *– bierze udział w dyskusji na temat odpowiedzialności za zbrodnie*	*V.9.4.charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej*	

	Radzie Kontroli – powstanie RFN i NRD – blokada Berlina zach. i „mosty powietrzne” –	*wojenne: Czy dziś jest za późno na osądzenie zbrodniarzy II wojny światowej*		
210. „Za żelazną kurtyną” – budowa komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej	– uzależnienie Europy środkowo-wschodniej od ZSRR – aneksja, eksport rewolucji jako głowne metody uzależniania Europy środkowo-wsch. od ZSRR – reformy gospodarcze w państwach zależnych od ZSRR – stalinizacja Europy Śr.-Wsch.	*– wskazuje na mapie przebieg „żelaznej kurtyny” i wymienia państwa zależne od ZSRR* *– charakteryzuje metody zdobywania władzy przez komunistów* *– omawia proces ujednolicania społeczno-gospodarczego tych państw z ZSRR* *– podaje przykłady politycznej zależności od ZSRR* *– przedstawia cechy wspólne w procesie stalinizacji państw Europy środkowo-wschodniej (monolit partyjny, kult jednostki, procesy pokazowe)* *– analizuje źródła*	*V.12.1. charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji;*	
211. Konflikty na Dalekim Wschodzie– Korea i Indochiny	– konflikt indochiński – wojna w Korei	*– przedstawia sytuację w Azji po II wojnie światowej* *– omawia międzynarodowe tło oraz przebieg wojny w Indochinach* *– opisuje przebieg wojny w Korei i ocenia zagrożenie pokoju na świecie* *– wskazuje na mapie rejony konfliktu* *– analizuje źródła*	*V.9.8. charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej […]*	
212. Wojny w Wietnamie i	– przebieg wojny w Wietnamie	*– wskazuje na mapie miejsca obu konfliktów* *– przedstawia przebieg działań wojennych*	*V.9.8. charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: […]*	

Afganistanie	– przebieg wojny w Afganstanie – rola supermocarstw w przebiegu tych wojen – ruchy kontestatorskie w USA – afera Watergate	*– wskazuje na znaczenie rywalizacji ZSRR i USA na przebieg wojny w Wietnamie i Afganistanie* *– omawia znaczenie afery Watergate dla sytuacji w Wietnamie* *–charakteryzuje stosunek młodych Amerykanów do konfliktu w Wietnamie* *– analizuje źródła*	*wojny w Wietnamie i wojny w Afganistanie*	
213. Chiny po II wojnie	– wojna między siłami Mao tse Tunga i Czang-kaj-szeka – komunizm w Chinach – problem łamania praw człowieka a interesy gospodarcze USA – masakra na Placu Tienanmen	*– przedstawia wojnę domową w Chinach i jej międzynarodowy kontekst* *– charakteryzuje specyfikę ustroju komunistycznego Chin* *– przedstawia założenia rewolucji kulturalnej i jej społeczne konsekwencje* *– charakteryzuje stosunek mocarstw do problem łamania praw człowieka w Chinach* *– przedstawia wydarzenia na Placu Tienanmen w 1989 r.*	*V.11.1 opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin* *V.11.2. charakteryzuje maoistowską odmianę komunizmu* *V.11.3. charakteryzuje międzynarodową pozycję Chin w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych oraz po rozpadzie ZSRR.*	
214. Powstanie państwa Izrael i konflikty na Bliskim Wschodzie	– deklaracja ONZ o utworzeniu Izraela – proklamacja niepodległości Izraela – wojna o niepodległość 1948 –49 – Kryzys sueski – wojna	*– przedstawia okoliczności powstania niepodległego państwa Izrael* *– omawia konflikty izraelsko-arabskie w latch 1948-2004* *– wskazuje na mapie przebieg konfliktów* *– analizuje źródła*	*V.9.9. wyjaśnia źródła i rozwój konfliktu arabsko-izraelskiego po II wojnie światowej*	

	sześciodniowa –wojna Jom Kippur – porozumienie w Camp David –agresja Izraela na Liban – Intifady 1987/91 i 2000/04			
215. Dekolonizacja	– przyczyny dekolonizacji – przebieg dekolonizacji w Azji – „obywatelskie nieposłuszeństwo” M.Gandhiego – dekolonizacja Afryki – działalność OJA – problemy gospodarcze i społeczne krajów postkolonialnych	*– przedstawia genezę dekolonizacji* *– omawia proces zodobywania niepodległości przez kolejne kraje Afryki i Azji* *– wskazuje na mapie nowo powstałe państwa* *– omawia problemy polityczne, gospodarcze i społeczne nowo powstałych państw* *– ocenia istnienie tych problemow jako konsekwencję długotrwałej zależności kolonialnej* *– bierze udział w dyskusji: Czy naprawdę niepodległe. Sytuacja krajów postkolonialnych we współczesnym świecie.*	*V.10. 1. opisuje główne etapy procesu dekolonizacji Azji i Afryki, z uwzględnieniem Indii oraz Indochin;* *V.10. 2. opisuje zmiany na politycznej mapie świata w wyniku procesu dekolonizacji;* *V.10. 3. ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki procesu dekolonizacji.*	
216. ZSRR i kraje demokracji ludowej po 1953 r.	– rywalizacja o władzę po śmierci Stalina – znaczenie XX Zjazdu KPZR – powstanie węgierskie 1956 r. – praska wiona 1968 r. – doktryna	*– przedstawia rywalizację o władzę w ZSRR po śmierci Stalina (Beria, Malenkow, Chruszczow)* *– omawia ustalenia XX zjazdu KPZR i ich konsekwencje dla całego bloku wschodniego* *–przedstawia przyczyny wystąpień oraz ich przebieg: na Węgrzech w 1956 r. i w Czechosłowacji w 1968 r.* *– przedstawia założenia doktryny Breżniewa* *– analizuje źródła*	*V.12.2. wyjaśnia przyczyny zmian w polityce zagranicznej ZSRR i w polityce wewnętrznej państw satelickich ZSRR po 1956 r.*	

	Breżniewa o ograniczonej suwerenności			
217. Powtórzenie		*– bierze udział w dyskusji – Wydarzenia, które ukształtowały współczesny świat*	*V.12.6. synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski.*	
218. Sprawdzian				
POLSKA PO WOJNIE				
219. Polska lubelska	– powstanie PKWN – pierwsze dekrety nowej władzy – proces przejmowania władzy przez komunistów	*– umiejscawia w czasie określenie „Polska lubelska”* *– przedstawia proces przejmowania władzy przez komunistów– powstanie PKWN i ogłoszenie manifestu, utworzenie Rządu Tymczasowego* *– omawia pierwsze dekrety nowej władzy (o reformie rolnej i „zbrodniarzach hitlerowskich” (AK) i ich konsekwencje* *– przedstawia proces tworzenia aparatu bezpieczeństwa* *– analizuje źródła dotyczące tematu*	*V.13.2. charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego;opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa;*	
220. Przemiany polityczne w Polsce lat 1945–48	– proces szesnastu – powstanie TRJN – powojenne granice Polski – represje wobec przeciwników politycznych – referendum ludowe – wybory 1947 r. – walka z PSL – koncesjonowane życie polityczne – rywalizacja PPR-PPS	*– przedstawia okoliczności aresztowania przywódców Polski podziemnej i „procesu szesnastu”* *– umiejscawia w czasie powstanie TRJN i omawia jego skład (resorty siłowe–komuniści)* *– omawia na mapie kształt nowych granic państwa polskiego* *– przedstawia represje wobec przeciwników politycznych* *– charakteryzuje proces„koncesjonowania” życia politycznego przez komunistów* *– wyjaśnia przyczyny zorganizowania referendum ludowego i jego wyniki propagandowe i rzeczywiste* *– przedstawia wyniki wyborów z 1947 r.* *– omawia rolę PSL oraz wyjąsnia przyczyny ucieczki S. Mikołajczyka* *– wskazuje na spadek politycznej roli PPS i utworzenie PZPR*	*V.13.1. porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic* *V.13.2. charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego;opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa;*	
221. Przemiany gospodarcze w	– bilans wojny dla Polski	*– przedstawia bilans strat wojennych na ziemiach polskich* *– charakteryzuje założenia reformy rolnej oraz omawia znaczenie*	*V.13.3. rozpoznaje charakterystyczne cechy okresu odbudowy i przebudowy gospodarki,z*	

Polsce 1945–48	– reforma rolna – nacjonalizacja przemysłu – „bitwa o handel” – początki centralnego planowania – gospodarcza zależność od ZSRR	*dekretu o nacjonalizacji przemysłu* *– omawia przyczyny oraz skutki „bitwy o handel”* *– opisuje początki centralnego planowania* *– charakteryzuje przykłady zależności gospodarczej Polski od ZSRR (m.in. handel na specjalnych zasadach, problem reparacji dla Polski)* *– analizuje źródła*	*uwzględnieniem reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu.*	
222. Przemiany społeczne w Polsce powojennej	– represje wobec AK – nowa struktura społeczna – wynik wojny i przemian gospodarczych – pogrom kielecki – przesiedlenia i migracje ludności – akcja „Wisła”	*– omawia sytuację prawną byłych działaczy AK* *– przedstawia zmiany w strukturze społecznej ludności Polski i wyjaśnia ich uwarunkowania* *– omawia strukturę narodowościową Polski po II wojnie światowej* *– wskazuje na mapie kierunki migracji ludności* *– przedstawia przyczyny i skutki pogromu kieleckiego* *– opisuje cele oraz skutki akcji „Wisła”* *– analizuje źródła*	*V.13.1. porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic* *V.13.2. […] opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa;*	
223. „Gdy Katowice nazwano Stalinogrodem”– Polska 1948–1952	– przewodnia siła narodu –PZPR – konstytucja PRL – kult Bieruta – walka z Kościołem – indoktrynacja polskiego społeczeństwa – procesy pokazowe – industrializacja i próby kolektywizacji	*– przedstawia proces stalinizacji życia politycznego* *– omawia zależnośc Polski od ZSRR na podstawie analizy konstytucji PRL z 1952 r.* *– charakteryzuje walkę komunistycznych władz z Kościołem katolickim* *– opisuje przejawy indoktrynacji polskiego społeczeństwa, w tym szczególną rolę organizacji młodzieżowych* *– omawia rozwój przemysłu ciężkiego oarz próby kolektywizacji polskiej wsi* *– przedstawia założenia i przykłady socrealizmu (Pałac Kultury i Nauki, rzeźba i malarstwo, literatura)* *– analizuje źródła*	*V.14.1. porównuje procesy stalinizacji państwa polskiego i państw Europy Środkowo-Wschodniej* *V.14.2. charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim, z uwzględnieniem Konstytucji z 1952 r.* *V.14.3. rozpoznaje charakterystyczne cechy gospodarki centralnie planowanej i ocenia jej skutki* *V.14.4. charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce.*	**Scholaris:** Prezentacja multimedialna: Propagadna sukcesu

	– socrealizm			
224. Poznański czerwiec 1956 r.	– odwilż po śmierci Stalina – natolińczycy i puławianie – przejawy odwilży w kulturze –audycje J.Światły – poznański czerwiec 1956 r. – ocena poznańskiego czerwca	*– przedstawia następstwa XX zjazdu KPZR* – omawia poglądy oraz rywalizację natolińczyków i puławian *– charakteryzuje przejawy odwilży* *– omawia przyczyny oraz przebieg poznańskiego czerwca.* *– ocenia znaczenie wydarzeń 1956 r.* *– analizuje źródła (w tym wystąpienia J. Cyrankewicza i W.Gomułki)*	*V.15.3. charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u;* *V.15.5. charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.*	
225. Mała stabilizacja	– Gomułka I sekretarzem KC – koniec okresu ustępstw – życie codzienne w epoce Gomułki – walka z kościołem –cenzura w kulturze – polityka zagraniczna	*– przedstawia powrót do koncepcji „polskiej drogi do socjalizmu”* *– charakteryzuje relacje państwo-kościół w epoce W.Gomułki* *– opisuje obchody millenium państwa polskiego* *– omawia treść listu 34* *– omawia sytuację gospodarczą tego okresu* *– wyjaśnia znaczenie wizyty kanclerza W. Brandta* *– analizuje źródła*	*V.15.4. charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym;* *V.15.5. charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.*	
226. Marzec 1968 r.	– międzynarodowe uwarunkowania marca 1968 – zdjęcie „Dziadów” – wystąpienia	*– przedstawia sytuację międzynarodową w latach 1967-68 jako tło wydarzeń marcowych* *– omawia przyczyny wystąpień studenckich* *– przedstawia przebieg wydarzeń oraz główne postacie marca’68* *– ocenia znaczenie wypadków marcowych, w tym ich antysemicki kontekst*	*V.15.2. wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r. […]* *V.15.3. charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u;*	

	studenckie – „komandosi”	*– analizuje źródła*		
227. Grudzień 1970 r.	– przyczyny wystąpień grudniowych – przebieg wydarzeń grudnia ’70 –	*– przedstawia przyczyny wystąpień grudniowych* *– opisuje przebieg wydarzeń w Szczecinie, Gdańsku i Gdyni* *– przedstawia skutki grudnia 1970 r.* *– analizuje róznorodne źródła*	*V.15.2. wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: […]* *1970 r., […]*	
228. „Pomożecie?”– czasy E.Gierka	– E.Gierek I sekretarzem KC – inwetsycje czasów Gierka – reforma administracyjna – nowy podział administracyjny – zmiany w konstytucji – wystąpienia 1976 r. – organizacje opozycyjne – ocena dekady Gierka	*– omawia okoliczności dojścia do władzy E.Gierka* *– omawia sytuację gospodarczą czasów Gierka* – przedstawia znaczenie reformy administracyjnej kraju z 1975 r. oraz zmiany w konstytucji RP (1976 r.) *– opisuje genezę wystąpień robotnicznych w Radomu i Ursusie* *– przedstawia genezę oraz cele i działaczy ROPCiO, KOR, KPN, WZZ, RMP* *– przedstawia opinie historiografii na temat dekady Gierka* *– analizuje źródła*	*V.15.2. wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: , […]* *1976 r. […]* *V.15.3. charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u;* *V.15.5. charakteryzuje […] życie codzienne w Polsce Ludowej.*	
229. Geneza i przebieg sierpnia 1980 r.	– pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski – wydarzenia sierpnia 1980 r. – powstanie NSZZ „Solidarność” i ocena jej roli w	*– wyjaśnia wpływ wyboru Karola Wojtyły papieżem oraz atmosferę pielgrzymki do Ojczyzny w 1979 r.* *– przedstawia prczyny strajków w sierpniu 1980 r.* *– omawia treść oraz znaczenie porozumień sierpniowych* *– ocenia rolę „Solidarności”* *– analizuje źródła*	*V.15.2. wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: […]* *1980 r.;* *V.15.4. charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym;*	

	budowaniu społecznego oporu			
230. Stan wojenny	– system kartkowy – W. Jaruzelski premierem – przygotowania do stanu wojennego – wprowadzenie stanu wojennego i reakcje Zachodu – pacyfikacja kopalni Wujek	*– przedstawia okoliczności wprowadzenia stanu wojennego* *– ocenia postawę płk. R.Kuklińskiego* *– omawia ograniczenia swobód obywatelskich obowiązujące w czasie stanu wojennego* *– omawia wydarzenia w kopalni Wujek* *– przedstawia opinie historiografii na teamt stanu wojennego, bierze udział w dyskusji na temat jego oceny* *– analizuje różnorodne źródła*	*V.16.1. wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce;* *V.16.2. charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego oraz ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne skutki stanu wojennego;* *V.16.4. prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u*	
231. Stracone nadzieje? Polska lat 80.	– próby reform gospodarczych – zabójstwo Ks. Popiełuszki – fala emigracji i nastroje społeczne – spotkania w Magdalence	*– omawia sytuację gospodarczą Polski w latch 80.* *– przedstawia sprawę zabójstwa ks. Jerzego Popiełuszki* *– opisuje rolę kościoła katolickiego* *– wyjaśnia okoliczności zwołania „okrągłego stołu” i jego ustalenia* *– analizuje źródła*	*V.15.4. charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym;* *V.16.2. charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego oraz ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne skutki stanu wojennego;* *V.16.3. opisuje przyczyny i skutki obrad „Okrągłego Stołu”;*	
232. Początki III RP	– wybory czerwcowe – „wasz prezydent, nasz premier” – rząd T. Mazowieckiego – reformy L.Balcerowicza – polityka zagraniczna III RP	*– przedstawia wyniki wyborów czerwcowych 1989 r.* *–omawia cele oraz skład rządu Tadeusza Mazowieckiego* *– charakteryzuje zmiany świadczące o przywracaniu demokratycznego charakteru państwa* *– omawia program reform L. Balcerowicza i ocenia konsekwencje ich wprowadzenia* *–przedstawia kierunki polityki zagranicznej po 1989 r.: umowa stowarzyszeniowa z EWG wycofanie wojsk radzieckich, udział Polski w tzw. Trójkącie Weimarskim, członkostwo w NATO* *– analizuje źródła*	*V.17.1. wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania procesu odbudowy demokratycznego państwa po 1989 r.;* *V.17.2. charakteryzuje proces reformowania gospodarki polskiej;* *V.17.3. ocenia dokonania III Rzeczypospolitej w polityce zagranicznej.*	
233. „ Jesień narodów”	– kryzys ZSRR w latach 80.	*– charakteryzuje reformy Gorbaczowa w ZSRR* *– przedstawia przemiany demokratyczne w pozostałych krajach*	*V.12.5. opisuje przeobrażenia ustrojowe w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*	

	– reformy Gorbaczowa – aksamitna rewolucja – zburzenie muru berlińskiego i zjednoczenie Niemiec – przemiany na Węgrzech – koniec dyktatury N.Ceausescu	*Europy Środkowo-Wschodniej:* *– aksamitną rewolucję w Czechosłowacji* *– upadek muru berlińskiego i zjednoczenie Niemiec* *– węgierski trójkątny stól i przemiany demokratyczne* *– wyzwolenie Rumunii od dyktatury N.Ceausescu* *– analizuje źródła dotyczące tematu* *– ocenia rolę Polski w przemianach demokratycznych w tej części Europy*	*rozpoznaje charakterystyczne cechy procesu dekomunizacji w państwach bloku wschodniego po 1989 r.;* *V.12.6. synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski.*	
234. Powtórzenie	– ocena PRL	*– przedstawia opinie historiografii na temat najważniejszych wydarzeń PRL* *– bierze udział w dyskusji na temat oceny PRL*	*V.16.4. prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u*	
235. Sprawdzian				
236. PRL a prawa człowieka	– dokumenty dotyczące praw człowieka ratyfikowane przez Polskę – plan Rapackiego – Polska na konferencji KBWE – stan wojenny a prawa człowieka	– omawia konwencje międzynarodowe ratyfikowane przez Polskę w czasach PRL – omawia założenia planu Rapackiego oraz aktywność Polski podczas konferencji założycielskiej KBWE w Helsinkach – przedstawia problem stanu wojennego na konferencjach KBWE		
237. Kultura, nauka i technika oraz przemiany obyczajowe II połowie XX w.	– rewolucja obyczajowa – emancypacja kobiet – ruchy kontestatorskie – lewacki	*– charakteryzuje rewolucję obyczajową lat 60.* *–omawia cele ruchu hipisów* *– przedstawia działalność lewackich organizacji terrorystycznych* *–opisuje walkę z segregacją rasową* *– omawia zjawisko emancypacji kobiet* *– przedstawia zjawisko kultury masowej w II poł. XX w.* *– omawia kultową rolę festiwalu w Woodstock*	*V.18.1. charakteryzuje społeczno-gospodarcze i techniczne skutki rewolucji naukowo-technicznej, rozpoznając osiągnięcia nauki i techniki drugiej połowy XX w.;* *V.18.2. rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej i elitarnej oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.;*	**Scholaris:** Martin Luther King

	terroryzm – kultura masowa – osiągnięcia nauki i techniki	*– przedstawia najważniejsze osiągnięcia techniczne (komputer, telefon komórkowy, rowzój motoryzacji)* *– przedstawia wybrane osiągnięcia nauki (genetyka)* *– analizuje źródła*	*V.18.3. charakteryzuje zjawisko kontrkultury i ruchy młodzieżowe w kulturze zachodniej;*	
238. Kościół w II połowie XX w.	– sobór watykański II – ruch ekumeniczny – laicyzacja społeczeństw – znaczenie pontyfikatu Jana Pawła II	*– omawia reformy soboru watykańskiego II i ocenia ich znacznie* *– charakteryzuje pontyfikat Jana Pawła II* *– omawia przyczyny procesu laicyzacji społeczeństw w II poł. XX w.* *– opsiuje ruch ekumeniczny* *–omawia przy pomocy mapy podział wyzananiowy współczesnego świata i analizuje źródła statystyczne*	*V.18.4. charakteryzuje tendencje sakralizacyjne i desakralizacyjne we współczesnym świecie, oraz proces dostosowywania się Kościoła katolickiego do wyzwań współczesności.*	**Scholaris:** Tablica poglądowa: Papieże – reformatorzy
239. Zagrożenia cywilizacyjne współczesnego świata	– globalizacja – terroryzm u progu XXI wieku – zagrożenia środowiska naturalnego	*– przedstawia zjawisko globalizacji i jego konsekwencje* – omawia zagrożenie terroryzmem: przyczyny i przejawy tego zjawiska *– charakteryzuje zagadnienia związane z ochroną środowiska*	*V.18.1. charakteryzuje społeczno-gospodarcze i techniczne skutki rewolucji naukowo-technicznej*	
240. Moja miejscowość/region w XIX i XX wieku	–charakterystyczne dla danej miejscowości/ regionu wydarzenia polityczne, zjawiska społeczne i kulturalne	– przedstawia wydarzenia związane z dziejami miejscowości/ regionu w XIX i XX w. – synchronizuje wydarzenia historii regionalnej z historią Polski i powszechną – analizuje źródła (w tym świadectwa kultury materialnej) związane z historią lokalną – samodzielnie zdobywa wiedzę na temat regionu		

V. Procedury osiągania celów

Ważnym zadaniem nauczyciela, świadczącym o jego kompetencjach i zaangażowaniu jest dobranie metod pracy oraz środków dydaktycznych, które najlepiej wykorzystają uzdolnienia młodzieży i pozwolą na pełną realizację podstawy programowej, w przypadku zakresu rozszerzonego – zapewnią sukces na egzaminie maturalnym. Skuteczność procesu nauczania uwarunkowana jest także odpowiednią strukturą lekcji. Preferowane jest nauczanie uwzględniające zastosowanie podczas lekcji różnych metod pracy.

Punktem wyjścia określającym poziom wiedzy i umiejętności ucznia jest diagnoza. Powinna ona zostać przeprowadzona w oparciu o sprawdzone narzędzia na początku danego etapu kształcenia i powtarzana po realizacji większych partii materiału. Umożliwi to dokonanie bieżącej oceny skuteczności zastosowanych metod pracy.

Istotnym aspektem doboru metod i środków jest uwzględnienie indywidualizacji nauczania na etapie planowania określonych metod i środków. Nauczyciel powinien zaangażować w proces kształcenia zarówno ucznia bardzo zdolnego, któremu sprostanie wymaganiom podstawy programowej nie sprawia żadnych trudności, jak i ucznia, z określonymi specyficznymi trudnościami w nauce.

W tej części programu odniosę się do następujących zagadnień: przedstawię kluczowe dla kształtowania umiejętności historycznych techniki pracy z najważniejszymi środkami dydaktycznymi: źródłami oraz mapami; wybrane metody nauczania, które uważam za najbardziej adekwatne do realizacji celów programu oraz możliwości indywidualizacji procesu kształcenia w oparciu o środki i metody pracy.

1. Wybrane środki dydaktyczne

Praca ze źródłem pisanym

Praca ze źródłami jest bardzo ważna, nie tylko z powodu kształcenia umiejętności przedmiotowych kluczowych dla historii. Jest ona również ważnym elemnetem kształcenia umiejętności ponadprzedmiotowych przede wszystkim czytania oraz w mniejszym stopniu innych umiejętności: myślenia naukowego – właściwa interpretacja źródeł wymaga zastosowania procedur badaczych zbliżonych do warsztatu naukowego historii; umiejętności komunikowania się – uczeń musi zrozumieć źródło i odpowiednio przedstawić jego treść, a więc zbudować wypowiedź; umiejętności krytycznej analizy informacji – jest to podstawowe zadanie związane z interpretacją źródeł historycznych.

Skuteczna i angażująca wszystkich uczniów intepretacja źródeł wymaga zapoznania uczniów z celami i techniką analizy źródeł. W przypadku tekstu ważna jest jego dwukrotna lektura. Pierwsze czytanie to zapoznanie się z tekstem i próba „wyłowienia z niego" najistotniejszych informacji, drugie czytanie to szukanie odpowiedzi na pytania postawione do źródła. Nowoczesna technika stwarza możliwości uatrakcyjnienia czytania źródeł. Na zasobach portalu Scholaris teksty źródłowe są czytane przez lektora. Odpowiednia intonacja i nagłośnienie zapewnione przez profesjonalne nagranie, przy jednoczesnym śledzeniu przez uczniów tekstu pisanego, dadzą lepszy efekt niż ciche czytanie. Sądzę, że poproszenie ucznia z klasy o odczytanie

głośne tekstu, takiego efektu nie przyniesie, ponieważ prawdopodobnie, intonacja głosu nie będzie tak dopasowana do tekstu jak głos lektora. Ponadto wysłuchanie odpowiednio przeczytanego tekstu jest dobrym ćwiczeniem umiejętności komunikacji

W przypadku historii najnowszej możliwości połączenia tekstu pisanego z odsłuchaniem jego treści są jeszcze większe – zasoby internetu to np. Narodowe Archiwum Cyfrowe, strony różnych instytucji zawierające materiały edukacyjne – Ośrodka Karta, IPN.

Jest to szczególnie istotne w przypadku uczniów ze specyficznymi trudnościami w nauce – np. dysleksją czy zaburzeniami koncentracji uwagi.

Analiza źródeł dostarcza możliwości indywidualizacji pracy – poziom trudności tekstu powinien być dostosowany do możliwości ucznia. Dotyczy to także uczniów zdolnych. W ramach pracy indywidualnej lub w grupach uczniowie zdolni mogą otrzymać trudniejsze źródła do interpretacji.

Niezależnie od możliwości indywidualizacji procesu kształcenia należy zapoznać uczniów z klasyfikacją źrodeł historycznych oraz z elementami pracy ze źródłem: krytyką zewnętrzną i wewnętrzną.

Krtyyka zewnętrzna źródła polega na ustaleniu jego autentyczności. Część z procedur badawczych nie znajduje zastosowania w szkole, ponieważ uczniowie nie pracują na oryginalnych dokumentach. Jednak pewne elementy, można, a nawet powinno się, stosować w praktyce szkolnej. Są to pytania dotyczące miejsca i czasu powstania źródła oraz jego autorstwa. Często są to informacje, które trzeba uzupełnić, np. znajomość autora źródła, pomoże określić czas i miejsce powstania[2].

Krytyka wewnętrzna, na której w praktyce szkolnej skupiamy najwięcej uwagi, odnosi się do treści tekstu i jej celem jest ustalenie jego wiarygodności . Składają się na nią różne elementy, np. czy autor tekstu opisał doświadczenia sobie współczesne, czy był świadkiem wydarzeń o których napisał, czy jego poziom wykształcenia i zaangażowania emocjonalnego pozwala oceniać tekst jako wiarygodny przekaz o przeszłości?

Specyfika pracy ze źródłem ikonograficznym i statystycznym

W przygotowaniu ucznia do matury analiza źródeł ikonograficznych stanowi istotny element pracy. Bardzo często źródła te nastręczają uczniom trudności w intepretacji, szczególnie dotyczy to karykatur czy innych rysunków o bardzo symbolicznym charakterze. Podstawą w interpretacji źródeł ikonograficznych jest gruntowna wiedza. Trudno np. zdefiniować sens karykatur z okresu zimnej wojny bez znajomości faktów oraz umiejętności charakteryzowania tego okresu. W intepretacji obrazów przydatne są pytania: „kto? do kogo? co? jak? po co? – mówi, przedstawia"[3]. Można również

[2] Więcej na temat roli źródeł w praktyce szkolnej zob. E.Chorąży, D.Konieczka-Śliwińska, S.Roszak, *Edukacja historyczna w szkole– teoria i praktyka*, Warszawa 2008, s.199 i nn. W tej publikacji znajdują się uwagi na temat różnicy pomiędzy autentycznością a wiarygodnością źródła.

[3] Cyt. za A.Pilch, *Problemy integracji literatury i malarstwa w szkole. Nauka czytania obrazu*, w: *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultur*y, red. A.Janus-Sitarz, Kraków 2004, s.203.

zastosować trzy obszary interpetacji: obszar studiów technicznych obejmujący technike malarską, perspektywę, kolorystykę; obszar wiadomości historycznych – obraz epoki, sytuacji, w której dzieło powstało oraz obszar interpretacji to etap odczytywania symboliki postaci, przedmiotów[4].
Źródła statystyczne pozwalają na kształcenie umiejętności myślenia matematycznego. Uczniowie powinni zapoznać się z różnymi formami zapisu źródeł statatystycznych. Na poziomie rozszerzonym ważna jest umiejętność tworzenia narracji historycznej dotyczącej przemian społecznych czy gospodarczych w oparciu o wnioski płynące z analizy źródeł statystycznych.

Praca z mapą historyczną

Mapa w nauce historii kojarzy się przede wszystkim z tematami dotyczącymi historii politycznej – omawianiem kształtowania się granic, wojen, ustaleń traktatów pokojowych etc. Na poziomie rozszerzonym, w którym ważne są takie umiejętności jak ujmowanie wydarzeń w formę procesu czy synchronizowanie wydarzeń historii Polski i powszechnej warto w większym stopniu niż na wcześniejszych etapach edukacji, stosować mapy problemowe, czyli ukazujące różne procesy historyczne (np. Rozwój reformacji w Europie) oraz rozwojowe, czyli ukazujące dłuższy proces, np. Zmiany granic państwa polskiego w X-XIII w. Jakość map oraz ich przydatność dydaktyczna powinna być także jednym z elementów współdecydujących o wyborze podręcznika. Uczeń przygotowujący się do matury z historii musi korzystać z atlasu historycznego, zarówno na lekcji, jak i w domu, ponieważ atlas zawiera większą liczbę map problemowych i rozwojowych, ale także plany miast, dane demograficzne i statystyczne.
Możliwości, które daje nowoczesna technika to przede wszystkim mapy interaktywne, ułatwiające orientację w przestrzeni. Warto pamiętać, że dyslektycy, mają trudności nie tylko z tekstem pisanym, ale również z analizą map. Wspólne analizowanie map z uczniami i systematyczne ćwiczenia ułatwią uczniowie przejście do formułowania samodzielnych wniosków z pracy z mapą. Należy przy tym uczulać uczniów na zasady pracy z mapą: dokładną analizę treści legendy oraz zastosowanie posiadanej wiedzy do interpretacji mapy. Ważne jest także ćwiczenia umiejętności pracy z mapami konturowymi. Uczeń na poziomie rozszerzonym powinien umieć zbudować narrację historyczną w oparciu o wnioski wyciągnięte z analizy mapy.

Nowoczesne środki techniki.

[4] *Ibidem*, s. 206.

Podczas zajęć z historii można wykorzystywać nowoczesne narzędzia multimedialne. Uwagi wymienione wcześniej, dotyczące map interaktywnych oraz nagrań tesktów źródłowych, warto uzupenić o inne możliwości, jakie dają nowoczesne multimedia, np. portal edukacyjny Scholaris. Jedną z kategorii zasobów są e-lekcje, czyli obszerne zawierające wiele ekranów materiały. Można wykorzystać odpowiednie fragmenty, np. pokaz slajdów lub interaktywną prezentację określonego problemu. Mniejszym objętościowo zasobem są ćwiczenia interktywne obejmujące najczęściej 3-4 ekrany. Na końcu tych ćwiczeń są ekrany sprawdzające wiedzę. Po przejrzeniu tych zasobów i ocenie ich stopnia trudności, postulowałbym raczej wykorzystanie ich jako elementu rekapitulacji przywołującej treści poznane na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Pytania odwołują się do konkretnej wiedzy i mieszczą się w kategoriach taksonomicznych A i B. Natomiast wspomniane już pokazy slajdów i preznetacje interaktywne można wykorzystać przy wprowadzaniu nowych treści. Mogą być dobrym „przerywnikiem" wykładu nauczyciela.
W zasobach portalu Scholaris są także gotowe prezentacje multimedialne. Poziom ich przydatności oceniam zróżnicowanie, ale wiele z nich jest bardzo cenną pomocą dydaktyczną, np. opatrzona bardzo dobrą obudową dydaktyczną prezentacja dotycząca propagandy w czsach stalinizmu, czy prezentacje pokazujące cechy architektury gotyku i baroku.
Sprawą bardzo oczywistą dla możliwości zastosowania przez nauczyciela nowoczesnych środków dydaktycznych jest wyposażenie szkoły.

2. Wybrane metody nauczania

Trudno jest oszacować ilość istniejących propozycji metod nauczania. Nie ma zgodności także co do terminu metoda nauczania. Proponowane są sformułowania, które większy nacisk kładą na aktywność ucznia – metoda kształcenia, uczenia się. Krytykowany jest także pierwszy z członów wyrażenia metoda nauczania. Niezależnie od tego czy będziemy mówili o metodzie, precedurze czy strategii, istotny jest jej umiejętny wybór przez nauczyciela i skuteczne zastosowanie. W programie zastosuję tradycyjne sformułowanie – metoda nauczania.
Bardzo różny jest także sposób klasyfikowania metod. Na potrzeby tego programu zastosuję najbardziej znany oraz bardzo ogólny podział metod nauczania na: metody klasyczne oraz metody aktywizujące ucznia, których ogromnego zróżnicowania nie będę dodatkowo dzielić na mniejsze kategorie. Do metod klasycznych zaliczamy: wykład, rozmowę nauczającą lub opowiadanie. Lista metod aktywizujących jest znacznie dłuższa i cały czas wzrasta, ponieważ do potrzeb procesu dydaktycznego dostosowuje się techniki pracy z innych dziedzin: przed wszystkim psychologii, biznesu i teatru. Kolejność przedstawienia metod aktywizujących w tym programie będzie nieprzypadkowa: ropocznę od tych, które w moim przekonaniu najlepiej posłużą realizacji celów programu.

Metody klasyczne:

Wykład

Metoda ta przez pewien czas przeżywała swoisty „kryzys”, ponieważ była odsyłana do lamusa przez entuzjastów nowatorskich metod nauczania. Nauczanie polimetodyczne wydaje się przywracać właściwą rangę wykładowi. Na poziomie rozszerzonym powinien on być ważna częścią procesu nauczania z dwóch przynajmniej względów: pewne partie materiału są nowe i przyswojenie ich przez ucznia będzie łatwiejsze gdy nauczyciel przedstawi je w formie wykładu, w którym podkreśli, co jest istotne, a co mniej ważne. Jest to, moim zdaniem, ważne dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w nauce. Podręcznik,w którym nie zawsze eksponowane są treści najważniejsze, zdarza się że najbardziej atrakcyjne z punktu widzenia wydawcy, może okazać się dla dyslektyka niewystarczającą pomocą w opanowaniu materiału. Planując czas trwania wykładu i sposób jego prowadzenia, należy uwzględnić możliwości koncentracji młodzieży. Wykład pozwala nauczycielowi zaprezentować obok treści, także własny komentarz lub opinie historyków. Drugim bardzo ważnym aspektem skłaniającym do jego stosowania na poziomie rozszerzonym jest przygotowanie młodzieży do wykładów akademickich, obejmujące nie tylko umiejętność słuchania, ale przede wszystkim sporządzania notatek.

Rozmowa nauczająca

Polega na dialogu, w którym nauczyciel odwołuje się do wcześniej zdobytej przez uczniów wiedzy. Kolejne zadawane przez nauczyciel pytania są modyfikowane przez odpowiedzi uczniów – zadaniem prowadzącego jest ukierunkowanie przebiegu rozmowy w taki sposób, aby uczniowie odtworzyli potrzebne informacje. Na poziomie roszerzonym metoda ta powinna znaleźć szerokie zastosowanie, ponieważ uczniowie na wcześniejszych etapach edukacji zdobyli już określony zasób wiedzy, do którego nauczyciel powinien się odwołać. Wymagania podstawy programowej, która odnoszą się do umiejętności oceny wydarzeń i procesów historycznych wymagaja korelacji wiedzy zdobytej na lekcjach innych przedmiotów, np. języka polskiego, wiedzy o kulturze, wiedzy o społeczeństwie i zastosowanie rozmowy nauczającej jako metody pozwalającej zsynchronizować rózne źródła wiedzy jest bardzo przydatne.

Kolejną metodą klasyczna jest opowiadanie, ale odnosi się ono do wcześniejszych etapów edukacyjnych.

Metody aktywizujące ucznia:

Praca w grupach

Jest bardzo uniwersalną metodą pracy, występującą często z połaczeniu z innymi. Kształci jedną z umiejętności ponadprzedmiotwych– umiejętność pracy w zespole. Zasadami zapewniającymi skuteczność pracy w grupie jest dobre zaplanowanie zadań dla poszczególnych grup. Zadania powinny być sformułowane w formie instrukcji, najczęściej dołączone są do nich materiały pomocnicze. Grupy nie powinny liczyć więcej niż 4–5 osób i każda z nich powinna posiadać lidera, sekretarza i sprawozdawcę.
Przydział uczniów do grup może odbywać się na różne sposoby, uczniowie preferują często spontaniczny podział, który nie zawsze jest dobry dla efektów pracy. Moim zdaniem nauczyciel, który planując pracę w grupach zamierza również ją zindywidualizować powinien dokonać samodzielnie podziału.

Mapa mentalna

Jest graficznym przedstawieniem problemu oraz wzajemnych związków pomiędzy jego poszczególnymi aspektami. Do hasła głównego zapisanego w centralnym miejscu odnoszą się hasła cząstkowe, a do nich uczniowie przyporządkowują określone wydarzenia czy procesy składające się na całościowe zjawisko. Dodatkowo można stosować różne ustalone wyróżnienia, np. podkreślenia. Mapa myśli jest dobrą metodą do zastosowania podczas lekcji powtórzeniowych lub przedstawienia złożonych zjawiska społecznych, gospodarczych, kulturowych. Uczy także uczniów nowego sposobu tworzenia notaki, ułatwiającego logiczne uporządkowanie wiedzy. Gdy uczniowie opanują zasady tej metody można ją stosować także w odniesieniu do pracy indywidualnej lub grupowej uczniów.

Rybi szkielet

Inną metoda porządkowania i hierarchizowania informacji jest zastosowanie schematu rybiego szkieletu. W miejscu głowy ryby zanotowujemy problem główny, ości główne to elementy składające się ten problem. Od nich odchodą mniejsze ości, gdzie uczniowie zapisują najmniej istotne elemnty szkieletu, ale odpowiednio łaczące się z głównymi ośćmi i całością problemu (np. Problem: Wybuch I Wojny światowej, „ość główna"– przyczyny narodowościowe i do niej uczeń dopisuje: głoszenie przez Rosję idei panslawizmu.)

Debata „za i przeciw"

Debata „za i przeciw” to rodzaj dyskusji, w której stanowiska dyskutantów są spolaryzowane. Uczniowie są podzieleni na dwie grupy – zwolenników tezy dyskusji oraz ich przeciwników. Zadaniem uczniów jest odpowiednie dobranie argumentów oraz przedstawienie ich w wyznaczonym czasie. Debata różni się od zwykłej dyskusji większym zaanagażowaniem emocjonalnym uczestników, ponieważ w zwykłej dyskusji jej uczestnik może zmienić zdanie pod wpływem argumentacji innej osoby, jego stanowisko nie musi być jednoznaczne.
Szczegółowe zasady debaty ustala nauczyciel, który decyduje o liczbie osób biorących w niej udział w roli ekspertów. Podstawą jest występowanie na zmianę zwolenników i przeciwników tezy oraz zasiadanie naprzeciw siebie. Pozostałe osoby tworzą widownię, nie są jednak biernymi obserwatorami. W pewnym momencie dyskusja staje się otwarta i biorą w niej udział także obserwatorzy, którzy mogą zająć głos, ale przede wszystkim muszą zająć stanowisko po jednej ze stron i krótko je uzasadnić. Na zakończenie debaty prowadzący przedstawia wnioski. Może również zastosować element kompromisu – każda ze stron wymienia jeden argument strony przeciwnej, który skłonna jest zaakceptować.
Metoda ta pozwala „zabłysnąć” uczniom zdolnym. Dobrym wyjściem jest wcześniejsze zapowiedzenie uczniom tematu oraz terminu debaty oraz podanie literatury i wskazówek dotyczących poszukiwania wartościowych informacji w internecie.
Temat debaty powinien być kontrowersyjny i skłaniać do dyskusji. Może odnosić się np. do kwestii powstań narodowych, oceny specyficznych dla Polski rozwiązań ustrojowych („złota wolność” szlachecka).
Wszystkie rodzaje debat i dyskusji kształcą ponadprzedmiotowe umiejętności komunikacji oraz umiejętność ogólna sformułowaną dla historii: budowanie narracji historycznej.

Debata oxfordzka

Metoda ta jest zbliżona do dyskusji „za” i „przeciw”. Biorą w niej udział dwie grupy uczniów reprezentujące drużyny propozycji i opozycji – rozpatrujące problem z dwóch różnych punktów widzenia. Reszta klasy przyłącza się do debaty, zajmując miejsca po jednej lub drugiej stronie. Debatę organizuje i prowadzi moderator, który udziela głosu, dyscyplinuje mówców przekraczających czas wystąpień, dba o spokój i kulturalny przebieg dyskusji. Czas wystąpień jest ściśle określony – np. 2 minuty.
Jako pierwszy występuje lider propozycji: definiuje tezę oraz przedstawia ogólną linię argumentacji grupy, do której należy. Następnie lider opozycji przedstawia stanowisko własnego zespołu. Mówcy obu stron wypowiadają się na przemian, a w kolejnych wystąpieniach odnoszą się do treści wygłoszonych przez prelegenta strony przeciwnej. Duże znaczenie dla końcowego wyniku debaty mają wystąpienia ostatnich osób z grup, ponieważ podsumowują argumenty swoich zespołów skontrastowane z wypowiedziami przeciwników, a także przedstawiają konkluzje.

W trakcie wystąpień mówców pozostali uczniowie pełnią funkcję słuchaczy, mogących za zgodą uczestników debaty zadawać pytania lub uzupełniać przemówienia krótkimi informacjami. Publiczność znajduje się pośrodku, pomiędzy stronami dyskusji i do końca jej trwania każdy ze słuchaczy musi zająć miejsce po jednej ze stron, miejsce można w trakcie zmienić, ważna jest umiejętnośc uzasadnienia swojego stanowiska w końcowym etapie dyskusji. Liczba sędziów wyłaniających zwycięzców debaty powinna być nieparzysta.
Podobnie jak proszta w formule debata „za i przeciw" w debacie oxfordzkiej istotne właściwe, a więc kontrowersyjne postawienie problemu. Możliwość jej zastosowania dotyczy więc tematów, w których istotny jest element oceny. (Przykładowy temat debaty: „Ucz się Polsko, po szkodzie brać do domu ludzi, bo gdy bydło brać będziesz, wszystko Ci spaskudzi"– Stanisław August Poniatowski – król, który doprowadził do rozbiorów".
Obydwie formy debaty dają szansę wykazania się uczniom zdolnym, którzy występują w roli ekspertów swoich grup.

Dyskusja punktowana

Jest to rodzaj dyskusji, w której oprócz ściśle ocenianej wiedzy merytorycznej, ocenia podlega także postawa w trakcie dyskusji. Zasady punktownia musza być dobrze znane, podobnie jak plan dyskusji (kolejność poruszanych zagadnień) i czas jej trwania. W dyskusji bierze udział kilku uczniów, tak aby nauczyciel przy pomocy reszty klasy był w stanie dokonać obiektywnej oceny. Dobrze jest także określić czas wystąpień, tak aby było jasne co oznacza pojęcie monopolizowanie dyskusji. Oto przykładowy arkusz oceny dyskusji punktowanej.

Kryteria oceniania dyskusji punktowanej[5]

Kryteria oceny	**Punkty**	**Uczestnicy**		
		1	2	3
Prezentacja informacji opartej na faktach	+3 pkt.			
Zajęcie konkretnego stanowiska w omawianej kwestii	+2 pkt.			
Wskazanie różnic i/lub podobieństw	+2 pkt.			
Komentarz do informacji lub jej uzupełnienie	+1 pkt.			
Zwrócenie uwagi na błąd	+1 pkt.			
Wypowiedź nie na temat, nieprzestrzeganie planu	-2 pkt.			

[5] Cyt. za E.Chorąży, D.Konieczka-Śliwińska, S.Roszak, *Edukacja*…, s.136.

Rozpoczęcie dyskusji	+1 pkt.			
Dodanie nowego wątku do dyskusji	+1 pkt.			
Wciągnięcie do dyskusji osoby, która się jeszcze nie wypowiadała	+1 pkt.			
Przerywanie innym, przeszkadzanie w dyskusji	-3 pkt.			
Monopolizowanie dyskusji (np. wypowiedź powyżej 30 sekund)	-2 pkt.			
Atak osobisty (uwagi pod adresem uczestników dyskusji)	-3 pkt.			
Ogółem punktów				
Ocena uzyskana przez ucznia				

Portfolio

Polega na gromadzeniu przez uczniów materiałów na wybrany temat. Uczniowie korzystają z różnych źródeł informacji, a zebrane wiadomości, kserokopie, zdjęcia czy ilustracje umieszczają w teczce. Najczęściej zadanie to proponuje się jako pracę domową do przygotowywania na określoną lekcję lub zakończenie semestru. W trakcie pracy tą metodą uczniowie rozwijają umiejętności wyszukiwania oraz selekcji informacji. Nauczyciel określa czas, objętość i sposób prezentacji pracy, kryteria jej oceny, formę materiałów oraz zasady ich pozyskiwania.

Projekt edukacyjny

Projekt edukacyjny uważany przez wielu nauczycieli za nowatorską moetode pracy był popularny w czasach II Rzeczypospolitej.
Metoda projektu umożliwia łączenie wiedzy z różnych przedmiotów, chociaż nie jest to warunek konieczny do jego realizacji. Jego istotą jest samodzielna praca zespołu uczniów służąca realizacji określonego przedsięwzięcia, na podstawie wcześniej przyjętych założeń. Instrukcja projektu powinna zawierać następujące informacje:
– temat projektu
– cele projektu
– opis zadań, koniecznych do realizacji projektu

– wykaz źródeł, publikacji, osób i instytucji pomocnych w realizacji projektu
– terminy konsultacji
– sposoby prezentacji projektu
– kryteria oceny projektu

Tematyka projektu realizowanego przez uczniów, którzy wybraki historię na zpoimie rozszerzonym może dotyczyć tematów z pogranicza historii i innych przedmiotów (wiedzy o kulturze, j. polskiego). Przykładowy temat takiego projektu to np. Polskie powstania narodowe XIX wieku w tradycji literackiej i malarskiej. Dobrze do celów projektowych nadają się także tematy edukacji regionalnej. Przygotowaniem do realizacji takiego tematu może być nawet kilka niewielkich projektów uczniowskich.

Web-quest

Zbliżoną do projektu edukacyjnego metodą jest metoda WEBQuest. Wykorzystuje ona TIK w procesie kształcenia. Uczniowie również samodzielnie zdobywają informacje, ale większość z nich pochodzi z internetu. Również forma ostatecznej prezentacji efektów pracy powinna odnosić się do TIK, może to być np. strona www.) WebQest powinien posiadać dobrze przygotowaną instrukcję, warto skorzystać z gotowych wzorów dostępnych w internecie.

Inne metody aktywizujące:

Lista metod aktywizujących jest znacznie dłuższa niż opisane powyżej. Do najbardziej znanych należą: metaplan, analiza SWOT, drzewo decyzyjne, drama. Ich zastosowanie jest kwestią wyboru nauczyciela. Przygotowując młodzież do egzaminu maturalnego warto zwrócić uwagę na czasochłonność poszczególnych metod i zastanowić się co przyniesie ich zastosowanie właśnie w kontekście przygotowań do egzaminu maturalnego. Stosowanie dramy– atrakcyjne dla uczniów i godne polecenia na niższych etapach edukacyjnych, na poziomie rozszerzonym, jest, moim zdaniem, stratą czasu. Żadna etiuda pantomimiczna ani rzeźba w niczym nie zwiększą wiedzy i umiejętności ucznia koniecznych na egzaminie maturalnym.

Jeszcze kilka słów o indywidualizacji

Indywidualizacja kształcenia, którą starałam się odnieść do wybranych metod i środków dydaktycznych, wymaga uzupełnienia o kilka uwag dotyczących pracy z uczniem o specyficznych potrzebach edukacyjnych. Sformułowanie to dotyczy zarówno ucznia z trudnościami, który będzie potrzebował indywidualnej konsutacji, jak i ucznia zdolnego. Praca z uczniem zdolnym jest to rodzaj pracy, której nie da się ograniczyć do lekcji i

bardziej ambitnych prac domowych. Jej elementem jest przygotowanie do konkursów i olimpiad. Konieczne są spotkania indywidualne lub w niewielkiej grupie osób. Podczas nich można ukierunkować ucznia w wyborze odpowiedniej literatury, omówić zagadnienia, które uczeń opracował samodzielnie, a są one wykraczające znacznie poza podstawę programową. Potencjał ucznia zdolnego można także wykorzystać w przygotowaniu lekcji. Nowa podstawa programowa w zakresie rozszerzonym kładzie nacisk na znajomość opinii historiografii. Zadaniem dla ucznia szczególnie zainteresowanego historią może być np. przeczytanie odpowiedniej lektury i zaprezentowanie stanowiska autora w formie prezentacji multimedialnej. Ułatwi to innym uczniom sprostanie temu punktowi wymagań podstawy, a uczniowi który przygotował preznetację zapewni wiele satafakcji. Ważne żeby oprócz niej pojawiła się również ocena pracy ucznia.

VI. Ocenianie

Ocenianie to ważny element motywacji w procesie kształcenia. Celem oceny jest określenie poziomu opanowania przez ucznia wiadomości i umiejętności. Ocena powinna zawierać informację dla ucznia co opanował dobrze, a naad czym musi jeszcze popracować. Ocenianie sumujące, które dominuje w praktyce szkolnej nie spełnia wszystkich funkcji informacyjnych. Uczeń otrzymuje stopień wyrażony cyfrą. Pozostawiony bez komentarza, nie niesie ze sobą informacji dla ucznia jak ma dalej pracować.

Coraz więcej zwolenników zyskuje ocenianie kształtujące, które nastawione na to jak pomóc uczniowi właściwie się uczyć i właściwie go oceniać. Ocenianie kształtujące nie zastąpi oceniania sumującego, które jest wpisane w system oświaty. Ocenianie kształtujące może jednak bardzo wspomoć efektywne nauczanie/uczenie się. Wymaga ono od nauczyciela refleksji: czego chcę nauczyć, jak chcę to osiągnąć i sformułowania swoich wymagań w języku ucznia. Jego drugim filarem jest więc dialog: między uczniami i nauczycielem, ale także między nauczycielami. Elementy oceniania kształtującego przedstawiają się następująco:

– Cele dla nauczyciela
– Cele dla ucznia
– Kryteria oceniania czyli „na-co-be-z-u"
– Pytania kluczowe
– Informacja zwrotna
– Ocena koleżeńska oraz samoocena

Ocenianie kształtujące modyfikuje proces nauczania/uczenia się i włącza w niego uczniów, pomaga uczniom zrozumieć sposób w jaki się uczą i wypracować własne strategie uczenia się i przygotowuje ich do konstruktywnej samooceny. Uczeń zna wymaga nauczyciela i nie musi się domyślać

czym zostanie zaskoczony na sprawdzianie. Nauczyciel z kolei, formułując „na-co-be-z-u" zastanowi się jakie konkretne umiejętności uczniów będzie sprawdzał na sprawdzianie.

W niniejszym programie cele lekcji sformułowane w języka nauczyciela nauczyciela znajdują się w tabeli prezentującej rozkład materiału nauczania, poniżej zamieszczam jedynie przykładowe kryteria „na-co-be-z-u". Dokładne ich opracowanie do każdej lekcji wymaga dokładengo przemyślenia zastosowanych środków dydaktycznych (przede wszystkim źródeł) i uwzględniania ich w kryteriach „na-co-be-z-u". Nietóre teksty są „sztandarowe" i wykorzystuje się je w praktyce szkolnej, ale warto jest poszukiwac nowych źródeł. Zaplanowanie środków i metod pracy dla wszystkich tematów w całym cyklu edukacyjnym powoduje popadnięcie przez nauczyciela w rutynę albo odejście od zapisów, które przestają być narzędziem planowania pracy. Dlatego, moim zdaniem, lepiej przygotwywać kryteria na bieżąco lub do określonego działu, kiedy wiemy już jakie środki dydaktyczne wykorzystamy i jakich dokładnie umiejętności będziemy od ucznia oczekiwać. Oto przykładowe „na-co-be-zu":

Temat:
Starożytny Egipt
Uczniu: oczekuję, że po tej lekcji będziesz wiedział/potrafił:

– omówić znaczenie Nilu dla rozwoju Egiptu
– przedstawić cechy despotii teokratycznej na podstawie Egiptu
– zaprezentować osiągnięcia cywilizacji egipskiej i określić czas jej trwania
– scharakteryzować w oparciu o fragmenty Księgi Umarłych wierzenia i system etyczny starożytnych Egipcjan
– rozpoznać charakterystyczne dla kultury egipskiej źródła ikonograficzne i wyjaśnić ich znaczenie
– wskazać na mapie terytorium Górnego i Dolnego Egiptu

Stosowanie zasad oceniania kształtującego nie zwalnia nauczyciela od obowiązku opracowania przedmiotowego systemu oceniania. W dokumencie tym powinny znaelźc się informacje o szczegółowych wymaganiach edukacyjnych oraz sposobie sprawdzania i kryteriach oceniania osiągnięć ucznia. Każdy przedmiotowy system oceniania musi uwzględniać specyfikę szkoły i być zgodny z wewnątrzszkolnym systemem oceniania, dlatego kryteria poszczególnych ocen, które proponuję są ogólne.

Ocena celująca:

Uczeń posiada rozległą wiedzę historyczną, wykraczającą poza wymagania podstawy programowej, jego zasób wiedzy i umiejętności świadczy o uzdolnieniach humanistycznych, doskonale intepretuje źródla historyczne, w oparciu o kontekst epoki, buduje złożoną i problemową narrację historyczną, jest bardzo aktywny na lekcji i wykonuje dodatkowe zadania, uczestniczy i osiąga sukcesy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.

Ocena bardzo dobra:

Uczeń opanował wiadomości i umiejętności objęte podstawą programową; wykazuje zainteresowanie przedmiotem, wykorzystuje różne źródła wiedzy, interpretacja trudnych źródeł historycznych nie sprawia mu trudności, buduje dojrzałą narrację historyczną, opartą na gruntownej wiedzy i łączeniu wydarzeń w logiczny ciąg przyczynowo-skutkowy, jest aktywny na lekcji oraz uczestniczy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.

Ocena dobra:

Uczeń posiada niewielkie braki w zakresie wiedzy; umiejscawia w czasie i przestrzeni wydarzenia i procesy historyczne, poprawnie rozwiązuje zadania o pewnym stopniu trudności i wymagające opanowania umiejętności przewidzianych w podstawie programowej, pewną trudność sprawiaja mu jedynie niektóre zadania, jest aktywny podczas zajęć lekcyjnych.

Ocena dostateczna:

Uczeń wykazuje przeciętne opanowanie materiału przewidzianego programem, wiedza jest wyrywkowa i fragmentaryczna, nie łączy wydarzeń w ciągi przyczynowo-skutkowe, przy pomocy nauczyciela poprawnie wykonuje trudniejsze zadania, samodzielnie interpretuje łatwe źródła, buduje krótką narrację historyczną, aktywność na lekcji jest sporadyczna.

Ocena dopuszczająca:

Uczeń wykazuje spore luki w wiadomościach objętych programem, ale jest w stanie je uzupełnić, przy pomocy nauczyciela wykonuje zadania związane z umiejętnościami określonymi w podstawie programowej, jest bardzo mało aktywny na lekcji., ale wykazuje chęć poprawy swoich osiągnięć.

Ocena niedostateczna:

Luki w wiadomościach posiadanych przez ucznia są trudne do uzupełnienia, uczeń notorycznie nie przygotowuje się do lekcji, nie rozumie i nie potrafi wykonać prostych zadań nawet przy pomocy nauczyciela; odznacza się brakiem systematyczności i chęci do nauki oraz biernością na lekcji.

Elementy składowe oceny semestralnej/rocznej.

Nauczyciel przygotowując przedmiotowy system oceniania określa w nim również formy sprawdzania wiedzy i umiejętności uczniów, ich częstotliwość oraz wagę poszczególnych ocen. Kierując się założeniami programu „ Klio bez tajemnic” proponuję stosowanie następujących form kontrolowania osiągnięć uczniów: testów sprawdzających wiedzę i umiejętności po każdym dziale, wypracowań pisanych samodzielnie na jeden wybrany temat spośród podanych przez nauczyciela do każdej epoki, analizy zestawów źródeł, przygotowanie do dyskusji oraz lekcji powtórzeniowych i aktywny udział w nich, przygotowywanie dodatkowych materiałów na lekcję (np. prezentacji multimedialnej), kartkówek, bieżących odpowiedzi ustnych.

VIII. Ewaluacja

Pełna ocena skuteczności programu nauczania może nastąpić dopiero po jego realizacji. Korekty programu można dokonać już w trakcie jego realizacji. Dotyczy to przede wszystkim kolejności realizowania poszczególnych tematów oraz metod pracy. O ile programy przygotowywane przez wydawnictwa edukacyjne są skorelowane z podręcznikami, to w przypadku programu autorskiego należy wybrać podręcznik najbardziej odpowiadający potrzebom programu oraz o zbliżonym rozkładzie materiału nauczania.
Ewaluacja programu naucznia powinna zostać przeprowadzona w oparciu o ankietę, które sprawdzi stopień realizacji założeń programu. Przykładowe treści tej ankiety:

– poziom dostosowania programu do potrzeb i oczekiwań nauczycieli i uczniów
– stopień realizacji zakładanych celów edukacyjnych w oparciu o rozkład materiału nauczania oraz metody proponowane w programie

– zebranie informacji potrzebnych do uzupełnienia programu bądź modyfikacji jego treści
– korelacja programu z innymi programami nauczania obowiązującym w szkole (np. w zakresie metod pracy, środków dydaktycznych)
– praktyczne możliwości pełnej realizacji założeń programu w szkole (np. stosowanie TIK a dostęp do sal z odpowiednim sprzętem)

Wokół tych problemów powinny zostać ułożone pytania ankiety ewaluacyjnej.

ORE

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
fax 22 345 37 70

www.ore.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego